

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

ΟΥΣΙΩΔΗ ΣΦΑΛΜΑΤΑ –ΠΑΡΑΛΕΙΨΕΙΣ ΚΑΙ ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΑΠΑΤΕΣ ΚΑΤΑ
ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

του

ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΑ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Επιβλέπων Καθηγητής: κ. Λαδάς Ανέστης

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος
στην Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2015

Ευχαριστίες

Μέσα από τις επόμενες γραμμές θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος για τις γνώσεις και τις συμβουλές που μου μετέδωσαν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου καθώς επίσης και για την καθοδήγησή τους η οποία υποκίνησε το ενδιαφέρον μου για περαιτέρω μελέτη και έρευνα σε θέματα ελεγκτικής και λογιστικής γενικότερα. Ιδιαίτερα, θα ήθελα να εκφράσω τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες στον επιβλέπων καθηγητή κ. Λαδά Ανέστη για την πολύτιμη βοήθεια του στην εκπόνηση αλλά και επιτυχή ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους συμφοιτητές μου όπως επίσης και την γραμματεία του μεταπτυχιακού προγράμματος για την βοήθεια και την ενημέρωση που μου παρείχε.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές ευχαριστίες στην οικογένεια μου για την αμέριστη ηθική και οικονομική υποστήριξη που μου παρείχαν σε όλη τη διάρκεια τόσο των προπτυχιακών αλλά όσο και των μεταπτυχιακών σπουδών.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική με τίτλο «Ουσιώδη σφάλματα-παραλείψεις και λογιστικές απάτες κατά τη σύνταξη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων», έγινε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος του τμήματος Λογιστικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας στηριζόμενος σε διεθνή και σε ελληνική βιβλιογραφία και αρθρογραφία.

Τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα στα οποία και επικεντρώνεται η μελέτη αυτή, έχουν κάνει την εμφάνιση τους τις τελευταίες δεκαετίες σε μία πλέον παγκοσμιοποιημένη οικονομία, προσθέτοντας νέες μορφές κινδύνου στο υπάρχον χρηματοοικονομικό σύστημα, με πιο κοινότυπο, την αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων. Το έντονα οικονομικά αναγνωστικό περιβάλλον και σε συνδυασμό με τις πιθανές πιέσεις που συναντούν καθημερινά τα διοικητικά στελέχη ενός οργανισμού, οδηγούν σε οικονομικές απάτες και αλλοίωση οικονομικών αποτελεσμάτων. Αυτό έχει ως συνέπεια, όπως είναι φυσικό, να χαθεί η εμπιστοσύνη των εμπλεκόμενων φορέων στην λειτουργία του επιχειρηματικού κόσμου τόσο σε Ευρώπη, όσο και στις Η.Π.Α.

Γι' αυτό το λόγο, μέσα από τη διπλωματική εργασία θα γίνει μια προσπάθεια ανάλυσης των πιθανών κινδύνων και των κινήτρων που λαμβάνει ο «παραβάτης». Πιο συγκεκριμένα, αναφέρονται οι παράγοντες που πιθανόν μία επιχείρηση οδηγείται στην παρατυπία, την απόκρυψη οικονομικών γεγονότων, ή την εσφαλμένη απεικόνιση αυτών.

Στόχος της, είναι να εντοπισθούν τα αίτια που κατευθύνουν τον ανθρώπινο παράγοντα να προβεί σε παραβιάσεις και κατά πόσο το κρατικό και θεσμικό πλαίσιο έχει προνοήσει και μεριμνήσει για την αποφυγή τέτοιων φαινομένων.

Τέλος, παρουσιάζονται και αναλύονται ορισμένα εταιρικά σκάνδαλα, ομίλων που κατείχαν μεγάλα μερίδια αγοράς και με σημαντικό χαρτοφυλάκιο. Γίνεται αναφορά τόσο σε Διεθνή όσο και σε Ελληνικά οικονομικές ατασταλίες, ενώ τονίζεται ο ρόλος των ελεγκτικών επιτροπών και η συμβολή τους στην ορθή τήρηση του θεσμικού πλαισίου.

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	8
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	8
1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	8
1.2 Σκοπός μελέτης και ερευνητικά ερωτήματα.....	12
1.3 Διάθρωση μελέτης.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	14
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	18
ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΑΠΑΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ	
ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	18
3.1 Εισαγωγή.....	18
3.2 Έννοια της λογιστικής απάτης.....	18
3.3 Απάτες εις βάρος της επιχείρησης.....	20
3.4 Απατηλές πράξεις προς όφελος της επιχείρησης.....	22
3.5 Το τρίγωνο της απάτης.....	23
3.5.1 Πίεση.....	24
3.5.2 Ευκαιρία.....	25
3.5.3 Εξορθολογισμός.....	26
3.6 Το διαμάντι της απάτης.....	27
3.7 Ο κύκλος της απάτης.....	28
3.8 Κίνητρα και παράγοντες που ενθαρρύνουν την απάτη.....	30
3.8.1 Έντονος επιχειρηματικός ανταγωνισμός.....	31
3.8.2 Πίεση ικανοποίησης των προσδοκιών.....	31
3.8.3 Οικονομικά κίνητρα από την ίδια την επιχείρηση.....	31
3.8.4 Ρυθμός ανάπτυξης και μέγεθος επιχείρησης.....	32
3.8.5 Σύνθεση διοικητικού συμβουλίου.....	32
3.8.6 Ο διευθύνων σύμβουλος κατέχει και την θέση του προέδρου του διοικητικού συμβουλίου.....	32
3.8.7 Εξειδίκευση του Εσωτερικού Ελεγκτή.....	33
3.9 Ανίχνευση και Διερεύνηση της Απάτης των Οικονομικών Καταστάσεων.....	33

3.9.1 Ανίχνευση της απάτης.....	35
3.9.2 Διερεύνηση της απάτης.....	36
3.10 Εννοιολογική οριοθέτηση της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων	37
3.11 Κίνητρα που απορρέουν από την λειτουργία της κεφαλαιαγοράς.....	40
3.11.1 Η πίεση από τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές.....	40
3.11.2 Η άντληση κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο Αξιών.....	40
3.11.3 Ο ανταγωνισμός των οικονομικών μονάδων.....	41
3.11.4 Ο δανεισμός από τις τράπεζες και άλλα πιστωτικά ιδρύματα.....	41
3.11.5 Οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές επιχειρήσεων.....	42
3.11.6 Διατήρηση ομαλής τάσης των αποτελεσμάτων.....	42
3.11.7 Η μερισματική πολιτική της επιχείρησης.....	43
3.12 Κίνητρα που προέρχονται από συμβατικές υποχρεώσεις της επιχείρησης.....	43
3.12.1 Δανειακές συμβάσεις.....	43
3.12.2 Αμοιβές της διοίκησης.....	44
3.13 Κίνητρα που σχετίζονται με την συμπεριφορά των μελλών της διοίκησης.....	45
3.13.1 Η διατήρηση της θέσης ενός μάνατζερ.....	45
3.13.2 Προαγωγές στην ιεραρχική πυραμίδα.....	45
3.14 Κίνητρα που σχετίζονται με το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των επιχειρήσεων.....	45
3.14.1 Ρυθμιστικό πλαίσιο του κλάδου που ανήκει η επιχείρηση.....	45
3.14.2 Αντιμονοπωλιακές και άλλες ρυθμίσεις.....	46
3.14.3 Η προσπάθεια φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων.....	46
3.15 Κίνητρα που απορρέουν από την επιχειρησιακή κουλτούρα.....	47
3.15.1 Βραχυπρόθεσμος προσανατολισμός.....	47
3.15.2 Μη ρεαλιστική προϋπολογισμοί και σχέδια δράσης.....	47
3.16 Πρακτικές παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων.....	47
3.16.1 Λογιστική κάθαρση.....	47
3.16.2 Λογιστικά τεχνάσματα.....	48
3.16.2.1 Μεγέθη εκτός Ισολογισμού.....	49
3.16.2.2 Άυλα στοιχεία ενεργητικού και κεφαλαιοποίηση εξόδων.....	50
3.16.2.3 Λογιστικές πρακτικές εταιριών διαδικτύου.....	51
3.16.2.4 Διαστρέβλωση πραγματικών εσόδων.....	51
3.16.2.5 Η τακτική " Bill and Hold Sales Transaction".....	51

3.16.2.6 Συμφωνίες μεταξύ των μερών (Side Agreements)	52
3.16.2.7 Η τεχνική Channel Stuffing	52
3.16.2.8 Εικονικές πωλήσεις (Illegitimate Sales Transactions)	52
3.17 Ελεγκτική	53
3.17.1 Ορισμός	53
3.17.2 Διαχωρισμός ελεγκτικής	54
3.17.3 Η έννοια των ελεγκτικών προτύπων	55
ΚΑΦΑΛΑΙΟ 4	56
ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ	56
4.1 Εισαγωγικά	56
4.2 Διεθνή Εταιρικά Σκάνδαλα	59
4.2.1 Το σκάνδαλο της Enron Corporation	59
4.2.1.1 Ιστορική αναδρομή	59
4.2.1.2 Το χρονικό της υπόθεσης	61
4.2.1.3 Αναζήτηση βοήθειας και κατάρρευση	62
4.2.2 Το σκάνδαλο της WorldCom	64
4.2.2.1 Ιστορική αναδρομή	64
4.2.2.2 Το χρονικό της υπόθεσης	64
4.2.3 Το σκάνδαλο της Lehman Brothers	66
4.2.3.1 Ιστορική αναδρομή	66
4.2.3.2 Το χρονικό της υπόθεσης	68
4.2.4 Το σκάνδαλο της Olympus Corporation	69
4.2.4.1 Ιστορική Αναδρομή	69
4.2.4.2 Το χρονικό της υπόθεσης	70
4.3 Ελληνικά Εταιρικά Σκάνδαλα	72
4.3.1 Το σκάνδαλο της Proton Bank	72
4.3.2 Το σκάνδαλο της Aspis	73
4.3.2.1 Ιστορική αναδρομή	73
4.3.2.2 Το χρονικό της υπόθεσης	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	78
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ	
ΕΡΕΥΝΑ	78

5.1 Συμπεράσματα	78
5.2 Περιορισμοί και προτάσεις για μελλοντική έρευνα	80
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	81

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Μείζον θέμα στην εγχώρια αλλά και διεθνή επιχειρηματική αγορά αποτελούν τα κατά καιρούς οικονομικά σκάνδαλα. Η εικόνα μιας επιχείρησης απεικονίζεται στις οικονομικές της καταστάσεις. Απο εκεί παρουσιάζει την κατάσταση που υπάρχει πραγματικά ή την κατάσταση που απαιτείται και επιθυμεί να παρουσιάσει.

Στην διεθνή βιβλιογραφία οι οικονομικές καταστάσεις αναφέρονται με τον όρο «Financial Statements». Οι Οικονομικές Καταστάσεις είναι μια δομημένη απεικόνιση της οικονομικής θέσης και επίδοσης μιας οικονομικής μονάδας. Οι Οικονομικές Καταστάσεις αποσκοπούν στην παροχή πληροφοριών στους χρήστες, ικανών να κατανοήσουν τη χρηματοοικονομική θέση, την αποδοτικότητα και τις μεταβολές στην οικονομική θέση της οικονομικής οντότητας προκειμένου να πάρουν τις απαραίτητες αποφάσεις.

Οι οικονομικές καταστάσεις συντάσσονται υπό την προϋπόθεση ότι ισχύουν δύο βασικές παραδοχές:

- Η αρχή των δεδουλευμένων εσόδων-εξόδων.

Σύμφωνα με αυτή την παραδοχή, τα αποτελέσματα των συναλλαγών και άλλων γεγονότων αναγνωρίζονται όταν πραγματοποιούνται (και όχι κατά την είσπραξη ή πληρωμή τοις μετρητοίς ή ισοδύναμών τους) και καταχωρούνται στα λογιστικά βιβλία και απεικονίζονται στις οικονομικές καταστάσεις των λογιστικών περιόδων τις οποίες αφορούν.

- Η αρχή της συνεχούς επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Οι οικονομικές καταστάσεις συντάσσονται κανονικά με την παραδοχή ότι η οικονομική οντότητα αποτελεί συνεχιζόμενη δραστηριότητα και θα συνεχίσει τις επιχειρηματικές δραστηριότητές της για το προβλεπόμενο μέλλον (going concern). Συνεπώς, τεκμαίρεται ότι η οικονομική οντότητα δεν έχει την πρόθεση ούτε την ανάγκη να ρευστοποιήσει ή να περικόψει σημαντικά την κλίμακα των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων της.

Οι πληροφορίες που αντλούνται μέσα από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις πρέπει πάντα:

- Να είναι σαφείς και κατανοητές
- Να είναι χρήσιμες
- Να είναι συγκρίσιμες
- Να είναι ουσιώδης
- Να είναι επαληθεύσιμες
- Να είναι αμερόληπτες
- Να είναι ουδέτερες

Οι χρήστες αυτών των καταστασέων στην διεθνή ορολογία αναφέρονται ως Statement of Principles for Financial Reporting. Οι χρήστες που έχουν άμεση επιρροή στις Οικονομικές Καταστάσεις των επιχειρήσεων προέρχονται από το εσωτερικό περιβάλλον τους. Οι αμέσως επόμενοι ενδιαφερόμενοι χρήστες είναι από το εξωτερικό περιβάλλον. Οι σημαντικότερες ομάδες χρηστών αναγνωρίστηκαν και καταγράφηκαν για πρώτη φορά το 1999. Εκείνη τη χρονιά έγινε δημοσίευση μιας κατάστασης αρχών που έπρεπε να διέπουν και να διαμορφώνουν την οικονομική επιβολή εκθέσεων. Η κατάσταση αυτή των αρχών δημοσιεύτηκε από το Συμβούλιο Λογιστικών Προτύπων (International Accounting Standards Committee – IASC).

Οι εσωτερικοί χρήστες είναι άτομα τα οποία βρίσκονται και απασχολούνται μέσα στο περιβάλλον της επιχείρησης. Επομένως οι εσωτερικοί χρήστες είναι τα εξής μέλη της επιχείρησης:

- Οι ιδιοκτήτες και οι διευθυντές της επιχείρησης. Αναλύοντας τις οικονομικές καταστάσεις παίρνουν χρήσιμες αποφάσεις για τον τρόπο με τον οποίο επιθυμούν να λειτουργήσει η επιχείρηση.
- Οι μάνατζερ της επιχείρησης. Είναι εκείνοι που είναι αρμόδιοι για την ενημέρωση των εσωτερικών χρηστών (διοικητικού συμβουλίου και μετόχων). Μέσα από τις οικονομικές εκθέσεις τους γνωστοποιούν το πως διαχειρίστηκαν τους πόρους της επιχείρησης και εμφανίζουν την οικονομική κατάσταση της στο τέλος κάθε χρήσης.
- Οι εργαζόμενοι. Οι συγκεκριμένοι χρησιμοποιούν τις καταστάσεις για να μπορούν να εντοπίζουν και να αξιολογούν μελλοντικές ευκαιρίες απασχόλησης. Σε κάποιες περιπτώσεις κάνουν χρήση των μελλοντικών ευκαιριών σε διαπραγματεύσεις με τη διοίκηση της επιχείρησης.

Από την άλλη πλευρά υπάρχουν οι εξωτερικοί χρήστες οι οποίοι είναι άτομα που βρίσκονται έξω από το περιβάλλον της επιχείρησης. Παρακάτω είναι μερικοί:

- **Επενδυτές.** Οι οικονομικές καταστάσεις δίνουν στους επενδυτές τις απαραίτητες πληροφορίες για την πορεία της επιχείρησης καθώς και για τους μελλοντικούς στόχους της. Επίσης αξιολογούν και αποφασίζουν για μια πιθανή επένδυση σε μια επιχείρηση.
- **Δανειστές.** Είναι εκείνοι οι χρήστες που μέσα από τις καταστάσεις αποκτούν τη δυνατότητα να μπορούν να ελέγχουν αν η επιχείρηση είναι σε θέση να εκπληρώσει τις εκκρεμότητες προς τους ίδιους.
- **Πιστωτές.** Οι συγκεκριμένοι επιθυμούν μια επιχείρηση με σταθερά οικονομικά στοιχεία. Μέσα από τις οικονομικές καταστάσεις διενεργούν έλεγχο και συγκρίνουν τρέχουσα και μελλοντική ταμειακή ροή παράλληλα με την σύγκριση της τρέχουσας αποδοτικότητας με τη μελλοντική.
- **Πελάτες.** Ενδιαφέρον για τους συγκεκριμένους χρήστες παρουσιάζει η βραχυχρόνια και μακροχρόνια σταθερότητα της επιχείρησης και φυσικά η παροχή υπηρεσιών και προϊόντων υψηλών προδιαγραφών.
- **Κυβέρνηση.** Για να είναι σε θέση η κυβέρνηση να κάνει αξιολόγηση των μελλοντικών αποδόσεων δημιουργεί διάφορα οικονομικά μοντέλα. Για τη δημιουργία των κατάλληλων μοντέλων παίρνουν σα βάση τις τρέχουσες οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων. Παράλληλα, μέσα από τη μελέτη των οικονομικών καταστάσεων αποφασίζονται θέματα που αφορούν την επιβολή φόρων και δασμών στις επιχειρήσεις.

Αναλυτικά οι καταστάσεις είναι

Ο Ισολογισμός ή αλλιώς Balance Sheet είναι ένας λογιστικός πίνακας που εμφανίζει τα περιουσιακά στοιχεία, τις Υποχρεώσεις και τις Απαιτήσεις μιας επιχείρησης σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Είναι ο πιο σημαντικός ετήσιος λογαριασμός. Συνήθως, στο αριστερό του μέρος εμφανίζεται το Ενεργητικό (έσοδα) και στο δεξιό το Παθητικό (Εξοδα).

Στις στήλες του Ενεργητικού μεταφέρονται τα στοιχεία των λογαριασμών με χρεωστικό υπόλοιπο, ενώ στις στήλες του Παθητικού μεταφέρονται τα στοιχεία των λογαριασμών με πιστωτικό υπόλοιπο.

Εξαίρεση αποτελούν οι αντίθετοι λογαριασμοί, οι οποίοι παρουσιάζονται αφαιρετικά από τους σχετικούς λογαριασμούς του Ενεργητικού / Παθητικού.

Σύμφωνα με το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο, οι λογαριασμοί του Ενεργητικού κατατάσσονται με βάση το κριτήριο ρευστότητας. Δηλαδή παραθέτονται πρώτοι οι λογαριασμοί του μη Κυκλοφορούντος Ενεργητικού (π.χ. οικόπεδα, κτίρια, μηχανήματα) και μετά αυτοί του Κυκλοφορούντος (π.χ. εμπορεύματα, απαιτήσεις, χρεόγραφα, διαθέσιμα).

Επίσης, οι λογαριασμοί του Παθητικού κατατάσσονται με βάση το χρόνο λήξης των ίδιων και των ξένων κεφαλαίων, με τον χρόνο των πρώτων να είναι μεγαλύτερος. Έτσι, παραθέτονται πρώτα οι λογαριασμοί της Καθαρής Θέσης (π.χ. μετοχικό κεφάλαιο, αποθεματικά), κατόπιν αυτοί των μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων (π.χ. ομολογιακά δάνεια) και τέλος οι λογαριασμοί βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων (π.χ. γραμμάτια πληρωτέα).

Η Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης ή αλλιώς Income Statement είναι μια έκθεση που περιέχει το μέγεθος της οικονομικής μονάδας καθώς επίσης και το καθαρό κέρδος ή ζημία που έχει η μονάδα. Είναι πρωταρχική πηγή πληροφοριών και η ανάλυσή της δίνει τη δυνατότητα στους χρήστες να εκτιμήσουν την αποδοτικότητα της επιχείρησης και το πόσο αποτελεσματικά είναι τα στελέχη της. Ουσιαστικά η κατάσταση αυτή δίνει χρήσιμες συμβουλές και οδηγίες και σε συνδυασμό και με άλλες πληροφορίες βοηθά τους χρήστες να εκτιμήσουν τις μελλοντικές δυνατότητες μιας επιχείρησης.

Το Προσάρτημα είναι μια χρηματοοικονομική κατάσταση που περιέχει επεξηγηματικές και πρόσθετες πληροφορίες επί του ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσης. Οι πληροφορίες που αφορούν είναι οι παρακάτω:

- Μεθόδους αποτίμησης, υπολογισμού αποσβέσεων, προβλέψεων
- Συμμετοχή εταιρείας σε κεφάλαιο άλλης εταιρείας
- Μετοχές που εκδόθηκαν για αύξηση μετοχικού κεφαλαίου
- Υποχρεώσεις λήξης άνω της πενταετίας
- Κατανομή ανθρώπινου δυναμικού

Πλέον στην Ελλάδα με για την ορθότερη και βέλτιστη επίτευξη του ελέγχου επί των οικονομικών καταστάσεων συντάχθηκαν τα ελληνικά λογιστικά πρότυπα με τον Νόμο 4308/2014. Αναλυτικότερα ο νόμος αποτελείται από 8 κεφάλαια και 44 άρθρα.

Τα ΕΛΠ είναι ευθυγραμμισμένα με 2 βασικές οδηγίες Ε.Ε.:

- 1) Την Ευρωπαϊκή Λογιστική Οδηγία 34/2013
- 2) Την οδηγία περί τιμολόγησης 115/2001 η οποία έχει ενσωματωθεί στην 6^η οδηγία ΦΠΑ 2006/112/ΕΚ.

1.2. Σκοπός Μελέτης και Ερευνητικά Ερωτήματα

Αρχικός σκοπός της μελέτης είναι η αποσαφήνιση ορισμένων εννοιών όπως των καθημερινών οικονομικών υποχρεώσεων ενός οργανισμού. Μέσα από το πόνημα αποσαφηνίζεται η έννοια της απάτης και της λογιστικής παρατυπίας. Μελετάται ο κύκλος της απάτης. Ακόμη μέσα από την ανάλυση της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων σκοπός είναι ο συγγραφέας να καταστήσει σαφες στον αναγν/ώστη σε ποια σημεία μπορούν να παραποιηθούν και από ποια στοιχεία της επιχείρησης αντλούντε αυτά τα δεδομένα. Για αυτό τον λόγο αναλύονται γνωστά εταιρικά σκάνδαλα, ώστε να συνδυαστεί η θεωρητική με την πρακτική γνώση.

Τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας διπλωματικής εργασίας αφορούν τους τρόπους εντοπισμού της απάτης καθώς και το κατά πόσο είναι ευκολή η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων.

1.3. Διάρθρωση Μελέτης

Πιο αναλυτικά, αρχικά παρουσιάζεται η έννοια των οικονομικών καταστάσεων και τα στοιχεία που την περικλείουν. Ως γνωστόν, οι οικονομικές καταστάσεις ενός οργανισμού αποτελούν ένα σημαντικό κεφάλαιο και χρήζουν εξαιρετικής μεταχείρισης. Σε αυτό περιλαμβάνονται Ισολογισμοί, Αποτελέσματα Χρήσης κι άλλα, που θα αναφερθούν εντός της εργασίας.

Το δεύτερο κεφάλαιο εστιάζεται στην έννοια της απάτης και τις μορφές στην οποία μπορεί να εμφανισθεί μέσα σε μία επιχείρηση. Όπως είναι φυσικό, οι οικονομικές απάτες αποτελούν αδίκημα και ο ωφελούμενος μπορεί να έχει πολλά οφέλη. Αυτά ακριβώς τα κίνητρα εξετάζονται, προσπαθώντας να καλυφθούν όλοι οι δυνατές ή τουλάχιστον σύνηθες πτυχές. Σε αυτήν την περίπτωση, όπως τονίζεται και στην εργασία, εξαιρετικά σημαντικός είναι ο ρόλος της διοίκησης, του εσωτερικού ελέγχου και των τρόπων ανίχνευσης απάτης.

Η τρίτη ενότητα, πραγματεύεται την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων και τα ενδεχόμενα κίνητρα που οδηγούν σε αυτή. Ορισμένα από αυτά τα κίνητρα απορρέουν από την Κεφαλαιαγορά, ή από τις ίδιες τις υποχρεώσεις της επιχείρησης και των μελών διοίκησής της, ακόμη κι από το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας της ή την κουλτούρα της.

Έπειτα από τη βιβλιογραφική σκοπιά των πραγμάτων, ακολουθούν παραδείγματα εταιρικών οικονομικών σκανδάλων σε διεθνές και ελληνικό επίπεδο. Ενδεικτικά, θα αναφερθούμε στα σκάνδαλά της Enron, της WorldCom, της Olympus, της Proton Bank και της Aspis Ασφαλιστικής.

Η μελέτη της εργασίας, ολοκληρώνεται με την παράθεση συμπερασμάτων, αλλά και την αναλυτική παρουσίαση του βιβλιογραφικού υπόβαθρου στο οποίο στηριχθήκε . Να σημειωθεί ότι αυτή περιλαμβάνει άρθρα, βιβλία και ηλεκτρονικές πηγές Ελληνικού και Ξενόγλωσσου περιεχομένου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Βάση νομοθεσίας η απάτη ανήκει στην ευρύτερη κατηγορία των οικονομικών εγκλημάτων, τα οποία μπορούν να λάβουν πολλές μορφές, όπως κλοπές περιουσιακών στοιχείων, ξέπλυμα μαύρου χρήματος, μη ανταγωνιστικές πρακτικές ακόμη και παράνομες εμπορικές συναλλαγές (PwC, 2011). Η απάτη περιλαμβάνει στοιχεία διοίκησης, λογιστικής, ελέγχου αλλά και στοιχεία εγκληματολογίας και ψυχολογίας. Η συγκάλυψη είναι το σημαντικό χαρακτηριστικό για τη διάρκεια μιας απάτης, ενώ παράλληλα αποτελεί και την ειδοποιό διαφορά από τις άλλες ποινικές πράξεις. Παράγοντες που επηρεάζουν το μέγεθος της απάτης είναι ο κλάδος στον οποίο ανήκει η επιχείρηση, το μέγεθός της και η κατάσταση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου (Singleton and Singleton, 2010).

Η απάτη απασχόλησε πολλούς επιστήμονες κατά το παρελθόν και συνεχίζει ακόμη και σήμερα να αποτελεί ένα μείζον ζήτημα επιστημονική μελέτης. Στην πορεία θα ακολουθήσει η παράθεση παλαιότερων αλλά και σύγχρονων προσεγγίσεων του ζητήματος της απάτης.

Εάν κάποιος αναζητήσει στη διεθνή βιβλιογραφία το πώς αποδίδεται η έννοια της παραποίησης λογιστικών καταστάσεων θα συναντήσει διάφορες έννοιες. Μέσα στην λογιστική βιβλιογραφία, η απάτη ορίζεται ως εκ του πονηρού κατάχρηση των περιουσιακών στοιχείων μιας επιχείρησης και η παραποίηση τους προς όφελος εκείνου που την διαπράττει. Επομένως, υπάρχουν δύο ειδών απάτες:

- Η κατάχρηση, η ιδιοποίηση οικονομικών πόρων της επιχείρησης και
- Η παραπλανητική παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων.

Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τον Griffiths (1981) βίβλο του επιχειρηματικού κόσμου αναφέρει, ότι «η Δημιουργική Λογιστική είναι το μεγαλύτερο κόλπο μετά το Δούρειο Ίππο».

Παράλληλα ο ακαδημαϊκός Naser (1993) υποστηρίζει ότι, “η δημιουργική λογιστική είναι η μεταμόρφωση των χρηματοοικονομικών δεδομένων από τι πραγματικά είναι στο τι πραγματικά επιθυμούν εκμεταλλευόμενοι τους υπάρχοντες κανόνες και/ή αγνοώντας κάποιους από αυτούς”.

Ακόμη, όπως αναφέρει ο Σπάθης (2002), *'' στις Η.Π.Α, όπου έχουν συντελεστεί και αποκαλυφθεί τα μεγαλύτερα σκάνδαλα αναφορικά με την λογιστική απάτη ο όρος που χρησιμοποιείται κυρίως είναι απάτη (fraud) και ερμηνεύεται ως σκόπιμη αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων. Ως μέσα για την πραγματοποίηση των παραποιήσεων χρησιμοποιούνται διάφοροι μέθοδοι που περιλαμβάνονται στον όρο δημιουργική ή επινοητική λογιστική (creative accounting) ''*.

Συγχρόνως στο ελεγκτικό πρότυπο S.A.S (Statement on Auditing Standards) Νο99 (2004), το Αμερικανικό Ινστιτούτο ορκωτών λογιστών αναφέρει, ότι η λογιστική απάτη συντελείται μέσω της παραποίησης των λογαριασμών των οικονομικών καταστάσεων ή την σκόπιμη παράβλεψη τους. Πιο συγκεκριμένα διαχωρίζει το λάθος που προέρχεται από αμέλεια από το λάθος που έχει ως στόχο την απάτη(Fraud), αναφέροντας ότι η απάτη είναι «η σκόπιμη παράβλεψη ποσών ή παραποίηση στοιχείων στις οικονομικές καταστάσεις εταιριών». Η απάτη μπορεί να διαπραχθεί από ένα ή περισσότερους εργαζομένους οι οποίοι μπορεί να δρουν εν αγνοία της επιχείρησης για προσωπικό όφελος (υπεξαίρεση χρημάτων ή λοιπων περιουσιακών στοιχείων).

Επιπλέον, στο Άρθρο 386 Ποινικού κώδικα αναφέρονται τα εξής: «Όποιος με σκοπό να αποκομίσει ο ίδιος ή άλλος παράνομο περιουσιακό όφελος, βλάπτει ξένη περιουσία πείθοντας κάποιον σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή με την εν γνώσει παράσταση ψευδών γεγονότων σαν αληθινών ή την αθέμιτη απόκρυψη ή παρασιώπηση αληθινών γεγονότων τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών και εάν η ζημιά που προξενήθηκε είναι αρκετά μεγάλη, με φυλάκιση δύο ετών».

Επιπροσθέτως σύμφωνα με την προσέγγιση IFAC στο ISA 240 η απάτη ορίζεται ως «μια σκόπιμη ενέργεια ενός ή περισσότερων μελών της διοίκησης , εκείνων που είναι επιφορτισμένοι με την διακυβέρνηση, υπαλλήλων, ή τρίτων μερών η οποία περιλαμβάνει δόλο προκειμένου να αποκτηθούν άδικες ή παράνομες ωφέλειες».

Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση την κύρια ευθύνη για την πρόληψη και τον εντοπισμό της απάτης την έχει η διοίκηση και εκείνοι που είναι επιφορτισμένοι με την ευθύνη της διακυβέρνησης. Ο ελεγκτής σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου έχει την ευθύνη της απόκτησης εύλογης διασφάλισης ότι οι οικονομικές

καταστάσεις στο σύνολό τους είναι απαλλαγμένες από σημαντικά λάθη ή παραλείψεις, εκούσια ή ακούσια. Λάθη και παραλείψεις επί των οικονομικών καταστάσεων μπορεί να προέρχονται είτε από λάθη είτε από απάτη. Η ειδοποιός διαφορά μεταξύ λάθους και απάτης έχει να κάνει με το αν το λάθος είναι εκούσιο ή ακούσιο. Δεδομένων των εγγενών περιορισμών ενός ελέγχου υφίσταται πάντα ο αναπόφευκτος κίνδυνος να μην εντοπιστούν ορισμένα σημαντικά λάθη επί των οικονομικών καταστάσεων ακόμη και όταν ο έλεγχος έχει σχεδιαστεί και εκτελεστεί κατάλληλα σύμφωνα με τα ΔΠΕ. Κατ' επέκταση ο ελεγκτής θα πρέπει:

1. να αναγνωρίζει και να εκτιμά τα ρίσκα μιας ουσιώδους ανακρίβειας των οικονομικών καταστάσεων εξ' αιτίας απάτης.
2. να συλλέγει ικανά και συναφή ελεγκτικά τεκμήρια σε ότι αφορά τους εκτιμημένους κινδύνους ανακρίβειών λόγω απάτης, μέσω σχεδιασμού και εφαρμογής των κατάλληλων αποκρίσεων.
3. να ανταποκρίνεται ικανοποιητικά στην απάτη ή την υποψία αυτής που έχει ανιχνευθεί στα πλαίσια του ελέγχου.

Τέλος, η προσέγγιση του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών (Practice Advisory 1210 A2-1 & A2-2) ορίζει την απάτη ως εξής: «Η λέξη απάτη περικλείει ένα εύρος παρατυπιών και παράνομων πράξεων με κοινό χαρακτηριστικό τον σκόπιμο δόλο ή την παραποίηση δεδομένων που ένα άτομο γνωρίζει ότι είναι ψευδής δήλωση ή δεν πιστεύει ότι είναι αλήθεια».

Σύμφωνα με την παρούσα προσέγγιση μπορεί να αναφέρονται ως απάτη ορισμένες ενέργειες, οι οποίες μπορεί επίσης να ορίζονται και/ή να είναι κοινώς γνωστές και ως διαφθορά.

Η απάτη διαπράττεται από ένα άτομο, το οποίο γνωρίζει ότι θα μπορούσε να οδηγήσει σε κάποιο μη εξουσιοδοτημένο όφελος για το ίδιο, τον οργανισμό, ή άλλο πρόσωπο και μπορεί να διαπραχθεί από πρόσωπα εντός και εκτός του οργανισμού. Επιπλέον, ως προς την κατεύθυνση του οφέλους που εξασφαλίζεται υπάρχουν δύο είδη απάτης. Έτσι, μπορεί να υφίσταται απάτη σε όφελος του οργανισμού, η οποία εκμεταλλεύεται ένα άδικο ή ανέντιμο πλεονέκτημα που μπορεί να εξαπατήσει έναν εξωτερικό παράγοντα, ενώ παράλληλα οι δράστες τέτοιων ενεργειών μπορεί να έχουν συνήθως έμμεσο προσωπικό όφελος, όπως επιπλέον πληρωμές από την διοίκηση ή προαγωγές, αλλά και η απάτη που διαπράττεται σε βάρος του οργανισμού που διενεργείται γενικά, προς άμεσο ή έμμεσο όφελος ενός εργαζομένου, εξωτερικού ατόμου ή άλλου οργανισμού.

Για το Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών μια έρευνα απάτης συνίσταται στην συγκέντρωση επαρκών πληροφοριών για συγκεκριμένες λεπτομέρειες και την διεξαγωγή των διαδικασιών που απαιτούνται για να καθοριστεί εάν έχει διαπραχθεί απάτη, οι απώλειες ή η έκθεση σε κινδύνους που σχετίζονται με την απάτη, οι εμπλεκόμενοι και η συνωμοσία της απάτης. Οι έρευνες θα πρέπει να σχεδιάζονται με σκοπό να αποκαλυφθεί η πλήρης φύση και έκταση της δόλιας ενέργειας και όχι απλά το γεγονός το οποίο πιθανώς να εκκίνησε την έρευνα (1210.A2-2).

Στα πλαίσια αυτά όσον αφορά στην ευθύνη του ελεγκτή, στο βαθμό που η απάτη μπορεί να παρουσιαστεί σε λειτουργίες που καλύπτονται στην κανονική ροή των ελεγκτικών εργασιών, ο εσωτερικός ελεγκτής φέρει την ευθύνη άσκησης της δέουσας επαγγελματικής επιμέλειας (πρότυπο 1220, ΠΑ) σε σχέση με τον εντοπισμό της απάτης. Ωστόσο οι περισσότεροι εσωτερικοί ελεγκτές δεν αναμένεται να έχουν γνώσεις ανάλογες με αυτές ενός προσώπου του οποίου κύρια ευθύνη είναι ο εντοπισμός και η διερεύνηση της απάτης, ενώ παράλληλα οι διαδικασίες ελέγχου μόνο, ακόμη και αν διεξάγονται με δέουσα επαγγελματική επιμέλεια, δεν μπορούν να εγγυηθούν τον εντοπισμό της απάτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΑΠΑΤΕΣ & ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

3.1. Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο που θα ακολουθήσει αναπτύσσεται η έννοια της λογιστικής απάτης. Πέρα από την εννοιολογική προσέγγιση που πραγματοποιείται παρουσιάζονται επίσης και οι κατηγοριοποιήσεις της απάτης όπως επίσης και οι παράγοντες κινδύνου της. Επιπροσθέτως, γίνεται λόγος για τις πιο γνωστές θεωρίες απάτης, στα κίνητρα και στους παράγοντες που ενθαρρύνουν την διάπραξη της. Παράλληλα, στην πορεία του κεφαλαίου αναφέρεται το “Τρίγωνο της Απάτης” κι το που περιέχει τα τρία βασικά στοιχεία τα οποία μπορεί να υποκινήσουν τους πιθανούς δράστες στην διάπραξη της απάτης καθώς ακόμη γίνεται αναφορά και στο "Διαμάντι της Απάτης". Τέλος, γίνεται λόγος στα μέσα, τις μεθόδους και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται στο έργο υπέρ της πρόληψης και εντοπισμού της απάτης.

3.2 Έννοια της λογιστικής απάτης

Στην λογιστική βιβλιογραφία η Απάτη έχει οριστεί ως η εκ προθέσεως δόλια κατάχρηση των περιουσιακών στοιχείων μιας επιχείρησης και η παραποίηση των οικονομικών της στοιχείων προς όφελος του διαπράττοντας την απάτη. Από τον ορισμό αυτό προκύπτουν δύο κατηγορίες επιχειρησιακής απάτης. Πρώτον η κατάχρηση, κλοπή ή ιδιοποίηση πόρων της επιχείρησης και δεύτερον η παραπλανητική παρουσίαση των οικονομικών εκθέσεων, καταστάσεων ή αναφορών της.

Σύμφωνα με τους Enofe et al (2013), το να ορίσεις την απάτη είναι τόσο δύσκολο όσο και να την αναγνωρίσεις. Δεν μπορεί να οριστεί ως ένας γενικός κανόνας, ή μία γενική παραδοχή καθώς περιλαμβάνει στοιχεία όπως έκπληξη,

τεχνάσματα, πονηριά και «άδικους» τρόπους με τους οποίους ένα άτομο ή ένας οργανισμός εξαπατάται ή παραπλανάται.

Ο όρος 'απάτη', σύμφωνα με το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240, αναφέρεται σε εσκεμμένη πράξη ενός ή περισσότερων ατόμων της διοίκησης, υπαλλήλων ή τρίτων που συνεπάγεται στη παρερμηνευση των οικονομικών καταστάσεων. Η απάτη μπορεί να συνεπάγεται με το ίδιο ελεγκτικό πρότυπο ως εξής:

- Λαθροθηρία, νόθευση ή παραποίηση τηρούμενων στοιχείων ή εγγράφων
- Κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων
- Αποσιώπηση ή παράλειψη αποτελεσμάτων συναλλαγών από τηρούμενα στοιχεία ή έγγραφα
- Κατάχρηση συναλλαγών άνευ ουσιαστικού περιεχομένου
- Καταχρηστική εφαρμογή λογιστικών αρχών και μεθόδων

Στο πιο πάνω ελεγκτικό πρότυπο ο όρος σφάλμα αναφέρεται σε ακούσια λάθη των οικονομικών καταστάσεων, όπως είναι: μαθηματικά ή γραφειοκρατικά λάθη σε βασικές εγγραφές και λογιστικά στοιχεία, αβλεψίες ή παρερμηνείες γεγονότων και καταχρηστική εφαρμογή λογιστικών αρχών και μεθόδων. Από τα παραπάνω, προκύπτει ότι η βασική διαφορά μεταξύ απάτης και σφάλματος είναι η ύπαρξη ή μη πρόθεσης για την ανειλικρινή παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων. Επίσης το πιο πάνω Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο ενώ εννοιολογικά καλύπτει την απάτη μόνο των παραπλανητικών οικονομικών καταστάσεων κάνει και αναφορά στην κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων με απατηλές πράξεις ή παραλείψεις που διαπράττονται εις βάρος της επιχείρησης.

Η κατηγορία αυτή της απάτης περιλαμβάνει παράνομες πράξεις που χαρακτηρίζονται από εξαπάτηση, απόκρυψη και παραβίαση της εμπιστοσύνης. Η Ένωση Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης (A.C.F.E) των Η.Π.Α χαρακτήρισε αυτήν την κατηγορία απάτης ως επαγγελματική απάτη και κατάχρηση και την όρισε ως τη χρησιμοποίηση του επαγγέλματος κάποιου, προκειμένου να πλουτίσει προσωπικά, κάνοντας σκόπιμα κακή χρήση ή κακή αξιοποίηση των πόρων ή των περιουσιακών στοιχείων του εργοδότη του. Η επαγγελματική αυτή απάτη και κατάχρηση ταξινομείται στη διεθνή βιβλιογραφία σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

A) Απάτες εις βάρος της επιχείρησης

B) Απατηλές πράξεις και απάτες οι οποίες ωφελούν την επιχείρηση (Enofe et al, 2013).

3.3 Απάτες εις βάρος της επιχείρησης

Ενδεικτικές περιπτώσεις απάτης της κατηγορίας αυτής είναι οι ακόλουθες:

A) Απάτη εις βάρος της επιχείρησης από εσωτερικούς δράστες:

- Κλοπή περιουσιακών στοιχείων, έκτοπη και ιδιοποίηση διαθεσίμων
- Παραποιήσεις αποθεματικών, χαρακτηρισμός υγιούς αποθέματος ως άχρηστου ή ελαττωματικού
- Παραποιήσεις τιμολογίων προμηθευτών

B) Απάτη εις βάρος της επιχείρησης από εξωτερικούς δράστες:

- Απάτη από προμηθευτές και εργολάβους, τιμολόγηση χωρίς παράδοση, διπλή τιμολόγηση
- Δωροδοκία υπαλλήλων από προμηθευτές
- Δωτοδοκία υπαλλήλων από πελάτες

Παρακάτω, απεικονίζονται μερικές από τις μεθόδους με τις οποίες οι επιχειρήσεις επηρεάζουν το οικονομικό αποτέλεσμα της χρήσης τους, καταρτίζοντας παραπλανητικές οικονομικές καταστάσεις (Petruska, 2012).

<u>Είδος απάτης</u>	<u>Παραδείγματα</u>
<p>Παραποίηση, νόθευση ή αλλοίωση των στοιχείων ή των παραστατικών</p>	<p>Αλλαγή της ημερομηνίας των τιμολογίων αγορών έτσι, ώστε τα έξοδα να μην βαρύνουν αυτή τη χρήση αλλά την επόμενη.</p> <p>Αλλαγή ημερομηνιών στα δελτία αποστολής, προκειμένου οι πωλήσεις και τα εξ'αυτών κέρδη να καταχωρηθούν πριν το χρόνο της πραγματικής αποστολής.</p> <p>Αλλαγή των ποσών στα τιμολόγια δαπανών προκειμένου να εμφανιστούν μειωμένες οι δαπάνες χρήσεως.</p> <p>Προσθήκη ανειλικρινών δελτίων απογραφής εμπορευμάτων.</p> <p>Εικονικά τιμολόγια πωλήσεων ή δαπανών.</p>
<p>Συγκάλυψη ή παράλειψη απεικόνισης των επιπτώσεων των συναλλαγών που πραγματοποιήθηκαν στα παραστατικά και στα βιβλία της επιχείρησης.</p> <p>Κακή εφαρμογή λογιστικών πολιτικών.</p>	<p>Παράλειψη καταχώρισης των τιμολογίων των προμηθευτών στο τέλος του χρόνου.</p> <p>Δημιουργία φανταστικών παραγγελιών πελατών.</p> <p>Παγιοποίηση εξόδων πρώτης εγκατάστασης και άλλων δαπανών που θα έπρεπε να καταγραφούν ως έξοδα σύμφωνα με τα ελληνικά ή διεθνή λογιστικά πρότυπα.</p> <p>Αναγνώριση εσόδων και κερδών από πωλήσεις για τις οποίες υπάρχει ακόμη σημαντικός κίνδυνος των πωληθέντων προϊόντων.</p> <p>Δημιουργία ανεπαρκών προβλέψεων προκειμένου να επιτευχθεί ένα</p>

	προκαθορισμένο ποσό κέρδους. Καταγραφή προκαταβολών για έξοδα επόμενης χρήσης ως έξοδο της τρέχουσας περιόδου.
Παράλειψη αποκάλυψης σημαντικών πληροφοριών.	Απόκρυψη της απομείωσης της αξίας ορισμένων περιουσιακών στοιχείων. Απόκρυψη εκκρεμών οικονομικών διεκδικήσεων από τρίτους. Παράλειψη αναφοράς μιας μεταβολής στη λογιστική πολιτική της επιχείρησης.

3.4 Απατηλές πράξεις προς όφελος της επιχείρησης

Στην κατηγορία αυτή η επιχείρηση είναι ο οφειλόμενος της δόλιας πράξης. Η ανώτατη διοίκηση με πράξεις της αυξάνει την οικονομική της θέση της επιχείρησης με ενέργειες που υπερεκτιμούν το αποτέλεσμα, τις πωλήσεις ή το ενεργητικό ή με την υποτιμημένη εμφάνιση των δαπανών και των υποχρεώσεων.

Κατά τους Perols και Lougee (2011), οργανισμοί που παρουσιάζουν «επιθετική» επιχειρηματικότητα, είναι και πιο σύνηθες να εμπλέκονται και σε επιχειρηματικές απάτες, «αλλοιώνοντας» τα κέρδη τους στις δημοσιευμένες εταιρικές αναφορές τους. Όμιλοι με κέρδη από «επιθετική» διοίκηση προηγούμενων ετών, έχουν περιορισμένες δυνατότητες να παρουσιάσουν μεγιστοποιημένα κέρδη λόγω

λογιστικών προτύπων. Γι' αυτό το λόγο ωθούνται στη διάπραξη απάτης, συμπεριλαμβανομένου ότι το σύστημα εταιρικής διακυβέρνησης στην εκάστοτε χώρα δεν είναι αρκετά οριοθετημένο, ή δεν έχει προνοήσει καταλλήλως.

Η απάτη που διαπράττεται προκειμένου να ωφεληθεί η επιχείρηση, κατά κανόνα προκύπτει ως αποτέλεσμα εκμετάλλευσης ενός άδικου ή ανήθικου πλεονεκτήματος που μπορεί να εξαπατάει ένα τρίτο πρόσωπο.

Ενδεικτικά παραδείγματα τέτοιου είδους απάτης είναι τα παρακάτω:

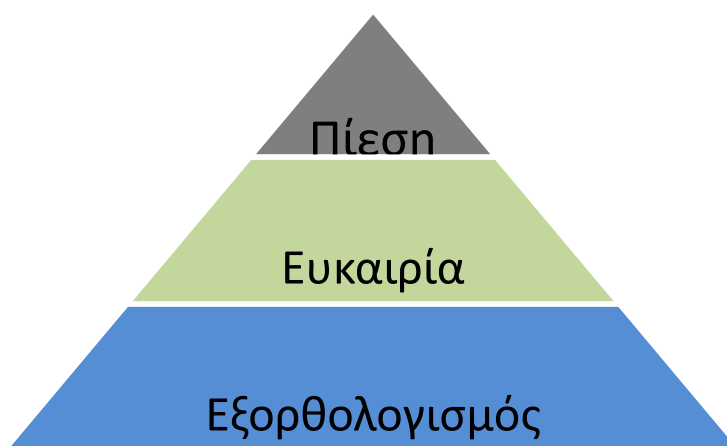
- Πώληση ή εκχώρηση φανταστικών ή παραπλανητικών απεικονισμένων στοιχείων του ενεργητικού
- Αντικανονικές και παράνομες πληρωμές κυβερνητικών αξιωματούχων, αμοιβές για συμμετοχή σε παράνομες ενέργειες, δωροδοκίες πελατών ή προμηθευτών και πάσης φύσεως άλλες δωροδοκίες
- Εκούσια, εσφαλμένη παρουσίαση ή αποτίμηση συναλλαγών, στοιχείων του ενεργητικού, των υποχρεώσεων του εισοδήματος
- Εκούσια, εσφαλμένη εσωτερικά μεταφερόμενη τιμή σε όμιλο επιχειρήσεων (τιμή των αγαθών που ανταλλάσσονται μεταξύ συνδεδεμένων τμημάτων του ομίλου). Δομώντας εκούσια εσφαλμένες τεχνικές τιμολόγησης, η διοίκηση μπορεί να βελτιώσει τα λειτουργικά αποτελέσματα ενός οργανισμού που συμμετέχει στη συναλλαγή, σε βάρος ενός άλλου οργανισμού του ίδιου ομίλου
- Εκούσια αποτυχία να καταγραφούν ή να αποκαλυφθούν σημαντικές πληροφορίες που θα βελτίωναν τη χρηματοοικονομική εικόνα της επιχείρησης στους εκτός της επιχείρησης τρίτους
- Απαγορευμένες οικονομικές δραστηριότητες, όπως αυτές που παραβιάζουν κυβερνητικά νομοθετήματα, κανόνες, αρχές, κανονισμούς και συμβόλαια
- Φορολογική απάτη (Perols , Lougee , 2011).

3.5 Το τρίγωνο της απάτης

Για τη σωστή πρόληψη, τον εντοπισμό και την καταπολέμηση της απάτης, τα ενδιαφερόμενα μέρη έπρεπε να καταλάβουν το λόγο για τον οποίο οι απατεώνες διέπρατταν απάτη. Δεν υπάρχει κάποιο μοντέλο ή πλαίσιο πιο χρήσιμο από το τρίγωνο του Cressey στην παροχή αυτής της κατανόησης.

Πιο συγκεκριμένα, το 1950, ο Donald Cressey ενθαρρύνθηκε από τον Edwin Sutherland, ο οποίος υπηρετούσε στην επιτροπή διατριβής του, να ασχοληθεί με το γιατί ένα άτομο το οποίο βρίσκεται σε θέση εμπιστοσύνης παραβιάζει την εμπιστοσύνη αυτή και διαπράττει απάτη. Ο Sutherland και Cressey στη συνέχεια αποφάσισαν να πάρουν συνέντευξη από διάφορους απατεώνες οι οποίοι είχαν καταδικαστεί για υπεξαίρεση και απάτη. Πήραν λοιπόν συνέντευξη από περίπου 200 καταχραστές στη φυλακή. Αναφέρεται ότι από τις συνεντεύξεις εντόπισε το εξής χαρακτηριστικό: “Πολλοί «παραβάτες» ενώ ήξεραν να αναγνωρίζουν την παραβατική συμπεριφορά και γενικότερα να ξεχωρίζουν την έννοια της απάτης, όταν παρανομούσαν οι ίδιοι δεν σκέφτονταν ότι εκείνη τη στιγμή εξαπατούσαν ή δε το θεωρούσαν παράνομο”(4).

Ένα από τα βασικά συμπεράσματα αυτής της προσπάθειας ήταν ότι κάθε απάτη είχε τρία πράγματα που το χαρακτήριζαν. Το πρώτο είναι η Πίεση (μερικές φορές αναφέρεται σε ένα κίνητρο) το δεύτερο είναι ο Εξορθολογισμός ή Ικανοποίηση (προσωπικής ηθικής) και το τρίτο είναι η Ευκαιρία (1). Αυτά τα τρία σημεία είναι τα σημεία του τριγώνου της απάτης. Παρακάτω, γίνεται μια ανάλυση για καθένα από τα σημεία αυτά.

Εικόνα: 1: Το τρίγωνο της Απάτης

3.5.1 Πίεση

Η πίεση ή κίνητρο αναφέρεται σε κάτι που έχει συμβεί στην προσωπική ζωή του απατεώνα με αποτέλεσμα να του δημιουργεί μια αγχωτική ανάγκη που τον παρακινεί στο να διαπράξει απάτη. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η πίεση ωθεί τον δράστη στην ανάληψη σημαντικών κινδύνων προκειμένου να αποκτήσει τους

επιθυμητούς πόρους. Η πίεση μπορεί να μην είναι πραγματική ή ακόμα και ορατή από ένα τρίτο παρατηρητή. Κάποιες από τις πιέσεις που ωθούν συχνά τα στελέχη των επιχειρήσεων στην υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων τους είναι οι:

- Υψηλά προσωπικά χρέη
- Η ψύχωση για επιτυχία
- Απροσδόκητες οικονομικές ανάγκες
- Υψηλές ιατρικές δαπάνες
- Προσωπικές οικονομικές απώλειες
- Ακριβές συνήθειες
- Πιέσεις από το περιβάλλον εργασίας όπως χαμηλή αμοιβή
- Αποτυχία προαγωγής
- Άδίκη μεταχείριση
- Έλλειψη σεβασμού ή δυσαρέσκεια από την εργασία
- Οικογενειακές ή συζυγικές πιέσεις

3.5.2 Ευκαιρία

Η έρευνα του Cressey κατέληξε στο συμπέρασμα το οποίο είναι πως για να οδηγηθεί κάποιος στην απάτη θα πρέπει να έχει τη απαραίτητη γνώση για να την διαπράξει και να μην γίνει αντιληπτός από τον εσωτερικό έλεγχο της εταιρίας. Απόδειξη του παραπάνω είναι ότι το μεγαλύτερο ποσοστό από αυτούς που έχουν καταδικαστεί για απάτη ήταν για πολλά χρόνια στελέχη σε υψηλόβαθμες θέσεις. Είναι φυσικό πως μία ανώτερη διοικητική θέση λόγω των αρμοδιοτήτων που τη διακατέχει μπορεί να γνωρίζει τις αδυναμίες ενός συστήματος ελέγχου, με συνέπεια να δημιουργεί ευκαιρίες και πειρασμούς για απάτη. Υπάρχουν διάφοροι παράγοντες που δημιουργούν ευκαιρίες διάπραξης απάτης.

Ένας παράγοντας είναι οι αναποτελεσματικοί εσωτερικοί έλεγχοι. Η έλλειψη καθηκόντων και εξουσιοδότησης των συναλλαγών, η έλλειψη φυσικών ελέγχων και η αναποτελεσματική επίβλεψη όλων των ενεργειών και των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων αποτελούν παραδείγματα αδυναμιών του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Η παράλειψη ενημέρωσης των στελεχών για τις αρχές και τους κανόνες

επιχειρησιακής ηθικής και η λειτουργία της επιχείρησης σε περιόδους κρίσης επιτείνουν το πρόβλημα.

Ένας άλλος παράγοντας επίσης είναι το αναποτελεσματικό διοικητικό συμβούλιο. Όταν το διοικητικό συμβούλιο μιας επιχείρησης είναι αδύναμο και στερείται ανεξαρτησίας τότε είναι δυνατόν η ανώτατη διοίκηση να αισθάνεται πως δεν υπάρχει ισχυρός και αντικειμενικός ελεγκτικός μηχανισμός, με συνέπεια να αντιλαμβάνεται ότι υπάρχει πρόσφορο έδαφος για παραπλανητικές πρακτικές. Οι πρακτικές ατιμωρησίας είναι ένας άλλος παράγοντας. Οι εργαζόμενοι δηλαδή μπορεί να επιχειρήσουν την διάπραξη της απάτης, όταν νομίζουν πως η τιμωρία τους θα είναι ασήμαντη σε περίπτωση που αποκαλυφθεί. Πολλές επιχειρήσεις δεν τιμωρούν τους παραβάτες με αυστηρές ποινές όπως επιβολή χρηματικού ποσού, απόλυση ακόμα και μήνυση, αλλά με απλή προφορική επίπληξη.

Τέλος, θα μπορούσαμε να συμπεριλάβουμε και την έλλειψη ηθικής καθοδήγησης και ηγεσίας. Πιο συγκεκριμένα, αρκετά στελέχη επιχειρήσεων που διέπραξαν απάτη είτε δεν γνώριζαν πως αυτό που έκανα ήταν λάθος είτε πίστευαν λανθασμένα ότι ενεργούσαν προς όφελος της επιχείρησης. Αυτή η άγνοια προκαλείται συνήθως από φτωχή ηθική καθοδήγηση και ενημέρωση. Κάποιες φορές η διοίκηση της επιχείρησης είναι απρόθυμη να παράσχει ενημέρωση για το πως πρέπει να λαμβάνονται οι δύσκολες αποφάσεις. Παράλληλα, ηθική καθοδήγηση θα πρέπει να παρέχεται όταν οι επιχειρηματικοί κανόνες και πολιτικές δεν είναι ευκολοκατανόητες από τα άτομα για τα οποία προορίζεται. Αυτή η έλλειψη κατανόησης αποτελεί από μόνης της σημαντικό κίνδυνο κατάρτισης παραπλανητικών οικονομικών καταστάσεων, γιατί πολλοί λογιστικοί κανόνες είναι πολύπλοκοι, χρησιμοποιούν τεχνική γλώσσα και είναι δύσκολο να απλοποιηθούν. Επομένως, είναι αναγκαία τα αρμόδια άτομα να αναλάβουν την ευθύνη της καθοδήγησης και της σωστής ενημέρωσης των εμπλεκομένων στο λογιστικό κύκλωμα. Πέρα από την παροχή ηθικής καθοδήγησης με τη μορφή ξεκάθαρων γραπτών κανονισμών, η ανώτερη διοίκηση πρέπει να ενεργεί και ως πρότυπο ηθικής συμπεριφοράς.

3.5.3 Εξορθολογισμός

Σύμφωνα με τους Hollinger και Clark (1983), τα άτομα δεν διαπράττουν απάτη εκτός αν μπορούν να την δικαιολογήσουν σύμφωνα με τον δικό τους κώδικα

ηθικής. Για ένα μεγάλο αριθμό υπάλληλων η προσωπική ακεραιότητα μπορεί να είναι ο βασικός περιοριστικός παράγοντας που τους αποτρέπει από την υπεξαίρεση των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης. Αυτό σημαίνει πως πολλοί υπάλληλοι δεν θα διέπρατταν μια απάτη ακόμη και αν προέκυπτε μια ανάγκη ή μια ευκαιρία. Μερικοί ερευνητές πιστεύουν ότι ένας ισχυρός κώδικας επιχειρησιακής πρακτικής θα μπορούσε να αποτρέψει τα άτομα από τη χρήση εκλογικεύσεων που να δικαιολογούν την παράνομη συμπεριφορά τους.

Ορισμένες εκλογικεύσεις υπαλλήλων ή συμπεριφορές που συχνά συνδέονται με απάτη είναι οι παρακάτω:

- Πεποίθηση ότι κάποιος δουλεύει υπερβολικά
- Αίσθηση ότι και οι άλλοι κάνουν το ίδιο
- Αίσθηση ότι κάποιος κακοπληρώνεται
- Χαμηλός αυτοσεβασμός ή ηθική
- Επιθυμία για εκδίκηση
- Πεποίθηση ότι η ανώτερη ιεραρχική αρχή που κατέχει κάποιος έχει τα πλεονεκτήματά της
- Πεποίθηση ότι κανείς δεν θα πάθει κακό
- Αίσθηση ότι η πράξη είναι προσωρινή και πως είναι για καλό σκοπό (Kassem , Higson , 2012).

3.6 Το διαμάντι της απάτης

Το 2004, οι Wolfe & Hermanson, εισήγαγαν το “Fraud Diamond Model” στο οποίο προσθέτουν μία ακόμη πτυχή στο λεγόμενο «Τρίγωνο Απάτης», η οποία είναι η «Ικανότητα» του απατεώνα (“the fraudster’s capabilities”). Θεώρησαν ότι πολλές απάτες δεν θα συνέβαιναν εάν δεν υπήρχε το κατάλληλο άτομο, στην κατάλληλη στιγμή. Τα επιμέρους στοιχεία αυτής της πτυχής είναι τα παρακάτω:

- “Potition/Fuction”. Η θέση ενός ατόμου μέσα σε έναν οργανισμό του δίνει την ευκαιρία να προβεί σε κάποια παρανομία.
- “Brain”. Μόνο το κατάλληλο άτομο μπορεί να καταλάβει και να εκμεταλλευτεί μία αδυναμία του εσωτερικού ελέγχου και να τη χρησιμοποιήσει προκειμένου να αποκτήσει μεγαλύτερο πλεονέκτημα.

- “Confidence/Ego”. Τόνισαν το άτομο αυτό διαθέτει ένα ισχυρό «εγώ» και μεγάλη εμπιστοσύνη στον εαυτό του, που τον κάνουν να πιστεύει ότι δεν θα γίνει αντιληπτός ή ότι θα μπορούσε εύκολο να ξεγλιστρήσει εάν τον εντόπιζαν.
- “Coercion skills”. Μόνον ένας «επιτυχημένος» απατεώνας πιστεύει ότι είναι σε θέση να εξαναγκάσει άλλους να διαπράξουν ή να αποκρύπτουν την απάτη, γεγονός που προμηνύει ότι έχει εμπιστοσύνη στον εαυτό του ώστε να πείσει τους άλλους να τον ακολουθούσαν σε μια απάτη.
- “Effective Lying”. Να είναι σε θέση να ψεύδεται αποτελεσματικά και πιστικά, και παράλληλα να μπορεί να τα διαχειρίζεται σωστά ώστε να φαίνεται και να παραμένει συνεπής στην όλη ιστορία που πλάθει.
- “Immunity to stress”. Ένα τέτοιο άτομο χρειάζεται να διαχειρίζεται πολύ καλά το άγχος του. Η διάπραξη απάτης και η διαχείριση όλου αυτού πιθανόν να διαρκέσει για μακρύ χρονικό διάστημα, κατάσταση που πιθανώς είναι ιδιαίτερα αγχωτική. Επομένως, ο κίνδυνος απόκρυψης ή εντόπισης της απάτης είναι καθημερινός (Wolfe and Hermanson, 2004).

Εικόνα 2: Το «Διαμάντι της Απάτης»

(<https://www.google.gr/search?q=the+fraud+diamond&biw=1600&bih=789&site=webhp&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwigntFgO3JAhUMAXoKHXc8ARsQsAQIGQ#imgrc=yS7PS61fpLAOiM%3A>)

3.7 Ο κύκλος της απάτης

Ο κύκλος της απάτης, αρχίζει ουσιαστικά με τα σχέδια του απατεώνα που οδηγούν μέχρι την τέλεση της πράξης της απάτης. Μόλις αναληφθούν, οι απατεώνες

μετατρέπουν το περιουσιακό στοιχείο σε μετρητά, εάν είναι απαραίτητο, και κρύβουν με αυτόν τον τρόπο την απάτη .

Η ύπαρξη απάτης συνήθως έρχεται στο φως μέσα από:

- α)** έναν ισχυρισμό, καταγγελία, ή μια φήμη της απάτης που ασκείται από τρίτο πρόσωπο (έναν δυσαρεστημένο προμηθευτή ή έναν συνάδελφο),
- β)** τη διαίσθηση ενός ερευνητή ή γενική υποψία πως κάτι πηγαίνει στραβά,
- γ)** αποτελεί εξαίρεση από την προσδοκία ενός ατόμου υποτελή στον ύποπτο (μια απαράδεκτη κατάσταση, τα κέρδη , οι πωλήσεις , τα έξοδα , τα περιουσιακά στοιχεία ή υποχρεώσεις είναι πάρα πολύ υψηλά ή πολύ χαμηλά),
- δ)** μία τυχαία ανακάλυψη ότι κάτι λείπει, από τις εκθέσεις ακινήτων, μετρητά αρχεία, έγγραφα ή δεδομένα,
- ε)** αποτελέσματα από τον έλεγχο ή
- στ)** αποτελέσματα των ελέγχων, ιδίως την καταπολέμηση της απάτης ελέγχου.

Με βάση τις στατιστικές κατά μέσο όρο περίπου το 60 τοις εκατό του συνόλου των υποθέσεων απάτης ανακαλύφθηκαν είτε με μια συμβουλή ή ατυχήματος, καταδεικνύοντας έτσι την ανάγκη για πιο αποτελεσματική προληπτική μέθοδο ανίχνευσης, όπως οι εσωτερικοί έλεγχοι.

Η έρευνα για απάτη είναι μια αναγκαιότητα με βάση νομικούς παράγοντες, διότι οποιαδήποτε απάτη μπορεί να καταλήξει σε ένα δικαστήριο. Τα άμεσα στοιχεία για να προσδιοριστεί αν έχει συμβεί μια απάτη και αν υπάρχει είναι **α)** ποινικό δίκαιο **β)** να αποτελεί προφανή παραβίαση του νόμου αυτού **γ)** ο δράστης και **δ)** το θύμα. Τα έξι βασικά βήματα στην έρευνα απάτης είναι τα εξής:

- Η απόκτηση όλων των διαθέσιμων στοιχείων και εγγραφών σχετικά με τον ισχυρισμό
- Η αξιολόγηση του ισχυρισμού κατά της διαθέσιμης τεκμηρίωσης
- Η αξιολόγηση του εταιρικού περιβάλλοντος σε σχέση με το εν λόγω πρόσωπο
- Ερώτημα εάν μια θεωρία της απάτης μπορεί να αναπτυχθεί σε αυτό το στάδιο και αν υπάρχει κάποιο κίνητρο ή ευκαιρία
- Ο καθορισμός εάν τα διαθέσιμα στοιχεία αποσκοπούν σε κάποιο νόημα και αν θα πληρούν το κριτήριο της επιχειρηματικής πραγματικότητας
- Η επικοινωνία με τους αρμόδιους φορείς σχετικά με τις λεπτομέρειες και την κατάσταση της απάτης τους.

Μετά την εκτέλεση των παραπάνω βημάτων, υπάρχουν δύο δυνατότητες. Είτε κάποιος έχει εντοπίσει τους απατεώνες και ξέρει ποιοί είναι ή δεν υπάρχουν ακόμα στοιχεία για το ποιοί και πόσοι είναι. Αν τελικά δεν βρεθούν επαρκή στοιχεία, είναι απαραίτητη περισσότερη έρευνα. Αλλά αν κάποιος κάνει τον εντοπισμό των απατεώνων, η διαδικασία γίνεται κρίσιμη καθώς δεν είναι πλέον μια έρευνα αλλά μια επιδίωξη της νομικής δράσης.

Τα αποδεικτικά στοιχεία που συγκεντρώθηκαν μπορεί να αποτελούνται από τις καταθέσεις των μαρτύρων, τα έγγραφα, τα στοιχεία (μέσα και εργαλεία του εγκλήματος) και, ενδεχομένως, την ομολογία του δράστη. Έμπειροι ερευνητές που ασχολούνται με την απάτη γνωρίζουν τα στοιχεία που απαιτούνται για να αποδείξουν το έγκλημα και τον τρόπο με τον οποίο επιτεύχθηκε (Noor NFM et. al. 2015).

3.8 Κίνητρα και παράγοντες που ενθαρρύνουν την απάτη

Πολλές έρευνες καθώς και ερευνητές εργασίες στον τομέα των ψευδών χρηματοοικονομικών καταστάσεων που έχουν δημοσιευτεί από επιχειρήσεις, έχουν εντοπιστεί διάφοροι παράγοντες οι οποίοι παρακινούν και ενθαρρύνουν τη διάπραξη της απάτης. Υπάρχουν πολλές θεωρίες που μελετούν τους λόγους εξαπάτησης,

Για παράδειγμα, οι Zahra et. al. (2005) αναφέρουν ότι η εταιρική απάτη συνήθως συνδέεται με υψηλά επιτυχημένους ανθρώπους που μπορούν να «χάσουν» τα πάντα από την εμπλοκή τους σε μία απάτη. Οι CIMA (2009) εκτός από την αδυναμία εσωτερικού ελέγχου, κάνουν λόγο και για την έλλειψη φόβου του ανθρώπινου παράγοντα, τη μικρή πιθανότητα ανίχνευσης και τις ασαφείς πολιτικές που θα ακολουθήσει η επιχείρηση σε μία πιθανή παραβατική συμπεριφορά.

Από την άλλη πλευρά, οι Noor et. al. (2015) έχουν ως άξονα μελέτης και κύριο παράγοντα εξαπάτης, τον οικονομικό. Οι υποθέσεις τους στηρίζονται στη σύνδεση μεταξύ κινήτρων και ευκαιριών ως προς τη μεγιστοποίηση των κερδών και την καλύτερη αξιοποίησή τους. Οι υποθέσεις αυτές παρουσιάζονται:

- Συσχέτιση μεταξύ μερισμάτων και διαχείρισης κερδών
- Συσχέτιση μεταξύ ελεγκτικής διαδικασίας και διαχείρισης κερδών
- Συσχέτιση μεταξύ ταμειακών ροών και διαχείρισης κερδών

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, θα αναφερθούμε σε μερικούς από τους σημαντικότερους παράγοντες που είναι κοινώς αποδεκτοί.

3.8.1 Έντονος επιχειρηματικός ανταγωνισμός

Κάθε επιχείρηση προσπαθεί να επιβιώσει στην αγορά χρησιμοποιώντας θεμιτά αλλά και αθέμιτα μέσα. Ο αγώνας της επιχείρησης για οικονομική επιβίωση είναι ιδιαίτερα δύσκολος ειδικά όταν ο ανταγωνισμός είναι έντονος. Επομένως φυσικό επακόλουθο είναι η διάπραξη απάτης. Η απάτη θα χρησιμοποιηθεί ως όπλο στον αγώνα για την επιβίωση της επιχείρησης καθώς είναι ο πιο γρήγορος δρόμος για την επίτευξή της.

3.8.2 Πίεση ικανοποίησης των προσδοκιών

Στο σύγχρονο ανταγωνιστικό περιβάλλον οι επιχειρήσεις πιέζονται στο να ανταποκριθούν στις προσδοκίες των επενδυτών, των κεφαλαιαγορών και των χρηματοοικονομικών αναλυτών σχετικά με τους ρυθμούς αύξησης των εσόδων και των κερδών τους. Μία αποτυχία επίτευξης των παραπάνω, θα μπορούσε να οδηγήσει σε σημαντική πτώση της τιμής της μετοχής της εταιρίας. Κατά συνέπεια, όσες επιχειρήσεις δεν μπορούν να ικανοποιήσουν αυτές τις προσδοκίες με νόμιμες επιχειρηματικές διαδικασίες, επιδιώκουν την ικανοποίηση με ανειλικρινείς και απατηλές οικονομικές καταστάσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι η φτωχή χρηματοδοτική απόδοση αναγκάζει συχνά τις διοικήσεις των επιχειρήσεων να δώσουν αδικαιολόγητη έμφαση στα κέρδη και την αποδοτικότητα, αυξάνοντας έτσι την πιθανότητα απάτης και λανθασμένων απεικονίσεων στις οικονομικές καταστάσεις.

3.8.3 Οικονομικά κίνητρα από την ίδια τη επιχείρηση

Αρκετοί ερευνητές της ελεγκτικής υποστηρίζουν πως ανώτερα διευθυντικά στελέχη έχουν συμμετέχει σε κατάρτιση ψευδών οικονομικών καταστάσεων επειδή οι εταιρίες τους, τους παρέχουν ισχυρά κίνητρα για να πραγματοποιήσουν κάτι τέτοιο. Η βασικότερη μορφή αξιολόγησης των επιχειρησιακών επιδόσεων σε πάρα πολλές εταιρίες έχει ως κεντρικό κριτήριο το οικονομικό αποτέλεσμα. Τα στελέχη που

επιφέρουν αποτελέσματα αμείβονται πλουσιοπάροχα, επαινούνται και προάγονται. Δυστυχώς όμως, η έμφαση στο οικονομικό αποτέλεσμα ενθαρρύνει πολλά στελέχη στο να υιοθετήσουν πρακτικές που οδηγούν σε ανεπιθύμητες οικονομικές καταστάσεις. Τα κίνητρα αυτά γίνονται ακόμη εντονότερα όταν υπάρχει και σημαντική κατοχή μετοχών από τα στελέχη των επιχειρήσεων ή όταν οι αμοιβές των διευθυντικών στελεχών είναι συνεννομένες με τη χρηματιστηριακή τιμή της μετοχής.

3.8.4 Ρυθμός ανάπτυξης και μέγεθος επιχείρησης

Επιχειρήσεις με υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, στα πλαίσια των προσπαθειών τους να διατηρήσουν μια σταθερή αυξητική τάση των λογιστικών τους μεγεθών, έρχονται αντιμέτωπες με μία μεγάλη πίεση διατήρησης των ρυθμών με συνέπεια να ενστερνίζονται πρακτικές που οδηγούν σε παραποίηση των οικονομικών τους καταστάσεων. Παράλληλα, εμπειρικές έρευνες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι, οι εξωτερικοί ελεγκτές είναι πιθανόν να παραλείψουν τις αρχές και τους κανόνες που διέπουν το λογιστικό έλεγχο, όταν πρόκειται για μεγάλους πελάτες. Οι ελεγκτές ενδεχομένως να συναινέσουν στις προσπάθειες των σημαντικότερων πελατών για υιοθέτηση πρακτικών δημιουργικής λογιστικής, με τις οποίες πολλές φορές, διαστρεβλώνουν την πραγματική εικόνα των οικονομικών καταστάσεων.

3.8.5 Σύνθεση διοικητικού συμβουλίου

Σύμφωνα με κάποιες ερευνητικές εργασίες της εφαρμοσμένης ελεγκτικής, προκύπτει πως ένα αρκετά υψηλό ποσοστό συμμετοχής Ανεξάρτητων μη Εκτελεστικών μελών στα Διοικητικά Συμβούλια των επιχειρήσεων συνδέεται θετικά με ένα μικρό ποσοστό απατηλών οικονομικών καταστάσεων και απάτης.

3.8.6 Ο Διευθύνων Σύμβουλος κατέχει και τη θέση του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου

Ένας παράγοντας που επιδρά στην εμφάνιση απατηλών οικονομικών καταστάσεων ανάγεται στο επίπεδο της ανωτάτης διοίκησης και πιο συγκεκριμένα αν

υφίσταται διαχωρισμός των ευθυνών μεταξύ διευθύνοντα συμβούλου και προέδρου του διοικητικού συμβουλίου ή αν τα καθήκοντα των δύο ποιο πάνω θέσεων ασκούνται από το ίδιο πρόσωπο. Εμπειρικές έρευνες έχουν αποδείξει μια θετική σχέση μεταξύ στην απάτη και στην κατοχή από το ίδιο άτομο των δύο θέσεων.

3.8.7 Εξειδίκευση του Εσωτερικού Ελεγκτή

Η πιθανότητα ανίχνευσης λανθασμένων διατυπώσεων στις οικονομικές καταστάσεις είτε αυτές προκαλούνται από λάθος είτε από απάτη αυξάνεται με την ανάθεση του ελέγχου από έναν εξειδικευμένο εσωτερικό ελεγκτή λογιστή. Μερικές εμπειρικές εργασίες έχουν επισημάνει μία αρνητική σχέση μεταξύ της εξειδίκευσης του ελεγκτή σε ένα βιομηχανικό κλάδο και της συχνότητας εμφάνισης παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων από τους πελάτες του.

Οι Petrașcu & Tîeanu (2014), κάνουν έναν διαχωρισμό ανάμεσα σε εσωτερικούς ελεγκτές και σε ειδικούς ερευνητές εξιχνίασης απάτης. Ο διαχωρισμός αυτός συγκαταλέγεται στο διαφορετικό ρόλο τους, τόσο από άποψη ευθυνών που έχει ο καθένας αλλά κι από πλευρά επαγγελματικής εκπαίδευσης και εξειδίκευσης. Στην πράξη, ο ρόλος του εσωτερικού ελεγκτή μπορεί να περιλαμβάνει ένα πολυποίκιλο σύνολο των αρμοδιοτήτων, όπως το σχεδιασμό μηχανισμών ελέγχων καταπολέμησης της απάτης, τη διευκόλυνση αξιολόγησης σε επίπεδο οργάνωσης και επιχειρηματικών διεργασιών, την εξέταση πιθανής απάτης λογιστικού ελέγχου, την προσπάθεια διόρθωσης των όποιων ελεγκτικών ελλείψεων και τέλος να αναφέρει στην ελεγκτική επιτροπή πιθανά προβλήματα μηχανισμών καταπολέμησης της απάτης (Zahra et al, 2005).

3.9 Ανίχνευση και Διερεύνηση της Απάτης των Οικονομικών Καταστάσεων

Ο ελεγκτής για την ανίχνευση της απάτης, θα πρέπει πρώτα να ενημερώσει τα μέλη της ελεγκτικής ομάδας για την πιθανότητα ύπαρξης ουσιαστικής παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων λόγω απάτης. Στη συνέχεια ο ελεγκτής, στη συνάντησή αυτή, θα πρέπει να τονίσει τη μεγάλη σημασία που έχει για την ανακάλυψη της απάτης το πνεύμα του επαγγελματικού σκεπτικισμού, που πρέπει να

διακατέχει όλα τα μέλη της ελεγκτικής ομάδας καθ' όλη τη διάρκεια του ελέγχου. Ο έλεγχος θα πρέπει να εκτελεσθεί με την παραδοχή ύπαρξης μιας πιθανότητας απάτης, ανεξάρτητα από οποιεσδήποτε απόψεις ή εμπειρίες υπάρχουν στα μέλη της ομάδας για την ελεγχόμενη επιχείρηση και την τιμιότητα και την ακεραιότητα των μελών της διοίκησής της. Ο ελεγκτής πρέπει να δώσει την ευκαιρία στα περισσότερα έμπειρα μέλη της ελεγκτικής ομάδας να μεταδώσουν τη γνώση και την εμπειρία τους, για την επιχείρηση και τον κλάδο της στα μέλη με μικρότερη πείρα και να συζητήσουν όλοι μαζί τις περιοχές πιθανής εμφάνισης απάτης.

Σύμφωνα με τους Petrasca & Ticanub (2014), η πρόληψη ενάντια στην απάτη μπορεί να προληφθεί μέσω δύο δίοδων. Από το εκτελεστικό συμβούλιο, δηλαδή την επιτροπή ελέγχου, και μέσω εσωτερικού έλεγχου. Επομένως, ένα πολύ σημαντικό βήμα για τον εντοπισμό της απάτης είναι και η εξέταση των μελών της διοίκησης της ελεγχόμενης επιχείρησης. Το διοικητικό συμβούλιο είναι αυτό που έχει την τελική ευθύνη για τη εφαρμογή μηχανισμών ανίχνευσης και πρόληψης της απάτης (10). Ο ελεγκτής, κατά την εξέταση μελών, πρέπει να διαγνώσει την αντίληψη και τη γνώση της διοίκησης για τους κινδύνους διάπραξης απάτης στην επιχείρηση και να καταγράψει τις πολιτικές, τα προγράμματα και τους μηχανισμούς ελέγχου που έχει θεσπίσει η διοίκηση για την πρόληψη, αποτροπή ή αποκάλυψη της απάτης. Η επιτροπή ελέγχου της επιχείρησης μπορεί να είναι επιφορτισμένη με την παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών αυτών. Για το λόγο αυτό ο ελεγκτής πρέπει να εξετάσει και τα μέλη της επιτροπής αυτής, καθώς και τους εσωτερικούς ελεγκτές, οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με την πρόληψη και την αποτροπή της απάτης.

Ένας τρόπος με τον οποίο οι ελεγκτές μπορεί να εντοπίσουν στοιχεία διάπραξης απάτης είναι η ανασκόπηση συμβάσεων έργων ή προμηθειών. Η ανασκόπηση των συμβάσεων της επιχείρησης μπορεί να αποκαλύψει ενδείξεις πιθανής απάτης εκ μέρους της διοίκησης και των υπαλλήλων της επιχείρησης. Αυτός ο τύπος απάτης μπορεί να ανιχνευθεί με ανάλυση και κριτική διερεύνηση των αρχείων των συμβάσεων με τους αναδόχους που κερδίζουν τελικά τη σύμβαση. Οι συμβάσεις εξετάζονται προκειμένου να βρεθούν στοιχεία για προμηθευτές, στους οποίους ανατίθενται τακτικά συμβάσεις χωρίς ύπαρξη ισχυρού λόγου για τη σταθερή αυτή προτίμηση.

Ο ελεγκτής πρέπει, επίσης, να ερευνήσει και να εκτιμήσει την ύπαρξη ενός ή περισσότερων παραγόντων που συνδέονται με τη διάπραξη απάτης και την εξ αυτής

παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Η χρησιμοποίηση της διαδικασίας της αναλυτικής διερεύνησης στη φάση του προγραμματισμού του ελεγκτικού έργου βοηθάει στην αποκάλυψη απροσδόκητων σχέσεων και τάσεων, οι οποίες θα πρέπει να αξιολογηθούν για την εκτίμηση του κινδύνου ουσιαστικής παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων λόγω απάτης.

Στη συνέχεια ο ελεγκτής, με βάση τα συγκεντρωθέντα στοιχεία και πληροφορίες, εκτιμά αν υφίστανται οι τρεις συνθήκες για διάπραξη απάτης: Κίνητρα-Πιέσεις, Ευκαιρίες και Εκλογίκευση. Τέλος, ο ελεγκτής αξιολογεί τους κινδύνους ουσιαστικής παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων λόγω απάτης και λαμβάνει τις ενδεικνύμενες αποφάσεις για την αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων. Οι δύο ενότητες που ακολουθούν παρέχουν αναλυτικότερες πληροφορίες για την ανίχνευση και τη διερεύνηση της απάτης.

3.9.1 Ανίχνευση της Απάτης

Η ανίχνευση της απάτης έχει ως σκοπό την αναγνώριση ενδείξεων απάτης ικανών να στοιχειοθετήσουν μια πρόταση για περαιτέρω διερεύνηση. Αυτές οι ενδείξεις μπορεί να προκύψουν ως αποτέλεσμα των ελέγχων που έχει καθιερώσει η διοίκηση, των δοκιμασιών που διενεργούν οι εσωτερικοί ελεγκτές και από άλλες πηγές εντός και εκτός της ελεγχόμενης επιχείρησης.

Κατά τη διενέργεια των ελεγκτικών του εργασιών ο ελεγκτής για να είναι σε θέση να ανιχνεύσει την απάτη επιβάλλεται να:

- Έχει επαρκείς γνώσεις για θέματα απάτης έτσι ώστε να είναι σε θέση να αναγνωρίζει τις ενδείξεις διάπραξης απάτης. Ο ελεγκτής θα πρέπει να γνωρίζει τα χαρακτηριστικά της πιθανής απάτης, τις τεχνικές που είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν συνήθως για την διάπραξη απάτης και τους συγκεκριμένους τύπους απάτης που σχετίζονται με τις δραστηριότητες που ελέγχονται.
- Είναι σε ετοιμότητα για να αντιμετωπίσει περιπτώσεις πρόσφορες για απειληλή συμπεριφορά. Οι ελεγκτές θα πρέπει να γνωρίζουν ότι η παρουσία περισσότερων από μιας ενδείξεων ταυτόχρονα αυξάνει την πιθανότητα ότι η απάτη μπορεί να έχει διαπραχθεί.
- Αξιολογεί τις ενδείξεις για πιθανή απάτη και να αποφασίζει αν είναι απαραίτητη η σε βάθος έρευνα.

- Ειδοποιεί τα καθ' ύλη αρμόδια όργανα μέσα στην επιχείρηση για την τυχόν ύπαρξη αρκετών ενδείξεων διάπραξης απάτης και για τη λήψη των αναγκαίων μέτρων.

3.9.2 Διερεύνηση της Απάτης

Η διερεύνηση απάτης περιλαμβάνει την εκτέλεση εκτεταμένων διαδικασιών ελέγχου απαραίτητων για την εξακρίβωση αν η απάτη έχει διαπραχθεί, όπως διαφαίνεται από τις υπάρχουσες ενδείξεις. Περιλαμβάνει τη συγκέντρωση επαρκούς αποδεικτικού υλικού σχετικά με συγκεκριμένες διαστάσεις της απάτης που αποκαλύφθηκε. Οι εσωτερικοί ελεγκτές, οι δικηγόροι, το προσωπικό που είναι επιφορτισμένο με την ασφάλεια και άλλοι ειδικοί από το εσωτερικό ή το εξωτερικό περιβάλλον της ελεγχόμενης επιχείρησης είναι άτομα τα οποία συνήθως διενεργούν ή συμμετέχουν στην έρευνα για την διερεύνηση και τη στοιχειοθέτηση της απάτης.

Κατά την πραγματοποίηση των ελεγκτικών διαδικασιών διερεύνησης της απάτης ο ελεγκτής ή ο εσωτερικός ελεγκτής της ελεγχόμενης επιχείρησης θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να εκτιμήσει το επίπεδο και την έκταση της πολυπλοκότητας της απάτης μέσα στον οργανισμό.
- Να καθορίσει τη γνώση, τις ικανότητες, και την πειθαρχία που είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική διενέργεια της έρευνας. Να εκτιμήσει τη λήψη όλων των ενδεικνυόμενων μέτρων, που κρίνονται απαραίτητα, για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας των διενεργούντων την έρευνα από τυχόν παρεμβάσεις των εμπλεκόμενων στην απάτη προσώπων ή φορέων.
- Να σχεδιάσει τις κατάλληλες διαδικασίες που πρέπει να εκτελεστούν προκειμένου να εντοπιστούν οι αυτουργοί της απάτης, η έκταση της απάτης, οι τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν και τα αίτια της απάτης.
- Να συντονίσει τις δραστηριότητες της διοίκησης, των νομικών συμβούλων και άλλων ειδικών που είναι απαραίτητοι για την έρευνα της απάτης.
- Να είναι ενήμερος των δικαιωμάτων που έχουν αυτοί που διαπιστώνεται ότι έχουν διαπράξει απάτη στα πλαίσια και της φήμης του ίδιου του οργανισμού (Κάντζου , Χονδράκη , 2006) .

3.10. Εννοιολογική οριοθέτηση της παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων

Όσοι ασχολούνται με ελέγχους οικονομικών μονάδων π.χ. ορκωτοί ελεγκτές λογιστές, με το σχεδιασμό πληροφοριακών και λογιστικών συστημάτων, καθώς επίσης και όσοι χρησιμοποιούν πληροφορίες των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων, είναι απαραίτητο να αποκτήσουν εμπειρικές πληροφορίες αναφορικά με την ύπαρξη αναξιόπιστων και πολλές φορές παραπλανητικών στοιχείων στις καταστάσεις αυτές, τις περιοχές εμφανίσεώς τους, καθώς και τα βασικά χαρακτηριστικά τους.

Οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές κατά το σχεδιασμό της στρατηγικής του ελέγχου, την εκτίμηση και αξιολόγηση του ελεγκτικού κινδύνου, την εκπόνηση των αναλυτικών προγραμμάτων ελέγχου και την επιλογή των αναλυτικών δοκιμασιών ελέγχου, χρειάζονται αναλυτικές πληροφορίες για τη φύση, τη συχνότητα και τις περιοχές εμφάνισης των παραποιημένων πληροφοριών. Φυσικά, θα μπορούσε κάποιος να ισχυρισθεί πως η διαρκής ανάπτυξη και βελτίωση των λογιστικών προτύπων, κανόνων και αρχών αποβλέπουν στην όσο το δυνατόν καλύτερη διασφάλιση της αντικειμενικότητας αξιοπιστίας και παρουσίας των λογιστικών πληροφοριών και των οικονομικών καταστάσεων. Η ύπαρξη όμως ικανοποιητικών λογιστικών και ελεγκτικών προτύπων και αρχών δεν φαίνεται να διασφαλίζει μία αξιόπιστη και ειλικρινή απεικόνιση των χρηματοοικονομικών πληροφοριών στις οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων. Αυτό συμβαίνει γιατί μια σειρά λανθασμένων αποφάσεων και αντιλήψεων κυρίως από τη μεριά της διοίκησης, καθώς και μια σειρά ισχυρών επιρροών και κινήτρων, οδηγούν τις επιχειρήσεις αυτές στην παραποίηση του οικονομικού τους αποτελέσματος όπως αυτό απεικονίζεται στις οικονομικές καταστάσεις.

Τα τελευταία χρόνια, ένα ιδιαίτερο τμήμα της επιστημονικής έρευνας μελετά αναλύει και προσπαθεί να ερμηνεύσει ένα σημαντικό θέμα για τον χώρο της λογιστικής, της ελεγκτικής και των επενδύσεων, καθώς και των ανθρώπων που περικλείουν. Το θέμα της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων (financial statements fraud) από τις διοικήσεις των επιχειρήσεων. Παρακάτω στο κεφάλαιο γίνεται μια λεπτομερής ανάλυση σχετικά με το θέμα αυτό.

Η σημασία των αξιόπιστων και έγκυρων λογιστικών πληροφοριών και η σπουδαιότητα τους για τη λήψη ορθολογικών αποφάσεων, για την οικονομία, τις κεφαλαιαγορές αλλά και την ίδια την κοινωνία είναι πλέον αδιαμφισβήτητη. Παρά τα πολλαπλά οφέλη για τις ίδιες τις επιχειρήσεις από τη δημοσίευση αντικειμενικών και ακριβοδίκαιων οικονομικών καταστάσεων, πολλές διοικήσεις επιλέγουν να παραποιούν με λογιστικές κυρίως επιλογές το οικονομικό αποτέλεσμα των επιχειρήσεων τους.

Με τον τρόπο αυτό οι διοικήσεις επιχειρούν να παρουσιάσουν μία πλασματική εικόνα προς τα έξω, αντί να προσπαθούν πραγματικά να βελτιώσουν την αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα των διοικήσεων τους. Μακροπρόθεσμα αυτό είναι ενάντια στο συμφέρον τους, αφού τελικά οι επενδυτές χάνουν την εμπιστοσύνη τους προς την επιχείρηση με συνεπεία την πτώση της τιμής της μετοχής. Το μεγαλύτερο σφάλμα που κάνουν οι επιχειρήσεις είναι πως πιστεύουν ότι μπορούν να παραπλανήσουν τις διάφορες αγορές παρουσιάζοντας ψευδής οικονομικές καταστάσεις που δίνουν έμφαση στα θετικά στοιχεία ενώ αποσιωπούν, αποκρύπτουν ή υποβαθμίζουν τα αρνητικά. Οι συμμετέχοντες στις αγορές όμως, δεν είναι παθητικοί δέκτες των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων, γιατί πολλοί από αυτούς έχουν πρόσβαση και σε άλλες πηγές πληροφόρησης με αποτέλεσμα να τιμωρούν κάθε επιχείρηση η οποία προσπαθεί να παραπλανήσει και να υπονομεύσει την νοημοσύνη τους με λανθασμένα ή ανακριβή στοιχεία.

Τα πρόσφατα λογιστικά σκάνδαλα (Enron, World Com, Parmalat) καθώς επίσης και πολλών ελληνικών εταιρειών αποτελούν παραδείγματα παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων από τη διοίκηση. Εμπειρικές έρευνες αποκαλύπτουν πως ένας μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων ακολουθούν ανάλογες πρακτικές σε μικρότερη βέβαια έκταση. Υπάρχουν τρεις βασικοί τρόποι με τους οποίους η διοίκηση μιας επιχείρησης είναι ικανή να επηρεάσει την αξιοπιστία των οικονομικών της καταστάσεων και πιο συγκεκριμένα την ακρίβεια των οικονομικών της αποτελεσμάτων.

Η πρώτη περίπτωση αφορά την ηθελημένη παραβίαση ενός λογιστικού προτύπου. Για παράδειγμα, ενώ έχει θεσπιστεί ένα πρότυπο που καθορίζει τον τρόπο αντιμετώπισης ενός λογιστικού θέματος, η διοίκηση το παραβλέπει και εφαρμόζει τις δικές τις αρχές και κανόνες έτσι ώστε να παρουσιάσει μια ωραιοποιημένη εικόνα των καταστάσεων της. Η αντιμετώπιση αυτή σαφώς και αγγίζει τα όρια της απάτης και

δεν τιμωρείται μόνο από τους συμμετέχοντες στην αγορά αλλά και από τα όργανα της πολιτείας.

Στη δεύτερη περίπτωση παραθέτονται τα κενά που το ίδιο το πλαίσιο των λογιστικών προτύπων αφήνει σε αρκετά ζητήματα, όταν δηλαδή δεν υπάρχει ένα πρότυπο που να ρυθμίζει ένα συγκεκριμένο λογιστικό θέμα, επομένως η δημιουργική παρέμβαση της διοίκησης είναι καταλυτική.

Η τρίτη και τελευταία περίπτωση περιγράφει τα περιθώρια των επιλογών που τα ίδια τα λογιστικά πρότυπα αφήνουν στην αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων. Ενώ δηλαδή υπάρχουν λογιστικά πρότυπα που ρυθμίζουν ένα θέμα, είναι και με ένα τέτοιο τρόπο διατυπωμένα που αφήνουν σημαντικά περιθώρια υποκειμενισμού ασάφειας και άσκησης κριτικής από την πλευρά της διοίκησης.

Συνήθως, οι παραποιήσεις των χρηματοοικονομικών καταστάσεων πραγματοποιούνται:

- Για να προσελκύσουν επενδύσεις στη επιχείρηση
- Για να αυξήσουν την χρηματιστηριακή τιμή της επιχείρησης στο χρηματιστήριο αξιών καθώς και να αυξήσουν την κεφαλαιοποίηση της επιχείρησης
- Για να επιδείξουν υψηλότερα κέρδη ανά μετοχή
- Για να συγκαλύψουν αρνητικά αποτελέσματα και αρνητικές ταμειακές ροές
- Για να χειραγωγήσουν την αγορά και τις αντιδράσεις της
- Για να λάβουν νέες χρηματοδοτήσεις ή για να χρηματοδοτηθούν με καλύτερους όρους
- Για να αποκτήσουν υψηλότερο τίμημα κατά της εξαγορά
- Για να επιδείξουν συμμόρφωση με χρηματοοικονομικούς περιορισμούς (financial covenants)
- Για την επίτευξη των στόχων και αντικειμενικών σκοπών της επιχείρησης
- Για να αποδοθούν υψηλά bonus στο προσωπικό και τα διευθυντικά στελέχη

Επιπρόσθετα, οι παραποιήσεις των χρηματοοικονομικών καταστάσεων έχουν δύο μορφές. Η πρώτη μορφή είναι με υπερτιμημένα ή διογκωμένα έσοδα ή περιουσιακά στοιχεία και η δεύτερη είναι με υποτιμημένα ή υποεκτιμημένα κόστη και υποχρεώσεις. Οι παραποιήσεις επιτυγχάνονται συνήθως με:

- Μη πραγματικά ή κατασκευασμένα ή «δημιουργημένα» έσοδα

- Αποτύπωση εσόδων και εξόδων που όμως αντιστοιχούν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους
- Απόκρυψη υποχρεώσεων και εξόδων
- Λανθασμένες ή παραπλανητικές αποτιμήσεις περιουσιακών στοιχείων (Παπαστάθης Π, 2003).

3.11. Κίνητρα που απορρέουν από τη λειτουργία της Κεφαλαιαγοράς

3.11.1. Η πίεση από τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές

Ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που ωθούν την διοίκηση μιας επιχείρησης να παραποιήσει τα οικονομικά της αποτελέσματα είναι ή επιθυμία της να πετύχει ή ακόμη και να ξεπεράσει τις προβλέψεις των χρηματοοικονομικών αναλυτών και τις προσδοκίες συγκεκριμένων ομάδων επενδυτών ή και της ίδιας της διοίκησης σχετικά με το εύρος των αποτελεσμάτων της. Οι χρηματοοικονομικοί αναλυτές λειτουργούν κυρίως προς όφελος των θεσμικών επενδυτών και βασίζονται περισσότερο στην πληροφόρηση (επιτόπια έρευνα, εξωτερικές επιβεβαιώσεις, δειγματοληπτικός έλεγχος) που έχουν αυτοί για την εξεταζόμενη κάθε φορά επιχείρηση και στα μοντέλα που δημιουργούν και λιγότερο στις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις. Οι αναλυτές καταρτίζουν προϋπολογιστικές καταστάσεις και πιέζουν τις διοικήσεις των επιχειρήσεων έτσι ώστε οι λογιστικές καταστάσεις της επιχείρησης να συμπίπτουν όσο γίνεται με τις αντίστοιχες προϋπολογιστικές εκτιμήσεις των αναλυτών. Φαίνεται λοιπόν πως είναι προς το συμφέρον και των δύο πλευρών να μην υπάρχουν μεγάλες αποκλίσεις.

Επομένως, η διοίκηση της επιχείρησης έχει κίνητρο να παραποιήσει τις οικονομικές καταστάσεις έτσι ώστε να φαίνεται πως επιτυγχάνει τα προβλεπόμενα από τους αναλυτές αποτελέσματα, αφού στην αντίθεση περίπτωση η αντίδραση της αγοράς θα είναι αρνητική. Αν και από αυτή την ενέργεια επωφελούνται οι μέτοχοι, είναι πολλοί αυτοί που υποστηρίζουν ότι η ίδια η διοίκηση επωφελείται αφού σε ορισμένες περιπτώσεις ένα μέρος της αμοιβής της προέρχεται από δικαιώματα προαίρεσης μετοχών.

3.11.2. Η άντληση κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο Αξιών

Μία επιχείρηση για να είναι σε θέση να αντλήσει κεφάλαια από το Χρηματιστήριο, με ευνοϊκούς γι' αυτήν όρους, θα πρέπει να παρουσιάζει διαχρονικά κέρδη και σχετικά μια ανοδική τάση των βασικών οικονομικών της μεγεθών (κύκλος εργασιών, κερδοφορία). Επομένως, όταν πρόκειται να εκδοθούν μετοχές και να διατεθούν στο κοινό με δημόσια εγγραφή η διοίκηση της επιχείρησης έχει κίνητρο να επηρεάσει τα οικονομικά της αποτελέσματα, προκειμένου να βελτιώσει τους όρους με τους οποίους θα διατεθούν οι μετοχές της, αποκομίζοντας συνήθως σημαντικά οφέλη, τόσο για την ίδια τη διοίκηση όσο και για την επιχείρηση. Παράλληλα, εμπειρικές εργασίες έχουν συμπεράνει ότι δεν υπάρχει ίσως καλύτερη στιγμή για μία επιχείρηση να παραποιήσει τα οικονομικά της αποτελέσματα από αυτήν της έκδοσης νέων μετοχών. Αυτό γιατί τότε της δίνεται η ευκαιρία να διαθέσει της μετοχής με υψηλό τίμημα.

3.11.3 Ο ανταγωνισμός των οικονομικών μονάδων

Ένας μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων στην προσπάθεια τους να εμφανιστούν ισχυρές στην αγορά που δραστηριοποιούνται, καταφεύγουν στην εφαρμογή πρακτικών παραποίησης με σκοπό να παρουσιάσουν όσο το δυνατόν υψηλότερα τα οικονομικά τους μεγέθη και συνεπώς την οικονομική τους θέση. Κάποιες επιχειρήσεις επειδή επιδιώκουν να αποθαρρύνουν την προσέλκυση περισσότερων ανταγωνιστών στον ίδιο κλάδο, προσπαθούν με τη βοήθεια των πρακτικών παραποίησης να υποβαθμίσουν την κερδοφορία τους και τις υπάρχουσες προοπτικές ανάπτυξης του συγκεκριμένου κλάδου.

3.11.4. Ο δανεισμός από τις Τράπεζες και άλλα πιστωτικά ιδρύματα

Οι επιχειρήσεις προκειμένου να δανειστούν ξένα κεφάλαια, τα οποία είναι απαιτούμενα για την λειτουργία και την ανάπτυξή τους, από τα κάθε είδους πιστωτικά ιδρύματα πρέπει να εμφανίζουν, εκτός των άλλων, και ικανοποιητικά οικονομικά αποτελέσματα στις οικονομικές τους καταστάσεις. Με αυτό τον τρόπο οι

επιχειρήσεις με αρνητικά οικονομικά αποτελέσματα έχουν ισχυρό κίνητρο να παραποιήσουν την αλήθεια για τα οικονομικά μεγέθη της προκειμένου να βελτιώσουν μαζί με τα οικονομικά αποτελέσματα και την δανειοληπτική τους ικανότητα.

Το κίνητρο της παραποίησης είναι ισχυρότερο για τις επιχειρήσεις που στηρίζουν στην χρηματοοικονομική τους μόχλευση τη βελτίωση των αποδόσεων των μετοχών τους. Για την αξιολόγηση της πιστοληπτικής αξιοπιστίας της επιχείρησης οι αξιολογητές του πιστωτικού ιδρύματος, που εξετάζουν τη μόχλευση της επιχείρησης, χρησιμοποιούν την ίδια πληροφόρηση που χρησιμοποιούν και οι χρηματοοικονομικοί αναλυτές. Μια μικρή μείωση των οικονομικών αποτελεσμάτων ή οι αρνητικές προσδοκίες για την πορεία τους είναι πιθανόν να προκαλέσει χειροτέρευση στον δείκτη που εκφράζει τη μόχλευση της επιχείρησης και συνεπώς, στην πιστοληπτική της ικανότητα, αυξάνοντας το κόστος κεφαλαίου και μειώνοντας τις προοπτικές της για άντληση νέων κεφαλαίων.

3.11.5 Οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές επιχειρήσεων

Η εφαρμογή πρακτικών παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων στις περιπτώσεις των συγχωνεύσεων ή των εξαγορών διαφόρων επιχειρήσεων, αποβλέπει συνήθως στην αύξηση των αποτελεσμάτων των εμπλεκόμενων οικονομικών μονάδων, με σκοπό την απόκτηση περισσότερων μετοχών από την συγχώνευση ή την εξαγορά αντίστοιχα. Γενικότερα, στις περιπτώσεις αυτές οι επιχειρήσεις καταβάλλουν προσπάθειες να βελτιώσουν την εικόνα τους προς τα έξω, με σκοπό να αποκομίσουν περισσότερα χρήματα από την κάθε επενδυτική στρατηγική που θα ακολουθηθεί.

3.11.6 Διατήρηση ομαλής τάσης των αποτελεσμάτων

Κατά κοινή πρακτική οι επιχειρήσεις προσπαθούν να μειώσουν την αστάθεια των αποτελεσμάτων τους στοχεύοντας να αυξήσουν την τιμή των μετοχών τους. Επειδή τα ιδιαίτερα ασταθή και ευμετάβλητα αποτελέσματα φανερώνουν την ύπαρξη κινδύνου, η τιμή των μετοχών της επιχείρησης ενδέχεται να μειωθεί σε σύγκριση με την τιμή μετοχών άλλων επιχειρήσεων που παρουσιάζουν μεγαλύτερη σταθερότητα και διαχρονική πορεία των αποτελεσμάτων τους. Επομένως, μια επιχείρηση έχει

κίνητρο να εφαρμόσει πρακτικές παραποίησης επηρεασμού των οικονομικών αποτελεσμάτων έτσι ώστε να πετύχει μια ωραιοποιημένη εικόνα των αποτελεσμάτων αυτών.

3.11.7 Η μερισματική πολιτική της επιχείρησης

Οι διοικήσεις των επιχειρήσεων προσπαθούν να διατηρήσουν μία σταθερή μερισματική πολιτική, προκειμένου να διατηρήσουν τους μετόχους τους και να μην οδηγηθούν στην πώληση των μετοχών τους, κάτι που θα είχε ως αποτέλεσμα και τη μείωση της τιμής της μετοχής. Έτσι, τις χρονιές που η επιχείρηση παρουσιάζει υψηλά κέρδη, καταβάλλεται προσπάθεια τα κέρδη αυτά να εμφανιστούν μειωμένα, μέσω της εφαρμογής πρακτικών επηρεασμού, ούτως ώστε να δοθεί ένα μέρισμα σχετικά σταθερό και όμοιο με τα προηγούμενα χρόνια. Αντίθετα, όταν τα κέρδη μιας χρονιάς είναι χαμηλά, η διοίκηση τα εμφανίζει μεγαλύτερα από ότι είναι στην πραγματικότητα. Κύρια επιδίωξη της επιχείρησης είναι λοιπόν, η ομαλοποίηση των αποτελεσμάτων της, που για την επίτευξή τους απαιτείται είτε ή υποβάθμιση είτε ο υπερτονισμός τους ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν σε κάθε χρήση, έτσι ώστε να διατηρηθεί σταθερό το ποσοστό των κερδών που διατίθεται ως μέρισμα στους μετόχους .

3.12. Κίνητρα που προέρχονται από συμβατικές υποχρεώσεις της επιχείρησης

3.12.1 Δανειακές συμβάσεις

Σε πολλές περιπτώσεις όταν η επιχείρηση συνάπτει μια συμφωνία για τη λήψη δανείου αυτή περιέχει όρους που τη δεσμεύουν να πραγματοποιεί συγκεκριμένα επίπεδα αποτελεσμάτων και οικονομικών δεικτών για όσο καιρό διαρκεί η εξυπηρέτηση και αποπληρωμή του δανείου. Εάν οι όροι αυτοί αθετηθούν από την πλευρά της επιχείρησης, οι δανειστές έχουν τη δυνατότητα να αυξήσουν το επιτόκιο δανεισμού ή να ζητήσουν την άμεση αποπληρωμή. Συνεπώς, μερικές επιχειρήσεις στην προσπάθεια τους να μην παραβιάσουν τους όρους δανείου που τους έχουν χορηγηθεί, χρησιμοποιούν μεθόδους παραποίησης, έτσι ώστε να εμφανίσουν

αυξημένα τα αποτελέσματα τους και εναρμονισμένα με τους όρους της δανειακής σύμβασης.

Σε αρκετές έρευνες που εξέτασαν δείγματα επιχειρήσεων, οι οποίες είχαν αθετήσει τους όρους των δανειακών τους συμβάσεων, διαπιστώθηκαν ότι οι επιχειρήσεις αυτές είχαν εμφανίσει αυξημένα τα οικονομικά τους μεγέθη ένα χρόνο πριν την παραβίαση των συμβάσεων τους. Οι αντίστοιχοι ερευνητές ερμήνευσαν το αποτέλεσμα αυτό ως μια απόδειξη ότι οι επιχειρήσεις που είναι πολύ κοντά στην αθέτηση των όρων των συμβάσεων τους καταφεύγουν σε πρακτικές επηρεασμού των οικονομικών τους αποτελεσμάτων.

3.12.2 Οι αμοιβές της διοίκησης

Οι επιχειρήσεις συχνά, συνδέουν την αμοιβή της διοίκησης με την οικονομική επίδοση της επιχείρησης, σε μια προσπάθεια να ευθυγραμμιστούν οι στόχοι της διοίκησης με αυτούς των μετόχων. Η αντιμετώπιση αυτή όμως δημιουργεί συχνά ισχυρά κίνητρα από την πλευρά της διοίκησης να επηρεάσει τα οικονομικά αποτελέσματα της επιχείρησης έτσι ώστε να πετύχει μεγαλύτερες αμοιβές.

Σύμφωνα με αρκετές εμπειρικές μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί, προκύπτει πως οι διοικήσεις επηρεάζουν τα αποτελέσματα προς την κατεύθυνση που μεγιστοποιεί την αμοιβή τους. Όπως αναφέρει και ο Healy (1985), όταν τα κέρδη είναι χαμηλότερα του κατώτατου ορίου που απαιτείται για την απόκτηση της επιπλέον αμοιβής, τότε τα αποτελέσματα επηρεάζονται προς τα πάνω προκειμένου να επιτευχθεί το κατώτατο όριο, άρα και η «επιπλέον» αμοιβή. Στην αντίθετη περίπτωση, όταν τα κέρδη είναι μεγαλύτερα από το ανώτατο όριο, πάνω από το οποίο δεν δίδεται επιπλέον αμοιβή, τότε τα κέρδη επηρεάζονται προς τα κάτω. Τα «επιπλέον» κέρδη τα οποία δεν παρέχουν στη διοίκηση πρόσθετη αμοιβή στην τρέχουσα περίοδο, δεν απεικονίζονται λογιστικά και χρησιμοποιούνται στην επόμενη περίοδο. Όταν τα αποτελέσματα είναι μεταξύ του κατώτατου και του ανώτατου ορίου της προβλεπόμενης συμφωνίας πρόσθετων κινήτρων με βάση τα κέρδη, τότε τα κέρδη επηρεάζονται προς τα πάνω, με αποτέλεσμα να αυξηθεί η αμοιβή της διοίκησης την τρέχουσα περίοδο.

3.13 Κίνητρα που σχετίζονται με τη συμπεριφορά των μελών της διοίκησης

3.13.1 Η διατήρηση της θέσης ενός μάνατζερ

Κάθε μέλος της ανώτατης διοίκησης, όπως είναι λογικό, ενεργεί με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να διασφαλίσει τη διατήρηση της θέσης του στην ανώτατη διοίκηση της επιχείρησης. Επομένως η διατήρηση της θέσης αποτελεί γι' αυτόν σημαντικό κίνητρο παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων και γι' αυτό γιατί ή μη ικανοποιητική πορεία των αποτελεσμάτων της επιχείρησης, συνήθως, οδηγεί σε αντικαταστάσεις ή ακόμα και σε απολύσεις.

3.13.2 Προαγωγές στην ιεραρχική πυραμίδα

Σε αυτή την περίπτωση, τα μέλη της ανώτατης διοίκησης καταφεύγουν σε πρακτικές επηρεασμού των αποτελεσμάτων της επιχείρησης, όχι για να διατηρήσουν την υπάρχουσα θέση τους αλλά για να αναρριχηθούν σε κάποια υψηλότερη θέση στη διοικητική ιεραρχία. Ο συνδυασμός των προσωπικών φιλοδοξιών τους με τη φιλοσοφία της επιχείρησης να επιβραβεύσει όσους πετυχαίνουν τους στόχους που έχουν τεθεί μπορεί να δημιουργήσει μια κατάσταση, στην οποία ενδεχομένως μερικοί εργαζόμενοι να κάνουν οτιδήποτε προκειμένου να προαχθούν σε μια καλύτερη θέση.

3.14 Κίνητρα που σχετίζονται με το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των επιχειρήσεων

3.14.1 Ρυθμιστικό πλαίσιο του κλάδου που ανήκει η επιχείρηση

Σε πολλές χώρες, και ιδιαίτερα στις Η.Π.Α., υπάρχουν ρυθμίσεις για σημαντικούς κλάδους της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Σε κάποιους κλάδους, όπως είναι ο τραπεζικός, ο ασφαλιστικός και ο κλάδος των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, ο ασκούμενος ρυθμιστικός παρεμβατισμός καλύπτει και τη λογιστική πρακτική των επιχειρήσεων. Για παράδειγμα, οι σχετικές ρυθμίσεις του τραπεζικού

κλάδου, ορίζουν ότι οι τράπεζες πρέπει να ικανοποιούν συγκεκριμένα επίπεδα κεφαλαιακής επάρκειας. Οι ρυθμίσεις που αφορούν τις ασφαλιστικές εταιρείες απαιτούν από τις ασφαλιστικές να είναι οικονομικά υγιείς, ενώ οι επιχειρήσεις κοινή ωφέλειας επιτρέπεται να κερδίζουν ένα εύλογο ποσοστό απόδοσης επί των επενδυμένων κεφαλαίων τους. Οι ρυθμίσεις αυτές δημιουργούν κίνητρα στις διοικήσεις των επιχειρήσεων να επηρεάζουν τα στοιχεία του ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσης προκειμένου να συμμορφωθούν με τις απαιτήσεις των ρυθμιστικών αρχών.

Ένας σημαντικός αριθμός εμπειρικών εργασιών αποκαλύπτουν πως επιχειρήσεις που υπόκεινται σε ρυθμιστικό παρεμβατισμό επηρεάζουν τα οικονομικά τους αποτελέσματα. Πιο συγκεκριμένα, έχει διαπιστωθεί ερευνητικά ότι οι τράπεζες που είναι κοντά στο κατώτατο όριο κεφαλαιακής επάρκειας επηρεάζουν τις οικονομικές τους καταστάσεις. Ενώ και αντίστοιχες μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί στον ασφαλιστικό κλάδο υποστηρίζουν ότι οι οικονομικά αδύναμες ασφαλιστικές εταιρείες προχωρούν στην υιοθέτηση πρακτικών παραποίησης των οικονομικών τους αποτελεσμάτων για ισχυροποίηση της οικονομικής τους θέσης.

3.14.2 Αντιμονοπωλιακές και άλλες ρυθμίσεις

Η πραγματοποίηση πολύ υψηλών κερδών από κάποιες επιχειρήσεις είναι δυνατόν να προκαλέσει το ενδιαφέρον της κυβέρνησης, προκειμένου να εξακριβωθεί η ύπαρξη ή μη μονοπωλιακού καθεστώτος. Σε παγκόσμιο επίπεδο υπάρχουν ειδικοί περιορισμοί κατά των μονοπωλίων. Κατά συνέπεια, μια τέτοια επιχείρηση που παρουσιάζει υψηλά κέρδη έχει συμφέρον να εφαρμόσει πρακτικές παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων της προκειμένου να αποφύγει τον αναλυτικό έλεγχο τους από το κράτος (Watts και Zimmerman, 1978). Παράλληλα, κίνητρο για τον επηρεασμό των οικονομικών αποτελεσμάτων τους έχουν και οι διοικήσεις των επιχειρήσεων που επιδιώκουν την είσπραξη κρατικών επιχορηγήσεων ή την αιτιολόγηση των επιχορηγήσεων που έχουν εισπράξει στο παρελθόν.

3.14.3 Η προσπάθεια φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων

Σε αυτή την περίπτωση συναντάμε κυρίως μικρομεσαίες επιχειρήσεις οι οποίες στην προσπάθειά τους να μειώσουν, όσο το δυνατόν, τη φορολογική τους επιβάρυνση, μειώνουν τα κέρδη τους καταφεύγοντας σε διάφορες πρακτικές επηρεασμού και απόκρυψης των πραγματικών μεγεθών τους. Εξασφαλίζουν μάλιστα με αυτόν τον τρόπο αρκετά κεφάλαια για την χρηματοδότηση των επενδυτικών τους προγραμμάτων.

3.15 Κίνητρα που απορρέουν από την επιχειρησιακή κουλτούρα

3.15.1 Βραχυπρόθεσμος προσανατολισμός

Κάποιες επιχειρήσεις δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην επίτευξη των βραχυπρόθεσμων στόχων τους αδιαφορώντας για το απώτερο μέλλον. Στην προσπάθειά τους να επιτύχουν τους βραχυπρόθεσμους αυτούς στόχους της κερδοφορίας, υιοθετούν πολιτικές και πρακτικές που θέτουν σε κίνδυνο τη μακροχρόνια απόδοση της επιχείρησης. Για παράδειγμα, προκειμένου να παρουσιάσουν αυξημένα κέρδη αυτή τη χρήση κεφαλαιοποιούν έξοδα που θα έπρεπε κανονικά να εμφανιστούν στα αποτελέσματα χρήσης της επιχείρησης.

3.15.2 Μη ρεαλιστικοί προϋπολογισμοί και σχέδια δράσης

Κάποιες φορές, οι επιχειρήσεις καταρτίζουν μη ρεαλιστικούς ετήσιους προϋπολογισμούς και σχέδια δράσης με μοναδικό κίνητρο να δώσουν ώθηση στους μάνατζερς να πετύχουν υψηλούς στόχους. Τέτοιο παράδειγμα αποτελούν οι επιχειρήσεις που κάθε χρόνο αυξάνουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα τους κατά ένα σταθερό ποσοστό, ανεξάρτητα από τις επιχειρηματικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούν. Το κύριο σκεπτικό αυτής της αντίληψης είναι πως όταν ο πήχης είναι ψηλά τα στελέχη θα προσπαθήσουν να τον ξεπεράσουν. Σε αυτές τις περιπτώσεις και κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες ελλοχεύει ο κίνδυνος οι διοικούντες να καταφύγουν σε πρακτικές επηρεασμού των οικονομικών αποτελεσμάτων στην προσπάθειά τους να επιτύχουν τουλάχιστον τους μη ρεαλιστικούς στόχους.

3.16 Πρακτικές παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων

3.16.1 Λογιστική κάθαρση

Η πρακτική της Λογιστικής Κάθαρσης ή αλλιώς Big Bath Accounting αποτελεί μια μορφή επηρεασμού ή παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων της επιχείρησης με πρωτοβουλία και παρέμβαση της διοίκησης της. Όταν ένας διευθύνων σύμβουλος αναλάβει τη διοίκηση μιας επιχείρησης επιχειρεί να παραποιήσει τα οικονομικά μεγέθη με τέτοιο τρόπο ώστε να εμφανιστούν μειωμένα τα τρέχοντα αποτελέσματα, η ευθύνη των οποίων ανήκει στον προκάτοχό του και να εμφανίσει ιδιαίτερα αυξημένα αυτά των επόμενων χρήσεων. Αυτή η συμπεριφορά είναι γνωστή ως Λογιστική Κάθαρση και ευνοεί τη νέα διοίκηση αφού η υψηλή απόδοση των επόμενων χρήσεων θα αποδοθεί στις δικές τις ενέργειες, παρόλο που αυτό δεν αντικατοπτρίζει την πραγματική εικόνα της επιχείρησης.

Η αιτιολογική βάση μιας τέτοιας πρακτικής, των νέων κυρίως διοικήσεων των επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα, συνδέεται συνήθως, με γενικότερες αιτιάσεις περί αδιαφάνειας και συγκάλυψης κινδύνων από τις προηγούμενες διοικήσεις. Η μείωση των αποτελεσμάτων γίνεται στις περισσότερες περιπτώσεις μέσω αναβολής αναγνώρισης εσόδων και κυρίως μέσω εμφάνισης υπολογιστικών δαπανών, όπως είναι οι προβλέψεις. Μια αντίστοιχη πρακτική Λογιστικής Κάθαρσης έχει παρατηρηθεί επίσης σε αρκετές επιχειρήσεις στις οποίες υλοποιούνται προγράμματα αναδιοργάνωσης. Οι επιχειρήσεις αυτές έχουν την τάση να εμφανίζουν μεγαλύτερα έξοδα που σχετίζονται με τις ενέργειες αυτές, με σκοπό να παραποιήσουν τα οικονομικά μεγέθη και να είναι σε θέση να καταγράψουν ικανοποιητικά αποτελέσματα στις επόμενες χρήσεις. Οι επιχειρήσεις αυτές ευελπιστούν ότι οι επενδυτές και οι διάφοροι οικονομικοί αναλυτές δεν θα εστιάσουν την προσοχή τους στις τυχόν ζημίες που πιθανόν να εμφανιστούν στη συγκεκριμένη θέση της αναδιοργάνωσης αλλά θα δώσουν έμφαση στις ελπιδοφόρες προοπτικές που θα δημιουργηθούν για την επιχείρηση στο μέλλον. Επομένως, όταν η διοίκηση εμφανίζει αρκετά αυξημένες τις δαπάνες της οικονομική χρήσης που πραγματοποιείται η αναδιοργάνωση, τότε οι πιθανότητες τα μελλοντικά αποτελέσματα να έχουν ανοδική πορεία, είναι αυξημένες.

3.16.2 Λογιστικά τεχνάσματα

Τα πρόσφατα λογιστικά και ελεγκτικά σκάνδαλα που είδαν το φως της δημοσιότητας (Xerox, Enron, Global Crossing) προκάλεσαν πλήθος συζητήσεων και διαξιφισμών αναφορικά με το κατά πόσο η εφαρμογή των λογιστικών προτύπων από επιχειρήσεις που χαρακτηρίζονται από πολύπλοκες χρηματοοικονομικές δομές μπορεί να προκαλέσει διαστρέβλωση της πραγματικής οικονομικής κατάστασης τους που ενδέχεται να μην είναι νομικά επιλήψιμη αλλά να οφείλεται σε καταχρηστική εκμετάλλευση της ευελιξίας που αυτά παρέχουν. Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων στις περιπτώσεις αυτές είναι σκόπιμη και οι αυτουργοί της, που προέρχονται κυρίως από την πλευρά της ανώτατης διοίκησης της επιχείρησης, αναλώνονται στην επίτευξη λογιστικών προτύπων και όχι επιχειρηματικών σκοπών.

Η αδυναμία αυτή των λογιστικών προτύπων ως συνόλου κανόνων και αρχών δικαιολογείται από το γεγονός ότι τα πρότυπα αποτελούν κατευθυντήρια σημεία γενικής εφαρμογής και ως εκ τούτου μπορούν να επιδέχονται διάφορες ερμηνείες προσαρμοζόμενα στις επιμέρους ανάγκες της χρηματοοικονομικής δομής των επιχειρήσεων αφήνοντας αρκετά περιθώρια υποκειμενικότητας ως προς τις μεθόδους που θα επιλεγούν για την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων. Παρακάτω αναλύονται ορισμένα από τα πιο σημαντικά λογιστικά τεχνάσματα που ενδείκνυται να οδηγήσουν στην παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων μιας επιχείρησης.

3.16.2.1 Μεγέθη εκτός Ισολογισμού

Μέσω διαφόρων τεχνικών δημιουργικής λογιστικής οι εταιρίες συνηθίζουν να μην αποτυπώνουν στον ισολογισμό τους κάποια πάγια στοιχεία μεγάλης αξίας με αποτέλεσμα να εμφανίζονται στις οικονομικές καταστάσεις λιγότερες αποσβέσεις, δηλαδή λιγότερα έξοδα επομένως περισσότερα κέρδη. Με πανομοιότυπο τρόπο δεν εμφανίζονται στον ισολογισμό μακροχρόνιες υποχρεώσεις που συνεπάγεται αυξημένο κίνδυνο και η απεικόνιση τους στις οικονομικές καταστάσεις πιθανόν να επηρέαζε αρνητικά τους επενδυτές και τα πιστωτικά ιδρύματα κατά την αξιολόγηση των προοπτικών της οικονομικής απόδοσης της επιχείρησης. Άρα η επιχείρηση με την απεικόνιση στοιχείων του ενεργητικού ή του παθητικού εκτός Ισολογισμού μπορεί να παρουσιάσει στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων

(χρηματοοικονομικοί αναλυτές, μέτοχοι, πιστωτικά ιδρύματα) ως χαμηλού κινδύνου επενδυτική ευκαιρία με αποτέλεσμα να αντλεί χαμηλού κόστους κεφάλαια μέσω των μηχανισμών της κεφαλαιαγοράς και να πραγματοποιεί επιχειρηματικά δάνεια με ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους.

Μια πρακτική χρησιμοποίηση στοιχείων εκτός Ισολογισμού είναι η δημιουργία Εταιριών Ειδικού Σκοπού. Είναι μια εταιρία που ιδρύεται ειδικά με σκοπό την πραγματοποίηση συγκεκριμένων βραχυπρόθεσμων στόχων, όπως να απομονώσει το χρηματοοικονομικό κίνδυνο μιας επιχείρησης από μακροπρόθεσμα έργα στους τομείς των κατασκευών, της έρευνας και της ανάπτυξης. Με αυτή τη μέθοδο οι Εταιρίες Ειδικού Σκοπού αναλαμβάνουν τον κίνδυνο και η μητρική εταιρία, κατέχοντας το 50% των μετοχών, δεν εμφανίζει στις ενοποιημένες καταστάσεις την συμμετοχή της σε αυτές και τα αποτελέσματα τους.

Πιο απλή περίπτωση χρησιμοποίησης των Εταιριών Ειδικού Σκοπού είναι ή μεταβίβαση σε αυτές από την μητρική εταιρία παγίων στοιχείων και του υψηλού δανεισμού για την αγορά τους. Η μητρική εταιρία εμφανίζεται να έχει υψηλότερο δείκτη ρευστότητας λόγω της πώλησης του παγίου αλλά και λιγότερα έξοδα καθώς αποφεύγει τις αποσβέσεις που συνεπάγεται ή διατήρηση του παγίου. Στη συνέχεια η μητρική μπορεί να μισθώσει το πάγιο με τη μορφή της λειτουργικής μίσθωσης συνεχίζοντας έτσι να μην εμφανίζει στον ισολογισμό την αξία του παγίου αλλά και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη μίσθωση. Αυτή η πρακτική έχει ως αποτέλεσμα να διογκωθούν τα κέρδη και τα έσοδα και να μειωθούν οι μακροχρόνιες υποχρεώσεις σε βαθμό που να καθίσταται η εταιρία στα μάτια των εξωτερικών χρηστών των οικονομικών καταστάσεων ως χρηματοοικονομικά αξιόπιστη με προορισμένο κίνδυνο και υψηλούς ρυθμούς ρευστότητας και κερδοφορίας.

3.16.2.2 Άυλα στοιχεία ενεργητικού και κεφαλαιοποίηση εξόδων

Στα άυλα περιουσιακά στοιχεία περιλαμβάνονται οι άδειες ευρεσιτεχνίας, η φήμη και η υπεραξία της εταιρίας, η εμπιστοσύνη των πελατών προς τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που παρέχει. Η αξία αυτών των στοιχείων δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια επομένως η μέθοδος καταγραφής τους στον ισολογισμό βρίσκεται στη ευχέρεια των στελεχών της ίδιας της επιχείρησης. Ένας άλλος τρόπος που αλλοιώνει το πραγματικό οικονομικό αποτέλεσμα μιας επιχείρησης προέρχεται, από την πολλές

φορές αλόγιστη κεφαλαιοποίηση εξόδων που δεν πληρούν τα κριτήρια κεφαλαιοποίησης τους. Στην ουσία πρόκειται για μερικά λειτουργικά έξοδα τα οποία αντί να εξοδοποιηθούν και να απεικονισθούν στην κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσεως, μεταφέρονται τελικά στον ισολογισμό ως δαπάνες μακροπρόθεσμης απόσβεσης.

3.16.2.3 Λογιστικές Πρακτικές Εταιριών Διαδικτύου

Μια άλλη τεχνική παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων είναι αυτή που χρησιμοποιείται από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο χώρο του διαδικτύου. Οι επιχειρήσεις αυτές χρησιμοποιούν δικές τους φόρμουλες παρουσίασης των οικονομικών τους αποτελεσμάτων και δεν λαμβάνουν υπόψη τους τα λογιστικά πρότυπα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην κατοχυρώνεται η συγκρισιμότητα των επιχειρήσεων αλλά και της ίδιας της επιχείρησης από περίοδο σε περίοδο προκειμένου να μην μπορεί να δημιουργηθεί μια ξεκάθαρη εικόνα στους επενδυτές σχετικά με τις πραγματικές προοπτικές της επιχείρησης.

3.16.2.4 Διαστρέβλωση πραγματικών εσόδων

Η αναγνώριση μερικών εσόδων πριν την πραγματοποίησή τους είναι ακόμα ένα τέχνασμα διόγκωσης των εσόδων και των κερδών. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι λογιστές εκμεταλλεύονται την ευελιξία που παρέχουν τα λογιστικά πρότυπα σε ότι έχει να κάνει με το χρόνο αναγνώρισης των εσόδων. Με την απαραίτητη λογιστική επιλογή παρουσιάζεται μέσω των οικονομικών καταστάσεων μια πλασματική αύξηση των εσόδων ανεξάρτητα από το αν οι συμφωνίες στις οποίες βασίζονται τα έσοδα υποποιηθούν σύμφωνα με τους όρους τους.

3.16.2.5 Η τακτική “Bill and Hold Sales Transaction”

Σύμφωνα με αυτή την πρακτική, η εταιρία πουλάει μέσω ενός συμβολαίου τα προϊόντα της σε κάποιον πελάτη αλλά τα διατηρεί στις αποθήκες της προκειμένου να τον διευκολύνει προσωρινά. Ουσιαστικά, ο πελάτης δέχεται να αγοράσει τα προϊόντα αλλά ο ιδιοκτήτης διατηρεί την κατοχή και ιδιοκτησία τους μέχρι να τα ζητήσει ο

πελάτης την παράδοσή τους. Επομένως αυτό σημαίνει πως η εταιρία αναγνωρίζει τα έσοδα πριν λάβει χώρα η παράδοση. Κανονικά τα έσοδα δεν αναγνωρίζονται μέχρι τα αγαθά να παραδοθούν, ή οι υπηρεσίες να παρέχονται. Εξαιρέσεις υπάρχουν, όταν ο ένας πελάτης ζητήσει αυστηρά την παράδοση των εμπορευμάτων του από τον αγοραστή και έχει ένα νόμιμο επιχειρηματικό λόγο για αυτή την αίτηση.

3.16.2.6 Συμφωνίες μεταξύ των μερών (Side Agreements)

Αυτού του είδους οι συμφωνίες συνάπτονται μεταξύ των συναλλασσομένων μερών και έχουν ως κύρια επιδίωξη τη μεταβολή των όρων της χρονικής καταγραφής των εσόδων με την παροχή διευκολύνσεων οικονομικού χαρακτήρα όπως δωρεάν μεταφορά εμπορευμάτων, εκπτώσεις, δωρεάν εγκατάσταση. Με αυτόν τον τρόπο παρακινούν τον αγοραστή να δεχτεί τους όρους καταγραφής που θέλει η πωλήτρια εταιρία.

3.16.2.7 Η τεχνική Channel Stuffing

Πρόκειται για μια παραπλανητική επιχειρηματική πρακτική κατά την οποία μια εταιρία φουσκώνει τις πωλήσεις και τα κέρδη αποστέλλοντας σκόπιμα μέσω ενός καναλιού διανομής στους πωλητές περισσότερα προϊόντα απ' ότι είναι σε θέση να πουλήσει στο κοινό. Μέσω του καναλιού διανομής η εταιρία προσωρινά ενισχύει τους λογαριασμούς απαιτήσεων της. Γι' αυτό το λόγο η προμηθεύτρια εταιρία προσφέρει εκπτώσεις και ευνοϊκότερους όρους αγοράς προκειμένου να παροτρύνει τους πελάτες τις να αγοράσουν όσο το δυνατόν περισσότερα εμπορεύματα. Το όφελος της εταιρίας είναι η εμφάνιση σταθεροποιημένων εσόδων σε περιόδους ύφεσης, εκμεταλλευόμενης την αποτελεσματική προώθηση των πωλήσεών τους.

3.16.2.8 Εικονικές Πωλήσεις (Illegitimate Sales Transactions)

Αυτού του είδους οι πωλήσεις πραγματοποιούνται μεταξύ της εταιρίας και άλλων συγγενικών ή θυγατρικών εταιριών. Ουσιαστικά είναι μια μορφή παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων και πιο συγκεκριμένα του Ισολογισμού και της Κατάστασης Αποτελεσμάτων Χρήσης όπου η μητρική αγοράζει ύλες από τις

υπόλοιπες με απώτερο σκοπό να αυξήσει το Κόστος Πωληθέντων, να εμφανίσει μικρότερα κέρδη και να φορολογηθεί χαμηλότερα. Αυτό επιτυγχάνεται με την καταγραφή πλασματικών πωλήσεων της εταιρίας με κάποια συγγενική, όπως προαναφέραμε, αλλά υπάρχει και μια περίπτωση οι εικονικές πωλήσεις να είναι προς ανύπαρκτες οικονομικές οντότητες με πλαστά τιμολόγια που καταγράφονται την μια χρονιά και ακυρώνονται την επόμενη (Ραπτέλη , 2012).

3.17 Η Ελεγκτική

3.17.1 Ορισμός

Η Ελεγκτική, αποτελεί έναν από τους πιο κύριους κλάδους της Λογιστικής. Ασχολείται με τη διατύπωση αρχών και κανόνων που αφορούν την ομαλή διεξαγωγή οικονομικών ελέγχων. Ο θεσμός της Ελεγκτικής σχετίζεται με την ανάγκη να μεταδοθούν αξιόπιστες οικονομικές πληροφορίες οι οποίες σχετίζονται με τη δραστηριότητα των μεγάλων οικονομικών οργανισμών της κοινωνίας. Πραγματεύεται τους γενικούς κανόνες, όρους και προϋποθέσεις για τη διενέργεια του ελέγχου σε κάθε επιχείρηση, οικονομική μονάδα, ή φορέα που στοχεύει στη διαφύλαξη και τη σωστή διαχείριση των οικονομικών πόρων, καθώς και στην ανάπτυξη και αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού.

Η ελεγκτική αποτελεί κλάδο της οικονομικής – διοικητικής των επιχειρήσεων και μπορεί να θεωρηθεί τόσο επιστήμη, όσο και τεχνική. Ως επιστήμη η Ελεγκτική ασχολείται με τη διατύπωση αρχών και κανόνων που αφορούν τη διεξαγωγή οικονομικών ελέγχων. Οι έλεγχοι αυτοί αποσκοπούν στην επαλήθευση της ειλικρίνειας των ισχυρισμών και των διαβεβαιώσεων των τρίτων και αφορούν κατά κανόνα οικονομικά ζητήματα. Ως τεχνική, η Ελεγκτική αξιοποιεί την καινούρια γνώση που παράγει ο επιστημονικός κλάδος της, για να ικανοποιήσει πρακτικές ανάγκες ελέγχου και συγκεκριμένα, για να καθορίσει πρότυπα και ελεγκτικές διαδικασίες που εξασφαλίζουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.(Νεγκάκης και Ταχυνάκης 2013)

Οι βασικοί στόχοι της Ελεγκτικής είναι:

- ανάλυση και σχολιασμός των διαφόρων οικονομικών καταστάσεων

- εντοπισμός και πρόληψη ηθελημένων ή αθέλητων λογιστικών λαθών
- αποκάλυψη και καταστολή ακούσιων ή εκούσιων σφαλμάτων και απατών
- πιστοποίηση της διαχρονικής κατάρτισης των κάθε είδους αριθμοδεικτών για την εξαγωγή των ανάλογων χρήσιμων συμπερασμάτων
- αξιολόγηση στοιχείων για την πορεία και τις τάσεις που επικρατούν μέσα στην επιχείρηση
- υπογράμμιση των ατελειών και καθορισμός των αδυναμιών της διαχειριστικής και επιχειρησιακής απεικόνισης
- στάθμιση των πιθανοτήτων ικανοποίησης των κάθε λογής απαιτήσεων της επιχείρησης, προκειμένου να γίνει δυνατός ο σχηματισμός των σωστών προβλέψεων

3.17.2 Διαχωρισμός Ελεγκτικής

Κύριος διαχωρισμός στον κλάδο της ελεγκτικής είναι ο εσωτερικός και εξωτερικός έλεγχος. Ο Εσωτερικός έλεγχος στοχεύει στην αξιολόγηση διαδικασιών λειτουργίας και παρέχει πληροφορίες στη διοίκηση και βελτιώνει τις λειτουργίες του οργανισμού με σκοπό την αποτελεσματική διαχείριση των επιχειρηματικών κινδύνων. Εξωτερικός έλεγχος αντίθετα, περιορίζεται στην εξέταση και πιστοποίηση των οικονομικών καταστάσεων μίας επιχείρησης και εκτελείται από επαγγελματίες και ειδικά εκπαιδευμένους λογιστές – ελεγκτές.

Η ελεγκτική ανάλογα με τι εξετάζει και μελετά μπορεί να διαχωριστεί και με άλλες μορφές. Παρακάτω ενδεικτικά αναφέρουμε μερικούς.

Ανάλογα με την έκταση τους διακρίνονται σε:

- Γενικούς (επεκτείνονται σε ολόκληρη τη διαχείριση μιας δοσμένης χρονικής περιόδου),
- Ειδικούς (έχουν ως αντικείμενο ένα συγκεκριμένο τομέα ή θέμα).

Ανάλογα με τον ειδικότερο σκοπό τους διακρίνονται σε:

- Προληπτικούς (διενεργούνται κατά την εκτέλεση της οικονομικής συναλλαγής για την αποφυγή σφαλμάτων)
- Κατασταλτικούς (διενεργούνται εκ των υστέρων και αποβλέπουν στην αποκάλυψη λαθών).

Ανάλογα με την διάρκεια τους διακρίνονται σε:

- Μόνιμους ή διαρκείς (διενεργούνται καθ' όλη την διάρκεια της οικονομικής χρήσης)
- Τακτικούς ή περιοδικούς (διενεργούνται κατά τακτές χρονικές περιόδους)
- Έκτακτους ή περιστασιακούς (διενεργούνται σε έκτακτες περιπτώσεις).

3.17.3 Η Έννοια των Ελεγκτικών Πρότυπων

Τα Ελεγκτικά Πρότυπα είναι οι κατευθυντήριες γραμμές που καλούνται να εφαρμόσουν οι ελεγκτές προκειμένου να εφαρμόσουν το δημοσιονομικό έλεγχο των επιχειρήσεων. Τα πρότυπα αυτά τους καθοδηγούν και παράλληλα τους οριοθετούν για την έκταση του ελέγχου που χρειάζεται να εφαρμόσουν προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος του ελέγχου. Τα εν λόγω πρότυπα ορίζονται από αρμόδιους διεθνείς φορείς.

Στην Ελλάδα συγκεκριμένα έχουμε τη ΕΛΤΕ. Αποτελεί την εθνική εποπτική αρχή και είναι αρμόδια για τη θέσπιση και την εποπτεία της ορθής και αποτελεσματικής εφαρμογής λογιστικών και ελεγκτικών προτύπων. Η ΕΛΤΕ απαρτίζεται από δύο εποπτικά συμβούλια. Το **Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου** (ΣΠΕ) το οποίο ελέγχει τη συμμόρφωση των ορκωτών ελεγκτών και των ελεγκτικών φορέων με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου και τον κώδικα δεοντολογίας της IFAC (Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών) και την **Επιτροπή Επαγγελματικών Εξετάσεων** (ΕΕΕ), που εξετάζει όλες τις πτυχές που σχετίζονται με την άσκηση του επαγγέλματος του νόμιμου ελεγκτή (16).

Το θεσμικό πλαίσιο της ΕΛΤΕ περιλαμβάνει όλους τους κανονισμούς, τα λογιστικά και ελεγκτικά πρότυπα, με τα οποία οι νόμιμοι ελεγκτές οφείλουν να συμμορφώνονται. Το Θεσμικό Πλαίσιο χωρίζεται σε τέσσερις βασικές κατηγορίες:

- Στη **Νομοθεσία**, όπου εμπεριέχονται οι ιδρυτικοί νόμοι που διέπουν την ίδια την ΕΛΤΕ,
- Στις **Κανονιστικές Πράξεις** όπου εμπεριέχονται κυρίως οδηγίες προς τους νόμιμους ελεγκτές,
- Στις **Ατομικές Πράξεις** όπου εμπεριέχονται κυρίως δανειοδοτήσεις άσκησης επαγγέλματος του ορκωτού λογιστή,
- Στις **Ανακοινώσεις** που είναι κυρίως νέα με το νομικό περιεχόμενο (π.χ. μια κανονιστική πράξη που δεν έχει πάρει ακόμη ΦΕΚ) [6].

Τα Ελεγκτικά Πρότυπα καθιερώνονται από κάθε χώρα παρόλα αυτά θα μπορούσαν να χωριστούν σε βασικές ομάδες. Έτσι, λοιπόν, έχουμε τα **Γενικά Πρότυπα**, τα **Πρότυπα Ελεγκτικής Εργασίας** και τα **Πρότυπα Έκθεσης Πορίσματος** (Παπαστάθης 2003).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ

4.1 Εισαγωγικά

Τα τελευταία χρόνια είναι αρκετά τα παραδείγματα εταιριών κολοσσών που πτώχευσαν υπό το βάρος οικονομικών σκανδάλων, απάτης και παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων τους. Ως λογιστικά σκάνδαλα ή εταιρικά σκάνδαλα λογιστικής εννοούμε επιχειρηματικά ή πολιτικά σκάνδαλα που έφεραν στο φώς της δημοσιότητας παραπτώματα από έμπιστα στελέχη μεγάλων δημόσιων επιχειρήσεων. Τέτοιου είδους παραπτώματα περιλαμβάνουν συνήθως διάφορες μεθόδους κατάχρησης, διόγκωση εσόδων, υποτίμηση εξόδων και ανεξέλεγκτη αύξηση της αξίας των εταιρικών περιουσιακών στοιχείων. Τα εταιρικά σκάνδαλα, σύμφωνα με τον Rezaee έχουν κλονίσει την εμπιστοσύνη του επενδυτικού κοινού και οδήγησαν στην αναθεώρηση αρκετών κανόνων της λογιστικής αλλά και γενικότερα της ευρύτερης λειτουργίας των χρηματοοικονομικών αγορών.

Τα σκάνδαλα αυτά αποτελούν μόνο την «κορυφή του παγόβουνου» καθώς αντιπροσωπεύουν τις αόρατες καταστροφικές αποτυχίες μιας εταιρίας. Τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα έχουν δείξει πως στην αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων δεν εμπλέκονται μόνο τα στελέχη διαφορετικού επιπέδου ιεραρχίας μέσα στην επιχείρηση και συνεργαζόμενοι πιστωτικοί οίκοι, αλλά και οι ίδιες οι εταιρίες ελεγκτών λοιπού με τα λάθη και τις παραλείψεις δεν αξιολογούν πολλές φορές αποτελεσματικά την ακρίβεια και την εγκυρότητα των λογιστικών καταστάσεων.

Παρακάτω, θα αναφέρουμε κάποια από τα μεγαλύτερα εταιρικά σκάνδαλα τα οποία επηρέασαν την παγκόσμια οικονομία καθώς επίσης και μερικά σκάνδαλα που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα. Αυτά, συντέλεσαν στην αναθεώρηση των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων αλλά παράλληλα συντέλεσαν και στην υιοθέτηση νέων κανόνων διασφάλισης της ανεξαρτησίας των ελεγκτών. Μερικά από τα σκάνδαλα που αναλύονται παρακάτω είναι αυτά της Enron, WorldCom και Lehman Brothers καθώς επίσης και της Proton bank, Τράπεζα Κρήτης.

Πίνακας 1: Παρουσίαση των Μεγαλυτέρων Λογιστικών Σκανδάλων

Εταιρεία	Έτος	Ελεγκτική εταιρεία	Χώρα
Phar-Mor	1992	Coopers & Lybrand	ΗΠΑ
Informix Corporation	1996	Ernst & Young	ΗΠΑ
Sybase	1997	Ernst & Young	ΗΠΑ
Cendant	1998	Ernst & Young	ΗΠΑ
Waste Management, Inc	1999	Arthur Andersen	ΗΠΑ
MicroStrategy	2000	PWC	ΗΠΑ
Unify Corporation	2000	Deloitte & Touche	ΗΠΑ
Computer Associates	2000	KPMG	ΗΠΑ
Lernout & Hauspie	2000	KPMG	Βέλγιο
Xerox	2000	KPMG	ΗΠΑ
One.Tel	2001	Ernst & Young	Αυστραλία
Amir-Mansour Aria	2011	IAO (Audit organization) and other Audit firms	Ιράν
Bank Saderat Iran	2011	IAO (Audit organization) and other Audit firms	Ιράν
Enron	2001	Arthur Andersen	ΗΠΑ
Swissair	2001	PricewaterhouseCoopers	Ελβετία
Adelphia	2002	Deloitte & Touche	ΗΠΑ
AOL	2002	Ernst & Young	ΗΠΑ
Bristol-Myers Squibb	2002	PriceWaterhouseCoopers	ΗΠΑ
CMS Energy	2002	Arthur Andersen	ΗΠΑ
Duke Energy	2002	Deloitte & Touche	ΗΠΑ
Dynegy	2002	Arthur Andersen	ΗΠΑ
El Paso Corporation	2002	Deloitte & Touche	ΗΠΑ
Freddie Mac	2002	PricewaterhouseCoopers	ΗΠΑ
Global Crossing	2002	Arthur Andersen	Βερμούδες
Halliburton	2002	Arthur Andersen	ΗΠΑ
Homestore.com	2002	PricewaterhouseCoopers	ΗΠΑ
ImClone Systems	2002	KPMG	ΗΠΑ
Kmart	2002	PricewaterhouseCoopers	ΗΠΑ
Merck & Co	2002	Pricewaterhouse Coopers	ΗΠΑ
Merrill Lynch	2002	Deloitte & Touche	ΗΠΑ
Mirant	2002	KPMG	ΗΠΑ
Nicor	2002	Arthur Andersen	ΗΠΑ

Peregrine Systems	2002	KPMG	ΗΠΑ
Qwest Communications	2002	1999, 2000, 2001, Arthur Andersen 2002 Οκτώβριος KPMG	ΗΠΑ
Reliant Energy	2002	Deloitte & Touche	ΗΠΑ
Sunbeam	2002	Arthur Andersen	ΗΠΑ
Tyco International	2002	PricewaterhouseCoopers	Βερμούδα
WorldCom	2002	Arthur Andersen	ΗΠΑ
Royal Ahold	2003	Deloitte & Touche	ΗΠΑ
Parmalat	2003	Grant Thornton SpA	Ιταλία
HealthSouth Corporation	2003	Ernst & Young	ΗΠΑ
Nortel	2003	Deloitte & Touche	Καναδάς
Chiquita Brands International	2004	Ernst & Young	ΗΠΑ
AIG	2004	PricewaterhouseCoopers	ΗΠΑ
Bernard L. Madoff Investment Securities LLC	2008	Friehling & Horowitz	ΗΠΑ
Anglo Irish Bank	2008	Ernst & Young	Ιρλανδία
Satyam Computer Services	2009	PricewaterhouseCoopers	Ινδία
Lehman Brothers	2010	Ernst & Young	ΗΠΑ
Sino-Forest Corporation	2011	Ernst & Young	Καναδάς-Κίνα
Olympus Corporation	2011	Ernst & Young	Ιαπωνία
Autonomy Corporation	2012	Deloitte & Touche	ΗΠΑ

4.2 Διεθνή Εταιρικά Σκάνδαλα

4.2.1 Το σκάνδαλο της Enron Corporation

4.2.1.1 Ιστορική Αναδρομή

Η αρχική επωνυμία της Enron ήταν «Northern Gas Company» και ιδρύθηκε στην Ομάχα της Νεμπράσκα των Η.Π.Α το 1930. Η κύρια ασχολία της εταιρίας ήταν η παροχή φυσικού αερίου και η ύπαρξη φθηνού εργατικού δυναμικού στη δεκαετία του '30 επέτρεψε να έχει ένα εκτεταμένο δίκτυο αγωγών που εξυπηρετούσε νοικοκυριά και βιομηχανίες. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '70 η Northern

έγινε ο κύριος επενδυτής στη κατασκευή του αγωγού της Αλάσκα, όπου εκμεταλλεύτηκε μεγάλα κοιτάσματα φυσικού αερίου ενώ, το 1980 μετονομάστηκε σε Inter North. Μέσα στα επόμενα χρόνια επέκτεινε τις επιχειρήσεις της επενδύοντας και σε άλλους τομείς εκτός του φυσικού αερίου, όπως η αναζήτηση πηγών πετρελαίου, η εξόρυξη κάρβουνου και το εμπόριο καυσίμων. Ωστόσο, βασικό ενδιαφέρον της εταιρίας ήταν η παροχή φυσικού αερίου. Το 1985 η εταιρία αγόρασε την Houston Natural Gas Company και από την εξαγορά της δημιουργήθηκε η Enron. Στις αρχές του 1990, το κογκρέσο των Ηνωμένων Πολιτειών πέρασε νομοθετική ρύθμιση που απελευθέρωνε την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Η ενεργειακή αγορά που δημιουργήθηκε ευνόησε την ανάπτυξη εταιριών όπως η Enron ενώ η συνεπαγόμενη μεταβλητότητα των τιμών λόγω του ανταγωνισμού προκαλούσε την αντίδραση παραγωγών και τοπικών διοικήσεων.

Η Enron είχε δημιουργήσει παράκτιες εταιρίες (offshore) για φοροαπαλλαγή εκτοξεύοντας την κερδοφορία της. Οι ονομασίες αυτών των οντοτήτων ήταν Bob West Treasure, Jedi και Hawaii. Αυτές οι εταιρίες βοηθούσαν την Enron να φαίνεται πιο κερδοφόρα από όσο πραγματικά ήταν, ενώ δημιουργήθηκε ένας τεχνικός κύκλος μεταφοράς απωλειών από τα στελέχη. Αυτή η πρακτική εκτόξευσε την τιμή της μετοχής της, κάτι που έδωσε τη δυνατότητα στα στελέχη της να αξιοποιούν εσωτερική πληροφόρηση για να κερδοσκοπούν σε προσωπικό επίπεδο. Οι άνθρωποι της Enron γνώριζαν τα πάντα για τους offshore λογαριασμούς της εταιρίας στους οποίους κρύβονταν οι απώλειες της, παρόλα αυτά οι επενδυτές της δεν ήξερα τίποτα για όλα αυτά.

Το 1999, η Enron ξεκίνησε την λειτουργία της Enron Online, μιας διαδικτυακής εταιρίας συναλλαγών όπου ο γενικός διευθυντής παραγωγής και πρόεδρος της είχε την εξής ιδέα. Η εταιρία δεν χρειαζόταν πραγματικά στοιχεία υπό την κατοχή της. Εφαρμόζοντας αυτή τη στρατηγική, κατέστησε την Enron το μεγαλύτερο χονδρεμπόριο αερίου και ενέργειας. Στα μέσα του 2001, η Enron ανακοίνωσε κέρδη ύψους 50,1\$ δισεκατομμυρίων δολαρίων, καταρρίπτοντας τις εκτιμήσεις των αναλυτών κατά τρία σεντς ανά μετοχή. Παρόλα αυτά, το περιθώριο κέρδους είχε διατηρηθεί σε ένα συντηρητικό περίπου 2,1% και η τιμή της μετοχής της είχε πέσει περισσότερο από 30% σε σύγκριση με ένα χρόνο πριν. Οι προβληματισμοί γίνονταν ολοένα και πιο έντονοι. Η Enron είχε αντιμετωπίσει σοβαρά λειτουργικά προβλήματα, όπως προβλήματα τροφοδοσίας κατά το χειρισμό μιας μονάδας συναλλαγών ευρείας ζώνης, την κατασκευή του Dabhoi Power και μια

μονάδα εγκαταστάσεων στην Ινδία, αλλά και κριτική για το ρόλο που θεωρήθηκε πως διαδραμάτισε στην ενεργειακή κρίση της Καλιφόρνια του 2000-2001.

4.2.1.2 Το χρονικό της Υπόθεσης

Το οικονομικό σκάνδαλο της Enron αναδείχθηκε το 2001 και αφορούσε την ενεργειακή εταιρία Enron και της ελεγκτικής εταιρίας Arthur Andersen. Πιο συγκεκριμένα, στις 14 Αυγούστου του 2001 ο γενικός διευθυντής της Enron ανακοίνωσε πως θα αποχωρούσε από τη θέση του μέσα σε έξι μήνες. Παρατηρητές πρόσεξαν πως κατά τους μήνες που έμεναν μέχρι την αποχώρησή του, ο γενικός διευθυντής είχε πουλήσει τουλάχιστον 450.000 μετοχές σε αξία γύρω στα 33\$ εκατομμύρια και παρόλα αυτά, ο πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου διαβεβαίωνε στους αναλυτές πως δεν υπήρχαν λογιστικά, αποθεματικά συναλλακτικά ή γενικότερα άλλα ζητήματα σε εκκρεμότητα, αναφερόμενος στην αποχώρησή. Παράλληλα, διαβεβαίωνε τους παρατηρητές της αγοράς πως δεν θα υπήρχαν αλλαγές στην απόδοση της εταιρίας ή στην πορεία της προς την πρόοδο.

Την επόμενη μέρα όμως, ο γενικός διευθυντής παραδέχτηκε πως ένας πολύ σημαντικός λόγος που αποχωρεί από την Enron ήταν η αξία της εταιρίας που κατακυλούσε στην αγορά. Ο αρθρογράφος, Paul Crugman σε σχετική στήλη της NY Times, ισχυρίστηκε ότι η κατάσταση στην Enron αντικατόπτριζε τις συνέπειες της απελευθέρωσης της αγοράς και των παραγκωνισμού των εμποδίων σε αγορές όπως αυτή της ενέργειας. Μερικές μέρες αργότερα, σε γράμμα προς τον αρθρογράφο, ο πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου υπερασπίστηκε την εταιρία του και τη φιλοσοφία του που τη διέπνεε.

Κάποιες μέρες αργότερα, στις 17 Οκτωβρίου του 2001, η Enron ανακοίνωσε ότι τα αποτελέσματα του τριμήνου της ήταν αρνητικά, εξαιτίας απρόσμενης χρέωσης 1\$ δισεκατομμυρίων. Η διοίκηση της εταιρίας ισχυρίστηκε ότι οι απώλειες οφείλονταν κυρίως σε επενδυτικές ζημιές μαζί με χρεώσεις ύψους 180\$ εκατομμυρίων σε λεφτά που ξοδεύτηκαν για την ανοικοδόμηση της προβληματικής μονάδας διευρυμένων συναλλαγών. Επιπροσθέτως, η Enron διαβεβαίωσε πως η

διευρυμένη μονάδα από μόνη της άξιζε 34\$ δισεκατομμύρια, ένας ισχυρισμός που αντιμετώπιστηκε με δυσπιστία.

Στις 22 Οκτωβρίου του 2001 η τιμή της μετοχής έπεσε στα 20,65\$ με απώλεια 5,40\$ σε μία μέρα, ακολουθώντας την ανακοίνωση της SEC πως ερευνά ποικίλες τέτοιες συμφωνίες που έκανε η Enron, τονίζοντας πως πρόκειται από τις πιο θολές συναλλαγές εντός ομίλου που παρατηρήθηκαν ποτέ. Στις 27 Οκτωβρίου η εταιρία ξεκίνησε την επαναφορά όλων των εμπορικών της χρεογράφων που αποτιμούνταν σε περίπου 3,3\$ δισεκατομμύρια σε μια προσπάθεια να κρατήσει τους επενδυτές μακριά από ανησυχίες σχετικά με το απόθεμα ρευστών της εταιρίας. Η Enron χρηματοδότησε την επαναγορά εξαντλώντας όλα τα περιθώρια πίστωσης που διέθετε σε αρκετές τράπεζες. Και ενώ η πιστοληπτική της ικανότητα χαρακτηριζόταν ακόμα BBB, οι ομολογίες της συναλλάσσονταν σε χαμηλά επίπεδα, καθιστώντας μια μελλοντική τους πώληση προβληματική.

Καθώς τελείωνε ο Οκτώβριος, σοβαρές ανησυχίες αναδεικνύονταν από αναλυτές σχετικά με πιθανή καταστρατήγηση των γενικά παραδεκτών λογιστικών αρχών. Παρόλα αυτά ορισμένοι ισχυρίζονταν πως ολοκληρωμένη ανάλυση ήταν αδύνατη βάσει των ατελών πληροφοριών που παρείχε η εταιρία. Αρκετοί πλέον φοβούνταν πως η Enron ήταν η νέα Long-Term Management Capital, τα κεφάλαια της οποίας κατέρρευσαν το 1998, απειλώντας να δημιουργήσουν μια συστηματική αποτυχία στις διεθνείς χρηματοοικονομικές αγορές. Η τεράστια παρουσία της Enron ανησυχούσε πολλούς σχετικά με τις επιπτώσεις μιας πιθανής κατάρρευσης ενώ τα στελέχη της εταιρίας παρέμεναν σιωπηλά, δεχόμενα ερωτήσεις μόνο σε γραπτή μορφή.

4.2.1.3 Αναζήτηση βοήθειας και Κατάρρευση

Το Νοέμβριο γνωστοποιήθηκε πως η διοίκηση της εταιρίας επιζητούσε απεγνωσμένα νέες επενδύσεις ή μια επί τόπου εξαγορά. Όμως η προσπάθειές της δεν ευοδώθηκαν. Οι μετοχές της πλέον συναλλάσσονταν στα 7\$, καθώς οι επενδυτές ανησυχούσαν πως η εταιρία δεν θα μπορούσε να βρει αγοραστή. Μετά από πολλές απορρίψεις, η διοίκηση της εταιρίας φάνηκε να βρήκε αγοραστή, όταν το συμβούλιο της Dynegy, μιας άλλης εταιρίας εκμετάλλευσης ενέργειας γνωστοποίησε πως αγόρασε την Enron σε τιμή ευκαιρίας. Επιπλέον η Dynegy, θα συμφωνούσε να

αναλάβει ένα χρέος ύψους 13\$ δισεκατομμυρίων, καθώς επίσης και οποιοδήποτε άλλο χρέος που θα προέκυπτε μέχρι εκείνη τη στιγμή. Τελικά, η συμφωνία μεταξύ της Enron και της Dynegy επιβεβαιώθηκε στις 8 Νοεμβρίου 2001.

Στις 9 Νοεμβρίου γνωστοποιήθηκε και μια άλλη μεγάλη διόρθωση στα κέρδη της Enron με μια μείωση περίπου 591\$ εκατομμυρίων στα δηλωθέντα έσοδα των ετών 1997-2000. Οι διορθώσεις είχαν ως αποτέλεσμα ουσιαστικά στον εκμηδενισμό των κερδών της χρήσεως 1997, με σημαντικές απώλειες στα επόμενα χρόνια. Παρόλα αυτά, το ενδιαφέρον της Dynegy για την Enron παρέμενε αναλλοίωτο. Η κατάσταση έγινε ακόμα χειρότερη όταν ο πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου, με την «κουρελιασμένη φήμη» περίμενε να λάβει αποζημίωση ύψους 60\$ εκατομμυρίων για την απώλεια της διοίκησης της Enron που συνεπαγόταν η συγχώνευσή της με τη Dynegy και μάλιστα τη στιγμή που πολλοί υπάλληλοι της Enron είχαν δει τους συνταξιοδοτικούς τους λογαριασμούς, οι οποίοι βασίζονταν σε μεγάλο βαθμό στο μετοχικό κεφάλαιο που αποδεκατίστηκε όταν η τιμή της μετοχής υποχώρησε κατά 90% μέσα στο έτος.

Στα μέσα Νοεμβρίου του 2001, η Enron ανακοίνωσε πως σχεδιάζει να εκποιήσει στοιχεία που υπολειτουργούσαν αξίας περίπου 8\$ εκατομμυρίων ενώ στις 19 του ίδιου μήνα αποκάλυψε στο κοινό της περαιτέρω στοιχεία της κακής της κατάστασης των υποθέσεων της. Πιο κρίσιμο ήταν το γεγονός ότι η εταιρία αντιμετώπιζε υποχρεώσεις αποπληρωμής 9\$ δισεκατομμυρίων μέχρι το τέλος του 2002. Τέτοια χρέη ήταν υπερβολικά μεγάλα σε σύγκριση με τα διαθέσιμα της.

Στις 28 Νοεμβρίου του 2001, οι δύο χειρότεροι εφιάλτες της έγιναν πραγματικότητα. Η Dynegy αποδεσμεύεται μονομερώς από την προτεινόμενη συγχώνευση και η πιστοληπτική ικανότητα της Enron έπεσε στη junk status. Η εταιρία, έχοντας πολύ λίγα μετρητά για τη λειτουργία της, βρέθηκε μόνη πνιγμένη στα χρέη της. Η τιμή της μετοχής έπεσε στα 0,61\$ στο τέλος της ημέρας των συναλλαγών. Η Enron υπολογίζεται να έχει περίπου 23\$ δισεκατομμύρια υποχρεώσεις, που συνίσταται σε ανεξόφλητα χρέη και εγγυημένα δάνεια. Επιπλέον, πολλά από τα μεγάλα στοιχεία της Enron είχαν ενεχυριαστεί σε πιστωτές ως εγγύηση για τα δάνεια, δυσχεραίνοντας τη θέση των εκτεθειμένων πιστωτών και τελικώς των κατόχων μετοχών της για το αν θα έπαιρναν τελικά πίσω τίποτα κατά τη διαδικασία της πτώχευσης. Οι ευρωπαϊκές λειτουργίες της Enron κήρυξαν πτώχευση στις 30 Νοεμβρίου του 2001 και έκαναν προσφυγή στο Κεφαλαίου 11 του Πτώχευτικού Κώδικα των Η.Π.Α, δύο μέρες αργότερα. Εκείνη την περίοδο αποτέλεσε τη

μεγαλύτερη πτώχευση στην ιστορία των Η.Π.Α και στέρησε τη δουλειά από 4.000 υπαλλήλους. Την ημέρα που η Enron πτώχευσε οι υπάλληλοι της ενημερώθηκαν πως θα έπρεπε να μαζέψουν τα υπάρχοντά τους και πως είχαν διορία 30 λεπτών για να εκκενώσουν το κτίριο (<http://www.bloomberg.com>).

4.2.2 Το σκάνδαλο της WorldCom

4.2.2.1 Ιστορική Αναδρομή

Η εταιρία ξεκίνησε κατά τη διάρκεια του 1983 στο Clinton του Μισσισιπι με την ονομασία Long Distance Discount Services (LDDS) και η κύρια ασχολία της ήταν οι υπεραστικές κλήσεις. Το 1985 η εταιρία επιλέγει διευθύνων σύμβουλο και στην συνέχεια το 1989 γίνεται εισηγμένη και συγχωνεύεται με την Advantage Companies. Τελικά, το 1995 το όνομα της εταιρίας αλλάζει και γίνεται LDDS WorldCom. Η επιχείρηση μεγάλωσε γρήγορα τη δεκαετία του 1990. Μεταξύ των επιχειρήσεων που συγχωνεύτηκαν ή εξαγοράστηκαν από την WorldCom ήταν η Metromedia (1993), η Williams Technology Group (1995), η MFS Communications Company (1996) και η MCI το 1998.

Στις 4 Νοεμβρίου του 1997 η WorldCom ανακοίνωσε έναντι 37\$ δισεκατομμυρίων τη συγχώνευσή της με την MCI Communications για να σχηματίσουν την MCI WorldCom, καθιστώντας τη μεγαλύτερη εταιρική συγχώνευση στην ιστορία των Η.Π.Α. Στις 5 Οκτωβρίου 1999, η Sprint Corporation και η MCI WorldCom ανακοίνωσαν συμφωνία συγχώνευσης αξίας 129.000.000.000\$. Αν η συμφωνία ολοκληρωνόταν θα ήταν η μεγαλύτερη εταιρική συγχώνευση στην ιστορία. Ωστόσο, η συμφωνία ναυάγησε λόγω της αντίθεσης του Υπουργείου Δικαιοσύνης των Η.Π.Α και της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με της ανησυχίες ότι θα δημιουργούσε μονοπώλιο στον τομέα των τηλεπικοινωνιών. Αργότερα εκείνο το έτος, η MCI WorldCom μετονομάστηκε η ίδια απλώς σε WorldCom.

4.2.2.2 Το χρονικό της Υποθεσης

Η WorldCom θα μείνει στην αμερικανική επιχειρηματική ιστορία ως η πρωταγωνίστρια της μεγαλύτερης χρεοκοπίας. Η δεύτερη μεγαλύτερη εταιρία

υπεραστικών κλήσεων στις Η.Π.Α (20 εκατομμύρια πελάτες) και μία από τις επιχειρήσεις που τροφοδότησαν την έκρηξη του τηλεπικοινωνιακού πεδίου κατά τη διάρκεια του '90, ανακοίνωσε τον Ιούνιο του 2002 την απόλυση του οικονομικού διευθυντή της, ο οποίος ήταν υπεύθυνος για την απόκρυψη των αποτελεσμάτων του 2001 και του πρώτου τριμήνου του 2002, το οποίο κυμαινόταν σε 3,9\$ δισεκατομμυρίων συνολικό ύψος δαπανών. Η αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, η αξιοπιστία της οποίας μετά τη «βόμβα» της Enron είχε δεχτεί ισχυρό πλήγμα, χαρακτήρισε την απάτη «πρωτοφανούς μεγέθους» και το υπουργείο Δικαιοσύνης άρχισε έρευνα για τις λογιστικές πρακτικές της εταιρίας. Η μετοχή της WorldCom «βούλιαξε» κοντά στα 20 σεντς όταν την εποχή των μεγάλων προσδοκιών είχε φτάσει έως και τα 64\$.

Το πρόωρο θύμα, εκτός τους ανυποψίαστους επενδυτές που είδαν τα κεφάλαιά τους να εξανεμίζονται, ήταν οι εργαζόμενοι. Δεκαεπτά χιλιάδες υπάλληλοί της WorldCom (το 28% του συνόλου του προσωπικού της), άνθρωποι οι οποίοι μέχρι πριν λίγες μέρες εργαζόταν σε μια από τις πολλά υποσχόμενες εταιρίες των Η.Π.Α, σίγουροι σχεδόν για ένα μέλλον το οποίο καμία αρνητική συγκυρία δεν μπορούσε να αγγίξει, βρέθηκαν από τη μια στιγμή στην άλλη στο δρόμο. Σε μια «σατανική» σύμπτωση, η φορτωμένη με ανυποληψία και κακή φήμη μετά το σκάνδαλο της Enron ελεγκτική εταιρία Arthur Andersen, ήταν υπεύθυνη για τον έλεγχο των λογιστικών βιβλίων και της WorldCom. Η Andersen αρνήθηκε κάθε ανάμειξη στην παραποίηση των αποτελεσμάτων, αλλά φυσικά ήταν πολύ δύσκολο και πολύ αργά για να γίνει πιστευτή.

Τελικά, επιβεβαιώνοντας τις προβλέψεις των αναλυτών, ένα μήνα αργότερα η WorldCom κήρυξε πτώχευση, αδυνατώντας να βρει πρόσβαση στον τραπεζικό δανεισμό για να μειώσει το υπέρογκο χρέος που τη βάραινε, ύψους 41\$ εκατομμυρίων περίπου. Σύμφωνα με τα στοιχεία που κατέθεσε στην αίτηση προστασίας έναντι των πιστωτών της, το ενεργητικό της άγγιξε τα 107\$ δισεκατομμύρια, περνώντας έτσι στην αμερικανική επιχειρηματική ιστορία ως η μεγαλύτερη χρεοκοπία, ξεπερνώντας ακόμη και την Enron.

Τον Αύγουστο του 2002 το F.B.I ανακοίνωσε τη σύλληψη των οικονομικών διευθυντών της εταιρίας για τη διαφθορά και παρουσίαση ψευδών οικονομικών μεγεθών του Ισολογισμού. Σύμφωνα με τον Αμερικανό υπουργό δικαιοσύνης, εάν και εφόσον η δικαιοσύνη τους έκρινε ενόχους θα αντιμετώπιζαν ποινή φυλάκισης έως και 65 χρόνια. Αξίζει να σημειωθεί, ότι ορισμένοι ερευνητές είδαν στη σύλληψη αυτή μια

προσπάθεια εντυπωσιασμού της κοινής γνώμης και του κατευνασμού των επενδυτών, καθώς, αντιμέτωπη με κατηγορίες περί ανοχής στην εταιρική διαφθορά, η αμερικανική κυβέρνηση ήθελε να δείξει πως δρα αποφασιστικά και χωρίς κανένα δισταγμό απέναντι στα φαινόμενα εξαπάτησης των επενδυτών.

Η υπόθεση ωστόσο, είχε και συνέχεια καθώς στα μέσα Αυγούστου αποκαλύφθηκε πως το μέγεθος της απάτης ήταν πολύ μεγαλύτερο. Σύμφωνα με τα νέα στοιχεία που έβλεπαν το φώς της δημοσιότητας από τις δαπάνες του 2000 είχαν αποκρυφτεί άλλα 3,3\$ δισεκατομμύρια. Η συνολική απάτη δηλαδή ξεπερνά τα 7 δισεκατομμύρια δολάρια (<http://www.bloomberg.com>).

4.2.3 Το σκάνδαλο της Lehman Brothers

4.2.3.1 Ιστορική Αναδρομή

Το 1844 ο Henry Lehman, γιος εμπόρου βοοειδών, μετανάστευσε στις Η.Π.Α από την Βαυαρία. Εγκαταστάθηκε στο Μοντγκόμερι της Αλαμπάμα όπου και άνοιξε μια αποθήκη εμπορευμάτων με ονομασία «H. Lehman». Το 1847, μετά την άφιξη του αδελφού του Emanuel Lehman, η επιχείρηση μετονομάστηκε σε «H. Lehman & Bro». Με την άφιξη και του μικρότερου αδελφού τους, Mayer Lehman, το 1850 η εταιρία αλλάζει και πάλι την ονομασία της και έτσι ιδρύθηκε η «Lehman Brothers». Η εταιρία αρχικά ασχολήθηκε με την καλλιέργεια βαμβακιού και ιδιαίτερα τη δεκαετία του 1850, όπου το βαμβάκι ήταν από τις πιο σημαντικές καλλιέργειες στις Ηνωμένες Πολιτείες. Έτσι, αξιοποιώντας την υψηλή αγορά του βαμβακιού τα τρία αδέρφια άρχισαν να επεκτείνουν την επιχείρησή τους.

Μέσα σε λίγα χρόνια η επιχείρηση μεγάλωσε για να γίνει το πιο σημαντικό κομμάτι της λειτουργίας της. Κυριαρχώντας στο εμπόριο βαμβακιού στις Νότιες Πολιτείες, το 1860 οι Lehman δημιούργησαν γραφείο στη Νέα Υόρκη στο Μανχάταν. Σιγά-σιγά άρχισαν να εμπλουτίζουν το εμπόριό τους με καφέ, ζάχαρη και προϊόντα πετρελαίου. Απόκτησαν θέση στο Χρηματιστήριο και χρησιμοποίησαν την εμπειρία τους από το τραπεζικό και πιστωτικό σύστημα στη κερδοφορία μιας επενδυτικής τράπεζας. Αργότερα μετά τον εμφύλιο άρχισε η ταχύτατη ανάπτυξη των σιδηροδρόμων, η οποία συνέβαλλε στην μεταμόρφωση της αγροτικής οικονομίας σε βιομηχανική. Ένα σημαντικό εργαλείο χρηματοδότησης της δημιουργίας

σιδηροδρομικών δικτύων ήταν τα ομόλογα. Η σχετικά προσιτή τιμή τους προσελκύει ένα μεγάλο αριθμό επενδυτών και φυσικά και των Lehman Brothers οι οποίοι επεκτείνονται στην αγοραπωλησία ομολόγων.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα έπειτα, χρηματοδοτεί αναδυόμενες επιχειρήσεις όπως η Sears, Roebuck & Company, May Department Stores Company κ.α. Παράλληλα η Lehman Brothers χρηματοδοτεί κινηματογραφικά στούντιο, τα οποία αργότερα θα εξελιχθούν σε κολοσσούς του κλάδου ψυχαγωγίας των Η.Π.Α (Paramount, 20th Century Fox). Ωστόσο, το κραχ του 1929, επέδρασε καταλυτικά τόσο στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα όσο και στην Lehman Brothers. Παρά το βαρύ κλίμα η τράπεζα τελικά καταφέρνει και επιβιώνει και να εξέλθει από την κρίση δυνατότερη, προωθώντας νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα όπως τις ιδιωτικές μετοχοποιήσεις (Private Placements).

Μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, ξεκινάει μίας νέα περίοδος ανάπτυξης για την Lehman Brothers. Αναλαμβάνει οικονομικός σύμβουλος σε εταιρίες με καταναλωτικά προϊόντα, οι οποίες εκείνη την περίοδο γνωρίζουν άνθηση, και θεμελιώνει επιχειρηματικές σχέσεις οι οποίες θα κρατήσουν μέχρι την πτώχευσή της. Αργότερα κατά τη διάρκειά του 1960 η εταιρία προσφέρει υπηρεσίες συμβούλων σε διάφορες επιχειρήσεις όπως την Philip Morris και την General Foods ενώ το 1980 διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον τομέα της πληροφορικής καθώς χρηματοδοτεί μεγάλες επιχειρήσεις σαν την Intel και την IBM. Το 1984 η American Express εξαγοράζει την Lehman Brothers έναντι 360\$ εκατομμυρίων και λίγα χρόνια μετά αναλαμβάνει ο νέος διευθύνων σύμβουλος (CEO) της εταιρίας ένας άνθρωπος ο οποίος θα έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο. Παράλληλα εκείνη την περίοδο η εταιρία επεκτείνει τις δραστηριότητές της στον τομέα της τιτλοποίησης δανείων.

Το 2003 η εταιρία αλλάζει ιδιοκτήτη, ο οποίος μέσω αυτής αποκτά ηγετική θέση στον κλάδο των επενδυτικών κεφαλαίων ενώ καταλαμβάνει την τρίτη θέση στον κλάδο της έκδοσης ενυπόθηκων δανείων χαμηλής πιστοληπτικής διαβάθμισης (subprime – loans), εκδίδοντας μέσω των θυγατρικών της 18\$ δισεκατομμύρια subprime δανείων και ταυτόχρονα ελέγχοντας το 9% της συγκεκριμένης αγοράς των Η.Π.Α. Το 2006, η Lehman Brothers καταλαμβάνει την πρώτη θέση στον κλάδο έκδοσης subprime και Alt-A εκδίδοντας 4\$ δισεκατομμύρια το μήνα σε αυτή την κατηγορία. Παράλληλα, καταγράφονται πως τα υπό διαχείριση κεφάλαια αγγίζουν το ποσό των 175\$ δισεκατομμυρίων ενώ η εταιρία ανακηρύσσεται η καλύτερη επενδυτική τράπεζα για το έτος. Το 2007 κατακτά την κορυφή στη λίστα του Fortune

με τις πιο επιτυχημένες χρηματιστηριακές εταιρίες και ανακοινώνει για ακόμη μία χρονιά κέρδη ρεκόρ 4\$ δισεκατομμυρίων. Το Σεπτέμβριο του 2008 η Lehman Brothers ανακοινώνει την πτώχευσή της μετά την αρνητική εξέλιξη των διαπραγματεύσεων για πιθανή εξαγορά της και την απροθυμία της αμερικάνικης κυβέρνησης για την δημιουργία ενός σχεδίου διάσωσης της. Τελικά, η τιμή της μετοχής πέφτει στα 21\$ σεντς.

4.2.3.2 Το χρονικό της Υπόθεσης

Κατά τη διάρκεια του 2006 ξεκίνησε η κρίση στον τομέα των ενυπόθηκων δανείων και σταδιακά εξαπλώθηκε σε όλο το χώρο των ακινήτων των Η.Π.Α. Σε αυτή τη φάση η Lehman Brothers προχώρησε στην εφαρμογή μιας αντίθετης στρατηγικής η οποία ελήφθη σε επίπεδο ανωτάτης διοίκησης και η οποία σχετιζόταν με την αύξηση του μεριδίου αγοράς της επενδυτικής τράπεζας στον συγκεκριμένο κλάδο. Το 2007 η Lehman Brothers εγγυήθηκε για δάνεια τα οποία εξασφαλιζόταν με υποθήκη μεγάλα ποσά περισσότερα από κάθε άλλη εταιρία. Είχε συσσωρεύσει 85\$ δισεκατομμύρια χαρτοφυλακίου στην αγορά των ομολόγων subprime, ή αλλιώς τέσσερις φορές το μετοχικό κεφάλαιο των μετόχων της.

Τον Αύγουστο του 2007, η εταιρία έκλεισε την BNC Mortgage εξαλείφοντας 1.200 θέσεις σε 23 περιοχές και πήρε επιβάρυνση μετά φόρων αξίας 25\$ εκατομμυρίων και μείωση της υπεραξίας κατά 27\$ εκατομμύρια. Το δεύτερο οικονομικό τρίμηνο του 2008 η Lehman Brothers παρουσίασε ζημίες ύψους 2,8\$ δισεκατομμυρίων και αναγκάστηκε να πουλήσει 6\$ δισεκατομμύρια σε περιουσιακά στοιχεία. Κατά το πρώτο εξάμηνο του 2008 μόνο η εταιρία έχασε το 73% της αξίας των αποθεμάτων της καθώς τα περιθώρια στην πιστωτική αγορά συνεχιζόταν να στενεύουν. Τον Αύγουστο του ίδιου έτους η εταιρία ανέφερε ότι σκόπευε να απελευθερώσει το 6% του εργατικού δυναμικού της (1.500 άτομα).

Στις 10 Σεπτεμβρίου η Lehman ανακοίνωσε ζημίες ύψους 3,9\$ δισεκατομμυρίων καθώς και την πρόθεση της να πουλήσει την πλειοψηφία των μετοχών της στην επιχείρηση επενδύσεων διαχείρισης η οποία περιελάμβανε και την Neuberger Berman. Η μετοχή της υποχώρησε 7% εκείνη την ημέρα. Στις 13 Σεπτεμβρίου ο μελλοντικός πρόεδρος της Federal Reserve Bank της Νέας Υόρκης κάλεσε συμβούλιο με θέμα το μέλλον της Lehman Brothers το οποίο περιελάμβανε

τη δυνατότητα εκκαθάρισης έκτακτης ανάγκης των στοιχείων του ενεργητικού της. Η Lehman ανέφερε πως βρισκόταν σε συνομιλία με την Bank of America και την Barclays για ενδεχόμενη πώληση της εταιρίας. Παρόλα αυτά τόσο η Bank of America όσο και η Barclays, τελικά αρνήθηκαν να αγοράσουν το σύνολο της εταιρίας. Στις 15 Σεπτεμβρίου η Lehman Brothers Holdings ανακοίνωσε ότι θα προσφύγει στο Κεφάλαιο 11 του Πτωχευτικού Κώδικα επικαλούμενη το τραπεζικό χρέος των 316\$ δισεκατομμυρίων, 115\$ δισεκατομμύρια σε χρέος ομολόγων, καθώς και περιουσιακά στοιχεία ύψους 639\$ δισεκατομμυρίων. Επίσης ανακοίνωσε πως οι θυγατρικές της θα συνέχιζαν να λειτουργούν κανονικά. Την επόμενη μέρα η Barclays ανακοίνωσε πως τελικά θα εξαγόραζε ένα κομμάτι της εταιρίας έναντι 1,75\$ δισεκατομμυρίων, το οποίο περιελάμβανε τις δραστηριότητες της Lehman Brothers στην Βόρειο Αμερική. Η συναλλαγή τελικώς εγκρίθηκε στις 20 Σεπτεμβρίου 2008. Στις 29 Σεπτεμβρίου 2008 η Lehman Brothers συμφώνησε την πώληση της Neuberger Berman σε δύο εταιρίες οι οποίες ασχολούταν με ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια (private equity), την Bain Capital Partners και την Hellman & Friedman έναντι 2,15\$ δισεκατομμυρίων. Το πρόβλημα της Lehman Brothers ήταν ο υψηλός βαθμός μόχλευσης, η υποθήκη στοιχείων ενεργητικού για περαιτέρω δανεισμό και τα προβλήματα της διαχείρισης ενεργητικού-παθητικού (<http://www.bloomberg.com>).

4.2.4 Το σκάνδαλο της Olympus Corporation

4.2.4.1 Ιστορική Αναδρομή

Η Olympus Corporation είναι Ιαπωνική εταιρεία όπου κατασκευάζει οπτικά και προϊόντα φωτογραφικής αναπαραγωγής. Ιδρύθηκε στις 12 Οκτωβρίου του 1919, με την παγκόσμια έδρα της να εγκαθίσταται στο Shinjuku, στο Τόκιο της Ιαπωνία. Σταδιακά η Olympus κατέκτησε το μεγαλύτερο μερίδιο της παγκόσμιας αγοράς στα γαστρεντερικά ενδοσκόπια και κατάφερε να έχει μερίδιο της τάξης του 70% της παγκόσμιας αγοράς, του οποίου η εκτιμώμενη αξία είναι 2,5 δις δολάρια.

Το 2011 τα φώτα των μέσων μαζικής ενημέρωσης έπεσαν στην εταιρεία, όταν μαθεύτηκε ότι απολύθηκε ο πρόσφατα τότε διορισμένος Βρετανός διευθύνων σύμβουλος (CEO). Ο διευθύνων σύμβουλος ήταν επί πολλά έτη βετεράνος της

Olympus, και από τον Απρίλιο του 2011 επιτελούσε καθήκοντα Προέδρου και Γενικού Διευθυντή Λειτουργιών (COO για μόλις 6 μήνες) θέλησε να διερευνήσει τις οικονομικές ατασθαλίες και τις ανεξήγητες πληρωμές εκατοντάδων εκατομμυρίων δολαρίων έπειτα από τα νέα του καθήκοντα. Ωστόσο, το Διοικητικό Συμβούλιο απέρριψε τις ανησυχίες του διευθύνων συμβούλου του μέσω των μέσων ενημέρωσης αποδίδοντας τις ανησυχίες του στο γεγονός της διαφορετικής κουλτούρας και νοοτροπίας στο Τόκιο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αλλαγή του προέδρου και του CEO, γεγονός που προκάλεσε ανησυχία στην Ιαπωνία.

4.2.4.2 Το χρονικό της Υπόθεσης

Η Olympus ξεκίνησε με κάποια τυπικά προβλήματα που αντιμετώπιζε με τους Ιάπωνες κατασκευαστές στα μέσα της δεκαετίας του 80. Οι κατασκευαστικές αυτές, μαζί και με την ίδια την Olympus κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν το «ενισχυμένο γιεν» και να διατηρήσουν τα κέρδη τους μέσω μιας πιο επιθετικής οικονομικής διοίκησης. Τελικώς το συγκεκριμένο πλάνο αποδείχθηκε ανεπιτυχές προκαλώντας δραματικές απώλειες, μετά την κατάρρευση της «οικονομικής φούσκας» της Ιαπωνίας, στις αρχές του 1990.

Η κατάσταση όμως χειροτέρευε και ο όμιλος αντί να αποκαλύψει τις απώλειες της και την αποδυνάμωση των οικονομικών της, επινόησε και εφάρμοσε πολύπλοκα προγράμματα, προσπαθώντας να τεθεί εκτός των αρχικών λογιστικών της προτύπων. Έτσι με τη βοήθεια εξωτερικών οικονομικών συμβούλων, αφαίρεσε τα «άσχημα» περιουσιακά στοιχεία από τον Ισολογισμό της, μη αναγνωρίζοντας και εισχωρώντας τις απώλειές της. Με αυτόν τον τρόπο, κατέθετε για μία πενταετία, ανακριβής αναφορές παρέχοντας ουσιαστικά μία μη ρεαλιστική πληροφόρηση στο ΔΣ.

Το σχέδιο της Olympus για να πετύχει τα παραπάνω, ήταν να δημιουργήσει νέες οικονομικές οντότητες, που ήταν υπό τον έλεγχό της. Σε αυτές, πωλούσε τα «άσχημα» περιουσιακά στοιχεία, σε διογκωμένες τιμές (στο αρχικό κόστος των περιουσιακών στοιχείων) με στόχο να συνεχίσει την απόκρυψη των ζημιών. Επίσης, ο όμιλος παρείχε ο ίδιος τα ποσά στις οικονομικές οντότητες για την αγορά των περιουσιακών στοιχείων της. Με αυτόν τον τρόπο, οτιδήποτε “μεμπτό” δεν εμφανιζόταν στις οικονομικές αναφορές της Olympus.

Η Olympus πλήρωνε υπέρογκα ποσά σε αμοιβές εξωτερικών της συνεργατών (παροχείς συμβουλών) προκειμένου να τις παρέχουν κάλυψη των πλέον συσσωρευμένων ζημιών της. Όταν μάλιστα οι εξωτερικοί της σύμβουλοι αντέδρασαν για κάποια εγχώρια συναλλαγή της, η εταιρεία τους αντικατέστησε μια νέα εταιρεία παροχής παρόμοιων υπηρεσιών. Καθ' όλη την περίοδο αυτή, το πλάνο της εταιρείας φάνηκε επιτυχημένο, αφού και η μετάβασή της από κάμερες σε μία νέα τεχνολογία απεικόνισης ιατρικών συσκευών αποδείχθηκε αρκετά κερδοφόρα. Τα προβλήματα ουσιαστικά προήλθαν από ένα γραφείο του Οικονομικού Τμήματος της Olympus που ήταν υπεύθυνο για τις επενδύσεις και «επέβλεπε» την απόκρυψη ζημιών. Δεν γνωστοποιήθηκαν ποτέ πληροφορίες στο ΔΣ σχετικά με τις ζημίες και γενικότερα η ίδια η διοίκηση απέφευγε να δίνει πληροφόρηση για τις πρακτικές της εταιρείας. Ο όμιλος, έχοντας πραγματοποιήσει το σχέδιό του, ένιωσε αρκετά ασφαλής, τοποθετώντας έναν ουσιαστικά «ξένο» στην καίρια θέση του Προέδρου, τον Απρίλιο του 2011.

Τον Ιούλιο του 2011 το περιοδικό FACTA (μηνιαίο περιοδικό οικονομικού χαρακτήρα στην Ιαπωνία) δημοσιεύει δύο άρθρα αμφισβητώντας τα ποσά που πλήρωσε η Olympus για παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών όταν απέκτησε τρεις νέες εταιρείες. Επίσης αναφέρθηκε σε νομισματικούς δεσμούς με την Ιαπωνική μαφία. Ο διευθύνων σύμβουλος έρχεται αντιμέτωπος με τον Πρόεδρο της Olympus και την ομάδα Συμβούλων περί των χρημάτων αυτών. Τελικά, ο CEO αποφάσισε να αναθέτει σε έναν εξωτερικό ελεγκτή τη διερεύνηση των αμφισβητούμενων αμοιβών και να του συναχθεί μία σχετικά έκθεση.

Ως τον Οκτώβριο του ίδιου έτους, ο CEO αντιπαρατίθεται συχνά με το διοικητικό συμβούλιο και τον πρόεδρο της εταιρίας. Έπειτα από τη δυσμενή έκθεση που έλαβε ο διευθύνων σύμβουλος, ζήτησε από τον πρόεδρο να αποχωρήσει από το διοικητικό συμβούλιο, προς όφελος της εταιρείας. Αντιθέτως, σε συμβούλιο που πραγματοποιήθηκε στις 14 Οκτωβρίου του 2011, CEO απολύεται με απόλυτη ομοφωνία (14-0 ψήφοι) και μετά την τροπή των γεγονότων έρχεται σε επαφή με τον Ιαπωνικό και Βρετανικό τύπο και το FBI, με σκοπό να τους παραδώσει τα αποτελέσματα μιας πολύμηνης έρευνάς του.

Στις 26 Οκτωβρίου, το θέμα διογκώθηκε και σύμφωνα με τη *New York Times*, η περιβόητη «έκθεση» που είδε το φως της δημοσιότητας, φανέρωνε ότι υπήρξαν δύο σημαντικές αλλαγές σε λογιστικούς κανόνες της εταιρείας. Αυτές οι παραβιάσεις, η μία εκ των δύο μάλιστα ήταν παρόμοια με αυτή της εταιρείας Enron, ήταν που

οδήγησαν και στην κατάρρευση του συστήματος της Olympus. Έτσι, ο όμιλος, παραδέχθηκε τη λογιστική απάτη μεγέθους 1,7 εκ. δολλαρίων που χρονολογούνταν από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και ο πρόεδρος της εταιρίας παραιτείται.

Τον Ιανουάριο του 2012, η Olympus μηνύει 19 νυν και πρώην στελέχη της ζητώντας αποζημίωση ύψους 47εκ. δολαρίων, ενώ ο CEO καταθέτει μήνυση για παράνομη απόλυση. Εν τέλει, την 16^η Φεβρουαρίου, Ιάπωνες εισαγγελείς συλλαμβάνουν τρία κορυφαία στελέχη της Olympus, συμπεριλαμβανομένου και του προέδρου, όπως επίσης και τέσσερεις συμβούλους της για λογιστική απάτη.

Μέχρι το 2012 το σκάνδαλο είχε μετατραπεί σε ένα από τα μεγαλύτερα και μακροβιότερα οικονομικά σκάνδαλα στην ιστορία του επιχειρηματικού κόσμου της Ιαπωνίας. Αυτό είχε ως συνέπεια, αρχικά την εξαφάνιση του 75-80% από την αποτίμηση των μετοχών του ομίλου στην αγορά και την παραίτηση του μεγαλύτερου μέρους του διοικητικού συμβουλίου. Παράλληλα ξεκίνησαν περαιτέρω έρευνες, αυξήθηκε η αναταραχή στην Ιαπωνία ως χώρα εταιρικής διακυβέρνησης και διαφάνειας και συγχρόνως δημιουργήθηκαν προβληματισμοί για την τήρηση των λογιστικών προτύπων και για την αξιοπιστία της χρηματοπιστωτικής ιαπωνικής αγοράς (Πηγές 17-19) .

4.3 Ελληνικά Εταιρικά Σκάνδαλα

4.3.1 Το σκάνδαλο της Proton Bank

Η Proton Τράπεζα Α.Ε η αλλιώς Proton Bank ιδρύθηκε το 2001 και ξεκίνησε επίσημα την λειτουργία της ως επενδυτική τράπεζα με εξειδικευμένες υπηρεσίες το 2002. Οι ιδρυτές της τράπεζας ήταν ο Γιάννης Μαρκόπουλος, Αντώνης Αθανασόπουλος και Ηλίας Λιανός. Το Δεκέμβριου του 2005 η τράπεζα εισήχθη στο Χρηματιστήριο Αθηνών ενώ την επόμενη χρονιά η Proton Bank απορρόφησε την Τράπεζα Omega. Το 2008 οι βασικοί της μέτοχοι συμφώνησαν να πουλήσουν πακέτο μετοχών στην Τράπεζα Πειραιώς, με σκοπό την μετέπειτα απορρόφηση της Proton Bank από την Πειραιώς. Τελικώς, η συμφωνία ακυρώθηκε με αίτημα της Proton Bank και συμφωνία της Πειραιώς όταν η πρώτη έκανε αίτηση για να μπει στο πρόγραμμα βοήθειας της ελληνικής κυβέρνησης.

Το Δεκέμβριο του 2009 επιχειρηματίας απέκτησε το 31,3% των μετοχών της τράπεζας. Από εκείνη την περίοδο μέχρι και τον Μάρτιο του 2011 υπήρξε αύξηση 70,7% στα επιχειρηματικά δάνεια που χορήγησε η τράπεζα, αύξηση η οποία αντιστοιχούσε σε 809,979 εκατομμύρια ευρώ, σύμφωνα με την μηνυτήρια αναφορά που κατατέθηκε το 2012. Το Δεκέμβριο του 2011 η τράπεζα ζήτησε κεφαλαιακή ενίσχυση από την Ελληνική Κυβέρνηση και εντάχθηκε στο Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ). Η απόφαση του Υπουργείου Οικονομικών πάρθηκε έπειτα από απαίτηση της Τράπεζας της Ελλάδος. Ουσιαστικά πρόκειται για την πρώτη κρατικοποίηση που προέκυψε κατά τη διάρκεια της κρίσης χρέους που ξεκίνησε το 2010. Με την κεφαλαιοποίηση της η τράπεζα χωρίστηκε σε δύο επιχειρηματικές οντότητες, την παλαιά Proton η οποία κράτησε τις απαιτήσεις παλαιών μετοχών και τμήμα του ισολογισμού και τη νέα Proton στην οποία μεταφέρθηκαν οι καταθέσεις ιδιωτών, επιχειρήσεων, τραπεζών και Δημοσίου, το δίκτυο καταστημάτων και οι δραστηριότητες της παλαιάς Proton η οποία τέθηκε σε εκκαθάριση. Στις 23 Ιανουαρίου 2012 η παλαιά Proton Bank κατέθεσε μήνυση κατά του επιχειρηματία, άλλων έξι μελών του Διοικητικού Συμβουλίου από την περίοδο 2010-2011 και άλλων έξι ατόμων που εμπλέκονταν σε εταιρίες που ζημίωσαν την τράπεζα με δάνεια ύψους 321 εκατομμυρίων ευρώ από σύνολο 700 εκατομμυρίων ευρώ που βρίσκονται υπό διερεύνηση από τις δικαστικές αρχές.

Η τράπεζα πρόσφερε ιδιωτικές και εταιρικές τραπεζικές υπηρεσίες. Η υπηρεσία Private Banking περιλάμβανε καταθέσεις, δάνεια και πιστωτικές κάρτες, διαχείριση χαρτοφυλακίου, διαχείριση περιουσιακών στοιχείων, χρηματιστηριακές υπηρεσίες και αμοιβαία κεφάλαια. Η διεύθυνση Corporate Banking πρόσφερε τη χρηματοδότηση του κεφαλαίου, προσαρμοσμένα δάνεια, τα προϊόντα των ταμειακών διαθεσίμων και των υπηρεσιών μεσιτείας εργασίας (<http://insuranceworld.gr/>).

4.3.2 Το σκάνδαλο της Aspís

4.3.2.1 Ιστορική Αναδρομή

Η Aspís Πρόνοια αποτελούσε έναν όμιλο με μεγάλη ανάπτυξη που όμως συνδέθηκε με σημαντικά οικονομικά σκάνδαλα. Η ίδρυση της εταιρείας

πραγματοποιήθηκε το 1944. Ουσιαστικά, η λειτουργία της ξεκίνησε ένα χρόνο αργότερα, το 1945, όπου και εκδόθηκε το πρώτο ασφαλιστήριο ζωής στην Ελλάδα.

Τα βήματα που ακολούθησε από εκεί κι έπειτα η Aspis μέχρι και το 1990 ήταν μία συστηματική προσπάθεια για να δημιουργηθεί ένας κολοσσιαίος όμιλος. Πιο αναλυτικά, το 1952 κάνει μία απόπειρα για συστηματική αναβίωση των ασφαλίσεων Ζωής, ενώ ένα έτος έπειτα, το 1953, εξαγοράζει την ασφαλιστική εταιρία Πατρίς. Επίσης αναλαμβάνει την αντιπροσωπεία της Sun Insurance Company (αγγλική εταιρεία) προκειμένου να δραστηριοποιηθεί και στις θαλασσοασφάλειες.

Το 1956 η Aspis Πρόνοια και η Πατρίς συγχωνεύονται, ενώ το 1957 η Aspis αναλαμβάνει να καλύψει τις ασφαλιστικές ανάγκες της τότε νεοϊδρυθείσας Ολυμπιακής Αεροπορίας. Το 1969, η Aspis εκδίδει το πρώτο Αστρασφαλιστήριο στην παγκόσμια ιστορία. Δύο έτη μετά, (1971) οι Aspis και Insurance Company της Βόρειας Αμερικής ιδρύουν την Interamerican Ζωή, αλλά το 1973 η Aspis αποχωρεί από το μετοχικό σχήμα της Interamerican Ζωής και μεταβιβάζει το μερίδιό της στην INA.

Το 1986 το πλειοψηφικό πακέτο των μετοχών "αλλάζει χέρια " έναντι 140 εκατ. δρχ. Ο πρώην κύριος μέτοχος της εταιρίας αποφασίζει να αποχωρήσει οριστικά από τον όμιλο Aspis δηλώνοντας ότι ο όμιλος Aspis είχε μόνον οφειλές. Ωστόσο ο αριθμός των εταιριών που επήλθε στα χέρια του νέου μετόχου αριθμούνται στις 50, μαζί με έναν μεγάλο αριθμό εξαγορών.

Το 1989 ο νέος μέτοχος αποφασίζει να πωλήσει το 40% των μετοχών της Aspis στον ολλανδικό όμιλο Aegon, τη δεύτερη μεγαλύτερη ολλανδική ασφαλιστική εταιρεία. Από το 1990 αρχίζει να χτίζεται σταδιακά ο όμιλος και ιδρύονται σιγά-σιγά η εταιρεία Πρόνοια Ζημιών, η Aspis Πρόνοια αμοιβαίων κεφαλαίων, η Aspis Χρηματιστηριακή και το υποκατάστημα Κύπρου (Aspis Bank).

4.3.2.2 Το χρονικό της Υπόθεσης

Η ίδρυση της τράπεζας Aspis Bank έχοντας μετοχικό κεφάλαιο 4 δισ. δρχ., υποχρεώνει τον όμιλο να προβεί σε δανεισμό. Έτσι λοιπόν, δανείζεται 2 δισ. δρχ. από την ίδια την Aegon, με ρήτρα δολλαρίου, το οποίο αυξάνεται σε 5 δισ. δρχ. σε λίγα χρόνια. Προκειμένου η Aspis να μπορέσει να εξοφλήσει και να επαναγοράσει το

ποσοστό που πούλησε στην Aegon, καταφεύγει σε παράτυπες διαδικασίες. Διατίθενται μετοχές της μη εισηγμένης Ασπίς Πρόνοια με ιδιωτική τοποθέτηση, μέσω της διαδικασίας των warrants και εισάγεται άτυπα στο χρηματιστήριο. Το 1994, η Aspīs εξαγοράζει την εισηγμένη ασφαλιστική εταιρεία Ήλιος έναντι 700 εκατ. δρχ. και συγχωνεύεται μαζί της εξασφαλίζοντας πλέον την εγγραφή της στο Χρηματιστήριο.

Συζητήσεις πραγματοποιούνται γύρω από τον όμιλο Aspīs αφού μέσα σε λίγους μόλις από την εισαγωγή της στο Χρηματιστήριο, η μετοχή της πέφτει από τις 3.000 δρχ. στις 300 δρχ.. Παρόλη την κατάσταση ο κύριος μέτοχος της Aspīs ετοιμάζεται να προβεί σε νέες εξαγορές μέσω δανεισμού και πάλι.

Το 1997 η Aspīs εξαγοράζει το χαρτοφυλάκιο της Λαϊκής Ζωής και ενσωματώνεται στην Aspīs Πρόνοια. Η παρούσα εξαγορά, πιθανώς ήταν από τις λίγες καλές επιχειρηματικές κινήσεις του ομίλου, καθώς για να καλύψει τις ζημιές που κληροδοτούσε το χαρτοφυλάκιο της εταιρείας, πληρώθηκε 160 εκατ. ευρώ.

Το 1998 σηματοδοτείται με την έναρξη της λειτουργίας του υποκαταστήματος Ασπίς Πρόνοια στη Σουηδία, ενώ το ακριβώς επόμενο έτος, εξαγοράζει και τη Commercial Union Life, για 10 δις δρχ., αλλά με την υποχρέωση να αυξήσει το μετοχικό της κεφάλαιο κατά 2,5 δις δρχ.. Οι εξαγορές συνεχίζονται με τις εταιρίες Γκοταέρ Ελλάς, Nordstern Colonia Hellas και Nordstern Colonia Hellas το 1999. Το ποσό των 800 εκατ. δρχ. κατεβλήθη για την εξαγορά της Γκοταέρ Ελλάς, ενώ οι Nordstern Colonia Hellas και Nordstern Colonia Hellas Life, εξαγοράζονται έναντι 10 δις δρχ. Το 70% του ποσού έδωσε ο ίδιος ο νέος κύριος μέτοχος, ενώ τα υπόλοιπα 3 δις δρχ., οι δύο Aspīs.

Ο επενδυτικός κόσμος κάνει λόγο για προβληματικά χαρτοφυλάκια και πως χρησιμοποιεί τα χρήματα των ασφαλισμένων της, προκειμένου να χρηματοδοτήσει τις εξαγορές από τα ασφάλιστρα. Παρόλα αυτά, η αλυσίδα των εξαγορών συνεχίζεται με την εταιρεία Αθηναίος (2001) έναντι του ποσού των 1,5 δις ευρώ. Η Αθηναίος, δεν ανήκει στην ομάδα των προβληματικών ομίλων και με τη στήριξή της ιδρύεται η Aspīs Εστία. Το 2002 εξαγοράζεται το δίκτυο λιανικής τραπεζικής ABN Amro στην Ελλάδα. Έξι ασφαλιστικές της Aspīs συνενώνονται σε μία με την ονομασία Commercial Value και ιδρύεται η Aspīs Leasing.

Το 2003, ιδρύθηκαν οι εταιρείες Aspīs Credit και Aspīs Real Estate και το 2004 συγχωνεύονται οι Aspīs ΑΕΔΑΚ και ABN Amro ΑΕΔΑΚ, υπό την επωνυμία

Aspis International ΑΕΔΑΚ. Το υποκατάστημα στη Σουηδία μετατρέπεται σε ανεξάρτητη εταιρεία ασφαλίσεων ζωής, την AspisLiv.

Η Aspis κλείνει 60 έτη λειτουργίας και αποτελεί μία από τις μακροβιότερες ελληνικές ασφαλιστικές εταιρείες. Ωστόσο, ακούγεται ότι ο βασικός μέτοχος υπερτιμά τα αγορασμένα ακίνητα σε οικονομικές τιμές, προκειμένου να καλύψει τα αναγκαία αποθέματα.

Οι εξαγορές στη δεκαετία του 1990, αλλά και οι ενέργειες στη δεκαετία του 2000, είχαν ως στόχο τη μεγέθυνση του ομίλου. Αυτή η επεκτατική πολιτική που ακολουθούσε ο όμιλος Aspis προκάλεσε αρκετά ερωτήματα. Πολλοί θεωρούσαν ότι οι επιχειρηματικές κινήσεις του βασικού μετόχου στόχευαν στην ισχυροποίηση του ομίλου, με απώτερο σκοπό να δυσχεραίνεται ο εσωτερικός έλεγχος.

Οι επεκτατικές ενέργειες του βασικού μετόχου όντως είχαν αποτέλεσμα, καθώς το Υπουργείο Ανάπτυξης αδυνατούσε να εποπτεύσει τον όμιλο Aspis, ο οποίος πραγματοποιούσε τη μία εξαγορά μετά την άλλη. Έτσι η Aspis, σχεδόν ανενόχλητη, γιγαντώθηκε, φτάνοντας να γίνει ο 2ος σημαντικότερος όμιλος στην Ελλάδα (στοιχεία του 2008).

Το θεσμικό πλαίσιο της εποπτείας που κατηγορήθηκε αλλά και η απουσία μηχανογράφησης και εξειδικευμένου προσωπικού, έδωσε λαβή για σχόλια περί πιθανόν υπόγειων σχέσεων μεταξύ πολιτικής εξουσίας και ομίλου, αλλά και υπαλλήλων του υπουργείου. Το Υπουργείο Ανάπτυξης, αδυνατεί να συλλάβει το πραγματικό μέγεθος του ελλείμματος ενός τέτοιου δαιδαλώδους ομίλου, αλλά τότε έρχεται η 1η σύγκρουση της τότε εποπτικής αρχής, με καταγγελίες για τον αναλογιστή της εταιρείας στη Σουηδία, για παραποίηση οικονομικών στοιχείων και αλλοίωση πραγματικών μεγεθών σε ισολογισμούς. Αυτό αποτέλεσε πλήγμα για την Aspis επηρεάζοντας την κεφαλαιακή επάρκεια και τη φερεγγυότητά της.

Διαπιστώνεται, ότι τα κεφάλαια της μητρικής εταιρείας Ασπίς Πρόνοια ΑΕΓΑ και του ομίλου είναι αρνητικά. Διαμορφώνονται στα - 62,8 και -91,4 εκατ. ευρώ αντίστοιχα, από 48,8 και 20,5 εκατ. ευρώ που εμφανίζονται στις οικονομικές καταστάσεις του 2006. Οι αρχές ξεκινούν εξονυχιστικό έλεγχο στον όμιλο, αλλά καταλήγουν σε σχετικά άδοξα, εξασφαλίζοντας την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρείας.

Το 2007 η Aspis έχει μπει πλέον στο στόχαστρο αναλυτών και κοινού. Τελικά, της καταβάλλεται ένα πρόστιμο ύψους 1,3 εκατ. ευρώ, για διάθεση του αποταμιευτικού προϊόντος «Mega Asset» καθώς δεν τηρούσε τις προδιαγραφές που

όριζε ο νόμος. Ωστόσο, η οριστική ρήξη μεταξύ του βασικού μετόχου και καθεστώτος εποπτείας, πραγματοποιήθηκε 2 έτη μετέπειτα με τον έλεγχο της τότε επιτροπής Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης. Η τελευταία, εξετάζει τις σχέσεις όλων των εταιρειών του ομίλου, θέτει νέους κανόνες και ξεκινά τη στενή παρακολούθηση του ομίλου.

Σε πρώτη φάση ελέγχεται η θυγατρική του ομίλου Commercial Value για το αίτημα εξαγοράς της Proton Ασφαλιστική (2008). Ο χρηματοοικονομικός έλεγχος, δείχνει έλλειμμα 93 εκατ. Ευρώ, με αποτέλεσμα η εξαγορά να απαγορευθεί. Σε δεύτερο πλάνο, δεσμεύονται τα περιουσιακά στοιχεία τριών εταιρειών, των Ασπίς Πρόνοια ΑΕΓΑ, ΑΕΑΖ και Commercial Value. Έπειτα από συνεχείς διαπραγματεύσεις, η διοίκηση της Commercial Value, αναγκάζεται να αυξήσει ισόποσα το μετοχικό της κεφάλαιο, με την ταυτόχρονη παραίτηση δύο εταιρειών της Aspis.

Παρά τις ενέργειες της επιτροπής, ο πρόεδρος του ομίλου επανέρχεται μέσω της εξαγοράς της κυπριακής Aspis Holding, η οποία τελικά και αποκτά υπό τον έλεγχο της Proton. Αυτή η εξαγορά ενεργοποιεί και πάλι την Aspis, όπου το 2009 παρά τα ελλείμματα που εντοπίστηκαν αγοράζει δύο ασφαλιστικούς ομίλους της General Union. Τη Γενική Ένωση και τη Γενική Πίστη, οι οποίες είχαν ήδη ελλειμματικά αποθέματα. Ο ιδιοκτήτης του ομίλου, συνεχίζει την επεκτατική πολιτική που είχε σχεδιάσει και δεν πτοείται ούτε από τα υψηλά πρόστιμα που επέβαλε η επιτροπή (για διακίνηση περιουσιακών στοιχείων που δέσμευσε), ούτε από το πρόστιμο μη γνωστοποίησης των κινήσεων εξαγοράς των δύο εταιρειών της General Union.

Η πτώση της Aspis θα ήταν πολύ γρηγορότερη εάν δεν είχε μεσολαβήσει η χρηματοοικονομική κρίση, που προξένησε ζημιές σε όλον τον κλάδο γενικότερα. Ο όμιλος, εκμεταλλεύτηκε την ευκαιρία και με πρόσχημα την προστασία όλων των ελληνικών ασφαλιστικών εταιρειών, ζήτησε ευνοϊκότερους όρους που θα βοηθούσαν όλο τον κλάδο να ξεπεράσει τα προβλήματα της κρίσης. Εν μέρει επιτεύχθηκε το σχέδιο της διοίκησης, αφού ακολούθησε μία περίοδος διαπραγματεύσεων και η θεσμοθέτηση ελαστικών διατάξεων για την αποτίμηση ομολόγων, μετοχών και ακινήτων. Το πλεονέκτημα όμως δεν μπόρεσε να διατηρήσει για πολύ αφού η επιτροπή συνέχισε να πιέζει διαπιστώνοντας συνολικό έλλειμμα 500 εκατ. Ευρώ. Το άνωθεν ποσό, μέσα από ευνοϊκές διατάξεις και τη μετάθεση της υποχρέωσης μείωσης των ενδοομιλικών σχέσεων, περιορίστηκε στα 200 εκατ. ευρώ.

Έτσι, λοιπόν, στις 15 Σεπτεμβρίου του 2009 ένας μεγάλος ασφαλιστικός όμιλος καταρρέει έχοντας εξαπατήσει πολύ μεγάλο αριθμό ασφαλισμένων και αφήνοντας άνεργο χιλιάδες εργαζομένους (Insurance Word, 2009).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ

5.1 Συμπεράσματα

Έπειτα από την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας γίνεται αντιληπτό πόσο μεγάλο και βαρύνουσας σημασίας κεφάλαιο, αποτελεί η οικονομική απάτη στις μέρες μας. Σε μια εποχή όπου τα εταιρικά σκάνδαλα κατακλύζουν τον επιχειρηματικό κλάδο, άνθρωποι παραπλανήθηκαν, αποδυναμώθηκαν οικονομικώς ή έχασαν την εργασίας τους.

Τα αίτια εμφάνισης της δολίας και της παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων μελετήθηκαν από πολύ νωρίς και κατά καιρούς νέες έρευνες βγαίνουν στο φως. Το σύνολο σχεδόν των ερευνών αυτών επικεντρώνουν στη σημασία της πληροφόρησης και του ελέγχου.

Ο τρόπος ροής των πληροφοριών μέσα σε έναν οργανισμό αποτελεί ίσως το κυριότερο στοιχείο για την ορθή λειτουργία αυτού. Η σαφής ενημέρωση του εργατικού δυναμικού σε κάθε βαθμίδα της επιχείρησης, μαζί με την κατανόηση της πολιτικής και κουλτούρας που αυτή διέπει αποτελούν στοιχεία που μπορούν να επιδράσουν ανασταλτικά στην εμφάνιση παράνομων ενεργειών. Σε αυτό το κομμάτι, τον κυρίαρχο ρόλο τον έχει η διοίκηση και τα μέλη που τη διέπουν, προκειμένου να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν ένα σύστημα διοίκησης προσαρμοσμένο στις ανάγκες του εκάστοτε οργανισμού. Τα διοικητικά στελέχη χρειάζεται να προνοήσουν και για το ζήτημα των πιθανόν παραβάσεων, δημιουργώντας κανόνες συμμόρφωσης, τους οποίους να γνωστοποιήσουν στο υπαλληλικό προσωπικό της εταιρείας. Η αυστηρότητα και η τήρηση των «αντίποινων» θα αποτελέσει ανασταλτικός παράγοντας εμφάνισης απάτης.

Από την άλλη πλευρά, ένα εξίσου πρωταρχικό μέλημα της επιχείρησης πρέπει να είναι ο ορθός, συστηματικός και αμερόληπτος έλεγχος. Το κεφάλαιο του ελέγχου και η σημασία της Ελεγκτικής αποτελούν θεμελιώδεις πτυχές της Λογιστικής Επιστήμης. Μέσω της Ελεγκτικής, η κάθε οικονομική μονάδα είναι σε θέση να εφαρμόσει τα λογιστικά πρότυπα και να διαφυλαχθεί από λογιστικές απάτες, είτε εάν

αυτές προέρχονται από το εσωτερικό, είτε από το εξωτερικό της επιχείρησης. Ο έλεγχος είναι το κλειδί που θα της αναδείξει πιθανές της αδυναμίες, λογιστικά και οικονομικά «κενά» ή ενδείξεις απωλειών.

Γι αυτόν ακριβώς το ρόλο, πολλοί οργανισμοί εκτός από τους εταιρικούς λογιστές, λαμβάνει οικονομική- λογιστική υποστήριξη από εξωτερικούς αναλυτές. Σε πολλές περιπτώσεις, οι Ορκωτοί Λογιστές έφεραν στην επιφάνεια οικονομικές ατασθαλίες που είτε η επιχείρηση μέχρι τότε δεν είχε αντιληφθεί, είτε εσκεμμένα κάποιοι δεν φανέρωσαν. Η θέση του εξωτερικού λογιστή δεν αφορά ωστόσο μόνο την αποκάλυψη οικονομικών απατών, αλλά γενικότερα την νόμιμη εφαρμογή των λογιστικών προτύπων και κανόνων, καθώς και την εξασφάλιση των συμφερόντων της επιχειρησιακής οντότητας και των μετόχων αυτής. Αυτό με τη σειρά του φυσικά διέπει τη ορθή γνώση των Ελεγκτικών Προτύπων, Κώδικα Εταιρικής Διακυβέρνησης και του Κώδικα Δεοντολογίας.

Από τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας, κύριο κίνητρο των «παραβατών», αποτελεί το οικονομικό. Η αύξηση των χρηματικών απολαβών είναι ένα δελεαστικότατο κίνητρο για κάθε διοικητική βαθμίδα ενός οργανισμού, έως και των μετόχων της. Αυτό το διαπιστώνουμε και από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα, που είναι οικονομικού χαρακτήρα και αλλοίωσης των οικονομικών της καταστάσεων. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις, η μεγαλύτερη αναγνωσιμότητα, η δημιουργία ενός ισχυρού brand name και το χτίσιμο ενός κολοσσιαίου ομίλου αποτελούν κινητήρια δύναμη και ώθησης στην απάτη.

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να σημειώσουμε ότι τα εταιρικά οικονομικά σκάνδαλα αποτελούν ζωτικής σημασίας θέμα. Όσο οι οικονομικές ατασθαλίες υπάρχουν, τόσο ερευνητές και αναλυτές θα προσπαθούν να εντοπίσουν και να «εξιχνιάσουν» τα πιθανά αίτια και κίνητρα των «παραβατών». Managers και στελέχη θα επιζητούν πιο πολύπλοκα ελεγκτικά συστήματα και οι λογιστές μέτρα πρόληψης της απάτης. Όπως είναι κατανοητό και λογικό, κανένα λογιστικό πρότυπο και κανένας δεοντολογικός κώδικας δεν είναι εφαρμόσιμα σε όλες τις επιχειρήσεις. Η εκάστοτε επιχειρηματική μονάδα χρειάζεται να προσαρμόσει τα ανωτέρω στις δικές της ανάγκες και αδυναμίες. Κύριο μέλημα του οργανισμού να είναι η προσαρμογή των λαμβανόμενων μέτρων προστασίας και η ακολουθούμενη πολιτική, στον κλάδο στον οποίο δραστηριοποιείται, στο περιβάλλον που την απαρτίζει, στον ανταγωνισμό που συναντά και στις απειλές που καλείται να ξεπεράσει.

5.2 Περιορισμοί και Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Το ζήτημα των παραποιήσεων πρέπει να επαναπροσδιοριστεί. Μελλοντική επιδίωξη θα πρέπει να αποτελέσει η ένταξη πρόσθετων παραμέτρων όπως είναι τα διαθέσιμα στοιχεία από τη χρηματιστηριακή αγορά (κινήσεις και τιμές μετοχών), ο αριθμός των ανεξάρτητων μελών του Δ.Σ. της εταιρίας, η συχνότητα αλλαγών των οικονομικών στελεχών, η ύπαρξη και βαθμός λειτουργίας συστημάτων εσωτερικού ελέγχου, το μέγεθος και η πολυπλοκότητα συναλλαγών με συνεργαζόμενες εταιρίες καθώς και οι λογιστικές μέθοδοι και πρακτικές που χρησιμοποιούνται.

Για την αυτοματοποίηση και συστηματοποίηση της διαδικασίας εντοπισμού των επιχειρήσεων που παραποιούν τις οικονομικές καταστάσεις και παραπλανούν το κοινό απαραίτητη κρίνεται η χρήση μεθοδολογίας εντοπισμού παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων από τρίτους ενδιαφερόμενους, όπως την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, την Επιτροπή Τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ), τις φορολογικές αρχές, τις τράπεζες, τους αναλυτές κ.α. Ακόμη, απαραίτητη κρίνεται η περαιτέρω έρευνα στον τομέα αυτόν. Μόνο έτσι θα ληφθούν οι κατάλληλες αποφάσεις και τα μέτρα προς εξάλειψη αλλά και πρόληψη του φαινομένου αυτού. Βέβαια όλα τα παραπάνω συνδέονται άμεσα με το θέμα της επιχειρηματικής ηθικής καθώς κανένας ελεγχος δεν έχει αποτρέψει λογιστικές απάτες σε επιχειρήσεις όπου τα στελέχη τους χαρακτηρίζονται απο μειωμένη επιχειρηματική ηθική.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- 1) Γαγάνης Χ. & Ζοπουνίδης Κ. (2009), Αναγνώριση Παραπονημένων Λογιστικών Καταστάσεων, Αθήνα: Εκδόσεις Κλειδάριθμος.
- 2) Κάντζου Κ. & Χονδράκη Α. Ελεγκτική Θεωρία και Πρακτική ΙΙ', Αθήνα: Σταμούλης Α.Ε; (2006).
- 3) Νεγκάκης Χ. & Ταχυνάκης Π. «Σύγχρονα θέματα ελεγκτικής & εσωτερικού ελέγχου» (2013).
- 4) Παπαστάθης Π. «Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος στις Επιχειρήσεις-Οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του», τόμος Α, Αθήνα: ΟΠΑΠ; (2003)
- 5) Ραπτελή Α. «Εξωτερικός Έλεγχος – Η Ευθύνη του Ορκωτού Λογιστή», σελ. 11, Θεσσαλονίκη; (2012)
- 6) Σπάθης, Χ. (Σεπτ.2002). Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων. Λογιστής, τεύχος 570, 1286-1294

Ξένη Βιβλιογραφία

- 1) Alam P, Petruska KA. Conservatism, SEC investigation, and fraud. J Account Public Policy. 2012;31(4):399–431.
- 2) Enofe AO, Okpako PO, Atube EN. The Impact of Forensic Accounting on Fraud Detection. Eur J Bus Manag. 2013;5(26):61–72.
- 3) IIA (2010), “Managing the Business Risk of Fraud: A Practical Guide”, available at: www.theiia.org
- 4) Kassem R, Higson AW(2012), The new fraud triangle model.
- 5) Naser, K. (1993), Creative Financial Accounting: Its Nature and Use, Hemel Hempstead: Prentice Hall.
- 6) Noor NFM, Sanusia ZM, Heang LT, Iskandar TM, Isa YM. Fraud Motives and Opportunities Factors on Earnings Manipulations. Procedia Econ Finance. 2015;28:126–35.
- 7) Perols JL, Lougee BA. The relation between earnings management and financial statement fraud. Adv Account. 2011;27(1):39–53.

- 8) Petraşcu D, Tieanu A. The Role of Internal Audit in Fraud Prevention and Detection. *Procedia Econ Finance*. 2014;16:489–97.
- 9) PwC (2011), “Cybercrime: protecting against the growing threat. Global Economic Crime Survey”, available at: www.pwc.com
- 10) Rubasundram GA. Perceived “Tone From the Top” During A Fraud Risk Assessment. *Procedia Econ Finance*. 2015;28:102–6.
- 11) Singleton, W.T. and Singleton, J.A. (2010), *Fraud Auditing and Forensic Accounting*, 4th Edition, John Wiley & Sons Inc, New Jersey.
- 12) Wolfe, D. T. and Hermanson, D. R. (2004), “The fraud diamond: Considering the four elements of fraud”. *The CPA Journal*, December, pp.1-5.
- 13) Zahra, S.A., Priem, R.L., Rashees, A.A., (2005), “The antecedents and consequences of top management fraud”, *Journal of Management*.

Διαδικτυακές Πηγές

1. <http://insuranceworld.gr/>
2. <https://en.wikipedia.org/>
3. <http://www.bloomberg.com>
4. Το χρονικό της ανόδου και της πτώσης του Ομίλου Ασπίς», *Insurance World*.
5. Από το ζενίθ στο ναδίρ - Οικονομία - NEWS247
6. Inside Olympus, An Overnight Scandal Years in the Making, Association of Certified Fraud Examiners, <http://www.acfe.com/inside-olympus.aspx>, Association of Certified Fraud Examiners - Inside Olympus: An Overnight Scandal Years in the Making.
7. Deep Roots of Fraud at Olympus, *The New York Times*.
8. Karl Taro Greenfeld, The Story Behind the Olympus Scandal, *Bloomberg*. .
Fraud risk management: a guide to good practice -
[cid_techguide_fraud_risk_management_feb09.pdf](#).